Thomas Bernhard

Bitik Adam

ROMAN

Çeviren: Sezer Duru

BİTİK ADAM

THOMAS BERNHARD

Thomas Bernhard 9 Şubat 193l'de Hollanda'nın Heerlen kentinde AvusturyalI bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johannes Freumbichler'in kızıdır. Bernhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salzburg'da yatılı bir okulda okudu. 1945 yazında Salzburg'daki Johanneum'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 1947'de lise öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de zatülcenp, 1949 ilkbaharında ağır bir akciğer rahatsızlığı geçirdi. 1949 Şubatı'nda büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılına kadar Grafenhof'taki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952-1957 yılları arasında Salzburg Mozarteum Akademisi'nde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Artaud ve Brecht üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 1957'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdışında kaldı. 1965'te Ohlsdorf'ta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlikte yaşamaya başladı. Seksenli yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü.

BİTİK ADAM

Uzun süre tasarlanmış bir intihar, diye düşündüm, umutsuzluğun birden ortaya çıkarttığı bir eylem değil.

Lokantaya girerken, dostumuz ve yüzyılın en önemli piyano virtüözü Glenn Gould'un da yalnızca elli bir yaşına kadar yaşadığını düşündüm.

Ne var ki o, Wertheimer gibi kendini öldürmedi, o bildik deyişle, kendi eceliyle öldü.

Dört buçuk ay New York ve durmadan Goldberg Varyasyonları ve Füg Sanatı, dört buçuk ay Glenn Gould'un her zaman Almanca olarak piyano egzersizleri diye andığı parçalar, diye düşündüm. Tam yirmi sekiz yıl önce Leopoldskron'da oturmuş ve Horowitz'in yanında eğitim görmüştük (Glenn değil doğal olarak, Wertheimer ve ben) ve tamamen yağışlı bir yaz boyunca Horowitz'ten, Mozarteum ve Viyana Akademisi'nde sekiz yıl boyunca öğrendiklerimizden daha fazlasını öğrenmiştik. Horowitz bizim tüm profesörleri ezip geçmişti. Ama o korkunç öğretmenler Horowitz'i kavramamız için gerekli olmuşlardı. İki buçuk ay hiç durmamacasına yağmur yağdı ve biz kendimizi Leopoldskron'daki odalarımıza hapsedip gece gündüz çalıştık, uykusuzluk (Glenn Gould'unki!) belirleyici bir durum oluşturdu, gündüz Horowitz'in bize öğrettiklerini, gece çalışıyorduk. Hemen hemen hiçbir şey yemiyorduk, eski profesörlerimizden eğitim aldığımızda bize her zaman ıstırap veren sırt ağrılarımız da tüm o süre içinde yok olup gitmişti; Horowitz'leyken bu sırt ağrıları hiç ortaya çıkmamıştı, öylesine bir yoğunlukla çalışıyorduk ki, ortaya çıkmaları olanaksızlaşmıştı. Horowitz'ten aldığımız dersleri bitirdiğimizde, Glenn'in artık Horowitz'ten de iyi bir piyanist olduğu açıktı, bende birden Glenn'in Horowitz'ten daha iyi çaldığı etkisi oluştu ve o andan sonra Glenn benim için dünyadaki en iyi piyano virtüözü oldu, o andan sonra birçok piyanist dinledim, ama hiçbiri Glenn gibi çalamıyordu, her zaman sevmiş olduğum Rubinstein bile daha iyi değildi. Wertheimer ve ben aynı derecede iyiydik, onun yüzyılın en iyisi olduğunu söylemeye henüz cesaret edemiyorsak da, Wertheimer de hep Glenn'in en iyi olduğunu söylüyordu. Glenn Kanada'ya geri döndüğünde, Kanadalı dostumuzu gerçekten kaybetmiştik, onu bir daha görebileceğimizi düşünmüyorduk bile, sanatına öylesine saplanmıştı ki, onu daha da ileriye götüremez ve kısa süre sonra ölür, diye düşünüyorduk. Oysa onunla birlikte Horowitz'te eğitim görmemizden iki yıl sonra Glenn, Salzburg Festivalinde iki yıl önce bizimle birlikte Mozarteum'da gece gündüz çalıştığı, hiç durmadan etüt ettiği Goldberg Varyasyonlarim çaldı. Gazeteler konserinden

sonra, şimdiye kadar hiçbir piyanistin Goldberg Varyasyonlarim bu derece sanatsal çalmadığını yazdılar, yani bizim daha iki yıl öncesinden savunduğumuz ve bildiğimiz şeyi Salzburg konserinden sonra yazdılar. Konserden sonra Glenn'le buluşacaktık, eski, sevdiğim bir lokanta olan Maxglan'daki Ganshofta. Su içtik ve bir şey konuşmadık. Yeniden karşılaştığımızda Glenn'e hiç çekinmeden bizim, Wertheimer (Viyana'dan Salzburg'a gelmişti) ve benim bir an bile onunla, Glenn'le, tekrar karşılaşabileceğimizi düşünmediğimizi, bizim bir tek düşüncemiz olduğunu, bunun da Glenn'in Salzburg'dan Kanada'ya döndükten sonra kısa sürede sanat saplantısı, piyano radikalizmi yüzünden mahvolacağı olduğunu söylemiştim. Gerçekten de piyano radikalizmi sözcüğünü kullanmıştım ona. Piyano radikalizmim, dedi Glenn sonradan hep, onun bu sözü Kanada ve Amerika'da da hep kullandığını biliyorum. Daha o zamanlar, yani ölümünden nerdeyse otuz yıl önce Glenn besteciler içinde en çok Bach'ı sevmişti, ikinci olarak da Hândel'i, Beethoven'i küçümsüyordu, benim herkesten çok sevdiğim Mozart bile sanki aynı kişi değildi hakkında konuştuğunda, diye düşündüm lokantaya girerken. Glenn şarkı partisiz bir tek tını çalmazdı, diye düşündüm, başka hiçbir piyanistte böyle bir alışkanlık yoktu. Ciğer hastalığından sanki ikinci sanatıymış gibi söz ederdi. Aynı anda ikimizde de bu hastalığın oluşu, sonradan da hep devam edişi, sonunda Wertheimer'in de bu hastalığa yakalanışı, diye düşündüm. Ama Glenn bu ciğer hastalığı yüzünden mahvolmadı, diye düşündüm. Bir çıkış yolunun olmaması onu öldürdü, nerdeyse kırk yıl boyunca bu çıkışsızlığa oynadı, diye düşündüm. Doğal olarak da piyano çalmayı bırakmadı, diye düşündüm, oysa Wertheimer ve ben piyano çalmayı bıraktık, çünkü biz Glenn gibi bu işi o akıl almazlığa kadar götürmedik, o artık bu akıl almazlığın dışına çıkamadı, bu akıl almazlığın dışına çıkma isteğini de göstermedi. Wertheimer kuyruklu Bösendorfer'ini Dorotheum'da açık arttırmaya koydu, bense Steinway'imi bir gün, artık piyanonun bana ıstırap çektirmesini istemediğimden, Altmünster yakınındaki Neukirchen'de yaşayan dokuz yaşındaki bir öğretmen kızma armağan ettim. Öğretmen çocuğu kısa sürede Steinway'i çökertti, bu durum bana acı vermedi, tam tersine, bu ahmakça çökertişi sapıkça bir haz duyarak izledim. Wertheimer, kendisinin de durmadan yinelediği üzere, düşünce bilimine dalmış, ben körelme sürecime başlamıştım. Birdenbire artık dayanamadığını müzik olmadan gelişme olanağımı yitirmiştim, uygulamalı müzik olmadan, kuramsalı zaten ilk andan itibaren üzerimde yıpratıcı bir etki yapmıştı. Bir

anda piyanodan nefret etmiştim, kendi piyanomdan, artık kendimi çalarken dinleyemez olmuştum, artık kendi enstrümanımla yanılmak istemiyordum. Böylece günün birinde öğretmeni, ona vereceğim armağanımı, Steinway'imi bildirmek için aradım, kızının piyanoya yeteneği olduğunu duyduğumu söyledim, Steinvvay'in onun evine nakledileceği haberini verdim. Öğretmene tam zamanında virtüözlük kariyerine uygun olmadığım inancına vardığımı söyledim, her işte doruğa ulaşmak istediğimden enstrümanımdan ayrılmam gerekiyor, birden fark ettiğim üzere onunla doruğa erişmem kesinlikle söz konusu değil, bu yüzden de piyanomu, onun yetenekli kızına sunmam doğal, bundan sonra piyanomun kapağını bir kez bile açmayacağım dedim, şaşkın, oldukça ilkel bir adam olan ve gene Altmünster yakınındaki Neukirchenli daha da ilkel bir kadınla evli olan öğretmene. Taşıtma masraflarını doğal olarak ben üstleneceğim! dedim çocukluktan beri tanıdığım ve bana yabancı olmayan öğretmene, onun budalalığını dememek için, basitliği diyelim, bilmediğim bir şey değildi. Lokantaya girerken, öğretmenin armağanımı hemen kabul ettiğini düşündüm. Ben bir an bile kızının yeteneğine inanmamıştım, öğretmenlerin taşralı çocuklarının hep yetenekli, özellikle de müziğe yetenekli oldukları söylenir, ama aslında hiçbir şeye yetenekleri yoktur, bu çocukların hepsi tamamen yeteneksizdir, böyle bir çocuk flüt çalar ya da kitara zımbırdatır ya da piyano takırdatırsa bile, bu yetenek kanıtı değildir. Ben değerli enstrümanımı kesinlikle işe yaramazlığa attığımı biliyordum ve işte bu yüzden zaten onu öğretmene yolladım. Öğretmen kızı enstrümanımı, ki en iyilerinden, en ender bulunanlardan, bu yüzden de en çok arananlardan ve dolayısıyla en pahalılarındandı, kısa sürede mahvetti, kullanılmaz duruma soktu. Ama ben sevgili Steinway'imin işte bu biçimde mahvedilmesi sürecini istemiştim. Wertheimer her zaman söylediği gibi düşünce bilimlerine dalmış, ben körelme sürecime başlamıştım ve enstrümanımı öğretmen evine taşıyarak bu körelme sürecini kendim en iyi biçimde başlatmıştım. Oysa Wertheimer, ben Steinway'imi öğretmen kızına verdikten yıllar sonra da piyano çalmıştı, çünkü daha yıllarca piyano virtüözü olabileceğine inanmıştı. Ayrıca, piyano virtüözü olarak tanınan bizim birçok piyanistimizden bin kere daha iyi de çalıyordu, ama Avrupa'daki tüm diğer piyano virtüözleri gibi olmak onu tatmin etmediğinden düşünce bilimlerine dalmıştı. Bense Wertheimer'den daha iyi çaldığıma inanıyordum, ama asla Glenn gibi iyi çalamazdım ve bu yüzden (Wertheimer'le aynı nedenden ötürü!) piyano çalmaktan bir anda

vazgeçmiştim. Glenn'den daha iyi çalmak zorundaydım, ama bu olası değildi, olanaksızdı, ben de böylece piyano çalmaktan vazgeçtim. Hangi gün olduğunu bilmediğim bir Nisan günü uyandım ve kendi kendime artık piyano çalmak yok, dedim. Enstrümana da bir daha dokunmadım. Hemen öğretmene gidip piyanonun nakledileceğinin haberini verdim. Bundan sonra kendimi felsefeye vereceğim, diye düşündüm öğretmene giderken, oysa doğal olarak bu felsefenin ne olduğu hakkında en ufak bir bilgim yoktu. Asla bir piyano virtüözü değilim, dedim kendi kendime, yorumcu değilim, röprodüksiyoncu bir sanatçı değilim. Sanatçı da değilim. Düşüncemin bozulmuşluğu beni hemen kendine bağlamıştı. Öğretmene giden yolda durmadan şu üç sözü tekrarlayıp durdum: Asla sanatçı değilim! Asla sanatçı değilim! Asla sanatçı değilim! Glenn Gould'u tanımasaydım herhalde piyano çalmaktan vazgeçmezdim ve piyano virtüözü olabilirdim ve belki de dünyanın en iyi piyano virtüözlerinden biriydim şimdi, diye düşündüm lokantada. Birinci olana rastladığımızda vazgeçmek zorundayız, diye düşündüm. Glenn'i, garip bir biçimde, çocukluğumun dağı olan Mönchsberg'de tanıdım. Aslında onu daha önce Mozarteum'da görmüştüm, ama Mönchsberg'deki bu karşılaşmadan önce onunla hiç konuşmamıştım, bu dağa intihar dağı da denir, çünkü her şeyden çok intihara elverişlidir ve her hafta en az üç ya da dört kişi kendini oradan derinliklere atar. İntiharcılar dağın içindeki asansörle tepeye çıkarlar, birkaç adım atarlar ve kendilerini aşağıdaki kente doğru fırlatırlar. Caddenin üzerinde parçalananlar beni her zaman büyülemiştir, ben de (ayrıca Wertheimer de) çok sık Mönchsberg'e yürümüşümdür ya da asansörle çıkmışımdır kendimi oradan aşağıya atma niyetiyle, ama kendimi aşağıya atmadım (Wertheimer de atmadı!). Ben birçok kez (Wertheimer de!) atlama durumuna geçtim, ama ben, aynı Wertheimer gibi atlamadım. Geri döndüm. Doğaldır ki, şimdiye kadar atlayanlardan daha çok kişi geri döndü, diye düşündüm. Glenn'e Mönchsberg'de Richterhöhe denilen yerde rastladım, Almanya en iyi oradan gözükür. Onunla konuşmuştum, ikimiz de Horoıvitz'ten ders alıyoruz, demiştim. Evet, diye cevaplamıştı. Aşağıya Alman düzlüğüne baktık ve Glenn hemen Füg Sanatı'nı tartışmaya başladı. Çok zeki bir bilim adamıyla karşılaştım, diye düşünmüştüm. Rockefeller burslusu olduğunu söyledi. Ayrıca babası da zengin bir adammış. Deri, kürk, dedi, Avusturya taşrasından gelen sınıf arkadaşlarımızdan daha iyi Almanca konuşuyordu. İyi ki Salzburg burada ve dört kilometre ötede, aşağıdaki Almanya'da değil, Almanya'ya gitmezdim, dedi. İlk andan başlayarak bir düşünce dostluğu

oluşmuştu. En ünlü piyano çalıcılarının bile sanatlarından haberleri yok, dedi. Zaten tüm sanat dallarında durum aynı, dedim, resim de öyle, yazarlık da öyle, dedim, felsefeciler bile felsefenin bilincinde değil. Sanatçıların çoğu sanatlarının bilincinde değil. Acemi bir sanat anlayışları var, ömür boyu bu acemiliğe takılıp kalıyorlar. Dünyaca ünlüleri bile. Birbirimizle hemen anlaşmıştık, doğal olarak aynı olan sanat anlayışımızın diğerlerininkinden aykırılığı ve gerçekten de ters oluşu bizi ilk andan başlayarak birbirimize bağlamıştı. Mönchsberg'deki bu karşılaşmadan ancak birkaç gün sonra Wertheimer bize katılmıştı. Glenn, Wertheimer ve ben, ki ilk iki hafta Eski Kent'te tamamen uygunsuz evlerde ayrı ayrı kalıyorduk, Horowitz kursu süresince Leopoldskron'da birlikte bir ev kiraladık, orada istediğimizi yapabiliyorduk. Eski Kent'teki her şey üzerimizde felç edici bir etki yapmıştı, hava solunamıyordu, insanlar dayanılır gibi değildi, duvarlardaki nem bize ve enstrümanlarımıza bulaşıyordu. Horowitz kursunu sürdürebilmemizin tek nedeni kentten taşınmamız oldu, kent aslında insanın aklına gelebilecek en büyük sanat ve düşünce düşmanı, aptal insanlar ve soğuk duvarlarla dolu kalın kafalı bir taşra kasabasıdır, zamanla orada her şey kalın kafalılığa dönüşür, istisnasız her şey. Pilimizi pırtımızı toplayıp kent dışına, Leopoldskron'a taşınmamız kurtuluşumuz oldu, o zamanlar orası yeşil çimenlikti, inekler otlar, yüzbinlerce kuş orayı mekan edinirdi. Bugün en ücra köşelerine kadar yeniden boyanan Salzburg kenti, yirmi sekiz yıl önce olduğundan daha da iğrençleşti ve o zaman olduğu gibi şimdi de insanın içindeki her şeye karşı ve onu zamanla çökertiyor, bunun farkına hemen varmış ve oradan kaçarak Leopoldskron'a gelmiştik. Salzburglular da iklimleri gibi her zaman korkunçtular, bugün de bu kente gittiğimde bu savımın doğruluğu onaylanmakla kalmıyor, her şeyin daha da korkunçlaştığı görülüyor. Ne var ki, bu düşünce ve sanat düşmanı kentte Horowitz'in öğrencisi olmak en büyük kazançtı. Öğrenim gördüğümüz yerdeki çevre bize düşmansa, bize dostça bakan çevrede olduğundan daha iyi çalışırız, öğrenim gören kişi ona dost olan çevre yerine, düşman olan çevreyi seçerse daha iyi eder, çünkü ona dost olan çevre eğitimine vereceği dikkatin büyük bir bölümünü alıp götürür, düşman çevre ise ona yüzde yüz bir eğitim sağlar, çünkü o bu eğitime yoğunlaşmak zorundadır, umutsuzluğa kapılmamak için, böyle bakıldığında Salzburg büyük bir olasılıkla tüm öteki güzel denilen kentler içinde eğitim için mutlaka önerilir, ama yalnızca güçlü bir kişiliği olana, zayıf biri orada kısa sürede kuşkusuz yitip gider. Glenn bu kentin büyüsüne

üç gün boyunca çıldırmış, ama sonra birden, dendiği üzere, bu büyünün çürük olduğunu, bu güzelliğin aslında itici olduğunu, insanların bu itici güzellik içinde hain olduklarını görmüş. Ön Alpler'in iklimi hasta ruhlu insanlar yaratıyor, bunlar erkenden ahmaklaşıyor ve zamanla hainleşiyorlar dedim. Burada yaşayan kişi, eğer namuslu ise bilir bunu, buraya gelen de kısa sürede görür ve henüz çok geç olmadan çekip gitmek zorundadır, burada yaşayan ahmaklar gibi olmak istemiyorsa, bu ruh hastası, ahmaklıklarıyla henüz kendileri gibi olmayan her şeyi öldürmek isteyen Salzburglular gibi olmak istemiyorlarsa. Önceleri burada uyanmanın ne kadar güzel olduğunu düşünmüş, ama gelişinden henüz iki üç gün geçtikten sonra, burada doğmuş olup burada yetişmek ona karabasan gibi görünmüş. Bu iklim ve bu duvarlar duyarlılığı öldürüyor, dedi. Benim buna ekleyecek bir şeyim yoktu. Leopoldskron'da bu kentin kötü ruhu artık bizim için tehlikeli olamazdı, diye düşündüm lokantaya girerken. Aslında bana piyano çalmanın en yüksek düzeyini öğreten yalnızca Horowitz değildi, Horowitz kursu sırasında Glenn Gould'la olan her günkü ilişkiydi, diye düşündüm. Benim için müziği, müzik kavramını olası kılan yegâne kişiler bu ikisiydi, diye düşündüm. Horowitz'ten önceki son öğretmenim Wührer'di, o insanı orta derece içinde boğan öğretmenlerden biri, daha önceki mezunlardan ve hepsinden müthiş isimler olarak söz edilen, her an büyük kentlerde sahneye çıkan ve ünlü akademilerimizde yüksek maaşlı kürsüleri olan, gerçekte ise piyano çalan yıkımcılardan başka bir şey olmayan, müzik kavramından habersizlerden hiç söz etmemek daha iyi olur, diye düşündüm. Her yerde bu müzik öğretmenleri çalar ve görev başındadırlar, binlerce ve yüzbinlerce müzik öğrencisini mahvederler, genç müzik insanlarının olağanüstü yeteneklerini henüz bu yetenekler filizlenirken boğmak, sanki bunların hayattaki görevleridir. Artık kendilerini müzik üniversitesi diye adlandıran bu bizim müzik akademilerindeki gibi bir sorumsuzluğa başka hiçbir yerde rastlanmaz, diye düşündüm. Yirmi bin müzik öğretmeninden yalnızca biri ideal olanıdır. Horowitz bu ideal olandı, diye düşündüm. Kendisini bu işe verseydi Glenn de onun gibi olurdu. Glenn'in de bu eğitim için ideal duygusu ve ideal aklı vardı, bu sanat aracılığı amacı için. Yılda onbinlerce müzik yüksek lisans öğrencisi müzik yüksekokulu ahmaklığı yolunu izler ve kalitesiz öğretmenler tarafından mahvedilir, diye düşündüm. Belki ünlü de olurlar, ama gene de hiçbir şey kavramamışlardır, diye düşündüm lokantaya girerken. Gulda ya da Brendel olurlar, ama gene hiçtirler. Gilels olurlar, ama hiçtirler. Wertheimer de eğer Glenn'e rastlamamış olsaydı,

mutlaka en önemli piyano virtüözlerimizden biri olurdu, diye düşündüm, o da tıpkı benim felsefeciliği kötüye kullandığım gibi düşünce bilimlerini kötüye kullanmak zorunda kalmazdı, çünkü benim onlarca yıldan beri felsefeyi ya da felsefeciliği kötüye kullandığım gibi, Wertheimer de sonuna kadar düşünce bilimleri denen şeyi kötüye kullandı. Pusulalarını yazdıklarıyla doldurmazdı, benim düşünce suçları olan metinlerimi doldurduğum gibi, diye düşündüm lokantaya girerken. Piyano virtüözleri olarak yola koyuluyor ve düşünce bilimlerinin ve felsefenin Stöberer'ine ve Wühler'ine dönüşüp yok oluyoruz. En uç noktaya ve onun ötesine geçemediğimizden kendi alanımızdaki bir dâhi ile karşılaşınca vazgeçtiğimizden, diye düşündüm. Doğrusu ben asla piyano virtüözü olamazdım, çünkü gerçekten de hiçbir zaman piyano virtüözü olmak istemedim, virtüözlüğe karşı her zaman büyük çekincelerim vardı, körelme sürecim içinde piyano virtüözlüğünü yalnızca kötüye kullandım, evet, piyanistliği başından beri gülünç olarak algıladığımdan, tamamen olağandışı olan piyanodaki yeteneğin baştan çıkarıcılığı ile piyano çalmanın içine sürüklendim ve sonra on beş yıllık bir işkenceden sonra bu yeteneği kovdum, birdenbire, insafsızca. Varoluşumu duygusallığa feda etmek benim tarzım değildir. Kahkahalarla güldüm ve piyanoyu öğretmenin evine taşıttım, piyanonun taşınması üzerine attığım kahkahalarla günlerce eğlendim, gerçek bu, bir saniyede yıkıp attığım kendi piyano virtüözlüğü kariyerimle dalga geçtim. Belki de, diye düşündüm lokantaya girerken, bu birdenbire tarafımdan yıkılan piyano virtüözlüğü kariyeri körelme sürecimin gerekli bir yanıydı. Her türlü şeyi deneriz, sonra da hep yarıda bırakırız, birdenbire onlarca yılı çöpe atarız. Wertheimer her zaman daha yavaştı, hiçbir zaman kararlarında benim gibi kararlı olamadı, piyano virtriözlüğünü benden yıllar sonra çöpe attı ve benim tersime, hiçbir zaman da bunun üstesinden gelemedi, onun hep yakındığını duydum, piyano çalmaktan vazgeçmemeliymiş, sürdürmeliymiş, bu belli bir ölçüde benim suçummuş, önemli sorunlarda, yaşamsal kararlarda, bir kezinde belirttiğine göre, ona ben örnek olmuşum, diye düşündüm lokantaya girerken. Horowitz'e gitmek benim için olduğu gibi Wertheimer için de öldürücü, Glenn için ise dehalığmm ortaya çıkması oldu. Wertheimer ve beni piyano virtüözlüğü ya da salt müzikle ilgili olarak Horowitz değildi öldüren, Glenn'di, diye düşündüm. Piyano virtüözlüğümüze tam da iyice inandığımız sırada, Glenn piyano virtüözlüğünü bizim için olanaksız kıldı. Glenn'i tanıdığımız anda ölmüş olan virtüözlüğümüze Horowitz kursundan sonra

daha yıllarca inandık. Kim bilir, Horowitz'e devam etmeseydim, yani hocam Wührer'i dinleseydim, belki de bugün piyano virtüözü idim, hani o ünlü, bütün yıl boyunca Buenos Aires ve Viyana arasında sanatlarıyla oradan oraya seyahat edenlerden biriydim, diye düşündüm. Wertheimer de. Ama kendi kendime hemen kesin bir hayır, dedim, çünkü başlangıçtan beri virtüöz olma durumu ve onun yarattığı görüntülerden nefret ediyordum, en çok da kalabalık önünde sahneye çıkmaktan, ayrıca hiçbir şeyden alkıştan nefret ettiğim gibi nefret etmiyordum, buna daya namıyordum, uzun süre, konser salonlarındaki kötü havaya mı, alkışa mı, yoksa her ikisine de mi dayanamadığımı bilemedim, virtüöz olma durumuna ve her şeyden önce de piyano virtüözü olma durumuna dayanamadığımı açıkça kavraymcaya kadar. Seyirciden ve seyirci ile ilgili her şeyden, dolayısıyla da virtüözden (ve virtüözlerden) hiçbir şeyden nefret etmediğim gibi nefret ediyordum. Zaten Glenn de iki ya da üç yıl dinleyici önünde çaldı, sonra artık bu duruma dayanamadı ve evde kaldı ve orada, Amerika'daki evinde tüm piyanistlerin en iyisi ve en önemlisi oldu. Biz on iki yıl önce onu ziyaret ettiğimizde, o on yıldır dinleyici önünde konser vermemişti. Bu arada tüm delilerin en ileriyi göreni olmuştu. Sanatının doruğuna ulaşmıştı, beyin kanamasının onu yakalaması an meselesiydi. Wertheimer de o zaman aynı duyguya kapılmıştı, Glenn bundan sonra çok kısa yaşardı, beyin kanaması geçireceğini bana o söylemişti. Biz Glenn'in evinde iki buçuk hafta kaldık, evinde kendisine bir stüdyo düzenlemişti. Tıpkı Salzburg'da Horowitz kurşundayken olduğu gibi hemen hemen gece gündüz piyano çalıyordu. Yıllarca, on yıl boyunca. Ben iki yıl boyunca otuz dört konser verdim, bu da tüm yaşamım için yeterli, demişti Glenn. Wertheimer ve ben, Glenn'le birlikte öğleden sonra saat ikiden gece saat bire kadar Brahms çalmıştık. Glenn evinin önüne, onu insanlardan korusunlar diye üç bekçi dikmişti. Biz önce onda bir gece kalarak onu rahatsız etmek istememiştik, ama sonra iki buçuk hafta kaldık, ben de, Wertheimer de piyano virtüözlüğünü bırakmakla ne kadar yerinde davrandığımızı bir kez daha kavradık. Benim sevgili bitik adamım, diye selamlamıştı Glenn Wertheimer!, bir Amerikalı-Kanadalı soğukkanlılığı içinde Wertheimer! hep bitik adam diye nitelemişti, bana ise son derece kuru bir biçimde filozof derdi, bundan rahatsız olmazdım. Bitik adam Wertheimer Glenn'in gözünde hep bitiyordu, durmadan bitiyordu, bense Glenn'in ağzında her an, belki de dayanılmaz bir sıklıkla filozof oluyordum, böylece biz onun gözünde doğal olarak bitik adam ve filozoftuk diye düşündüm lokantaya girdiğimde. Bitik adam ve

filozof Amerika'ya piyano virtüözü Glenn! yeniden görmeye gelmişlerdi, başka bir amaçla değil. Bir de New York'ta dört buçuk ay geçirmeye. Bunun büyük bir bölümünü de Glenn'le birlikte. Avrupa'yı özlemiyormuş, selâmlaşırken hemen bunu söylemişti Glenn. Avrupa onun için artık söz konusu değilmiş. Kendisini evinde korumaya almışmış. Ömür boyu. Kendimizi korumaya alma isteğini üçümüz de yaşamımız boyunca hissettik. Üçümüz de doğuştan korunma fanatiği idik.Ama Glenn kendi korunma fanatikliğini en ileriye götürenimiz olmuştu. New York'ta Taft Oteli'nin yanında oturduk, amaçlarımız için daha iyi bir konum olamazdı. Glenn Taft'ın arka odalarından birine Steimvay'ini koydurmuştu, orada günde sekizle on saat arası çalıyordu, çoğunlukla geceleri de. Piyano çalmadan geçirdiği bir tek gün yoktu. Wertheimer ve ben, New York'u hemen sevdik. Dünyanın en güzel kenti, aynı zamanda da en iyi havaya sahip deyip duruyorduk, dünyanın başka hiçbir yerinde daha iyi bir hava soluyamazdık. Glenn hissettiklerimizi onayladı: New York, bir düşünce insanının oraya gelir gelmez tedirgin edilmeden soluk aldığıdünyanın tek kentidir. Glenn üç haftada bir yanımıza geliyor, bize Manhattan'm gizli köşelerini gösteriyordu. Mozarteum kötü bir okuldu, diye düşündüm lokantaya girerken, öte yandan da bizim için en iyisiydi, çünkü gözümüzü açtı. Bütün yüksekokullar gözümüzü açmaya yaramazlarsa kötüdür, bizim gittiklerimiz ise en kötüleridir. Ne berbat öğretmenlere dayanmak zorunda kaldık, kafamızı yediler. Hepsi sanat yoked idleriydiler, hepsi sanat yıkıcıları, beyin öldürücüleri, öğrenci katilleriydi. Horowitz kuraldışı biriydi, Markewitsch, Vegh de, diye düşündüm. Yeteneksizler egemen binaya, dünyada hiçbir akademi onun kadar ünlü değildi, bugün de öyle, Mozarteum'danım dediğim anda milletin gözü fal taşı gibi açılır. Wertheimer de Glenn gibi iyi durumda olmadan öte, zengin bir ana babanın oğluydu. Benim de maddi sorunum yoktu. Aynı çevreden ve aynı ekonomik koşullardan olan kişilerle dost olmanın yararı vardır, diye düşündüm lokantaya girerken. Temelinde para sorunumuz olmadığı için, kendimizi yalnızca eğitimimize adamamız olanaklı olmuştu, eğitimimizi olabildiğince radikal uçlara itebildik, zaten kafamızda başka bir şey yoktu, bir tek gelişmemizi engelleyenleri yolumuzdan uzaklaştırmamız gerekiyordu, profesörlerimizi ve onların alçaklıklarını ve iğrençliklerini. Mozarteum bugün dünyaca ünlü, ama akla gelebilecek en kötü müzik okulu, diye düşündüm. Ama Mozarteum'a gitmemiş olsaydım asla Wertheimer ve GlennTe, bu can dostlarımla tanışamazdım, diye düşündüm. Nasıl olup da müziğe ulaştığımı söylemem

bugün olanaksız, ailemde hiç kimse müzikal değildi, hepsi sanata karşıydı, yaşamları boyunca sanattan ve düşünceden nefret ettikleri gibi hiçbir şeyden nefret etmediler, belki de günün birinde önceleri nefret ettiğim piyanoya âşık olmamın dürtüsü buydu, aileden kalma değerli piyanoyu gerçekten müthiş olan Steinway ile değiş tokuş edip, nefret ettiğim aileye başından beri dehşetle baktıkları yola saptığımı göstermek istedim. Ne sanat yapma, ne müzik, ne piyano çalmaktı benimki, sırf bizimkilere muhalefet etmekti, diye düşündüm. Değerli piyanoda çalmaktan nefret ediyordum, ailede herkesin zorlandığı gibi b^n de anam babam tarafından zorlanmıştım buna, bu değerli şey onların sanat odağı idi ve onda Brahms ve Reger'in en son parçalarına kadar çalmayı başarmışlardı. Bu ailevi sanat odağından nefret etmiş, ama babamın edindiği, en korkunç koşullar altında Paris'ten getirtilen Steinvvay'i sevmiştim. Onlara kanıtlamak için Mozarteum'a gitmek zorunda kalmıştım, yoksa ne müzik kavramım ne de piyano çalma isteğim vardı, hiçbir zaman da olmamıştı, ama onu, anneme ve babama ve de tüm aileye karşı güttüğüm amaca ulaşmak için bir araç olarak kullandım, onlara karşı faydalandım ondan ve onlara inat öğrendim, günden güne daha iyi, yıldan yıla daha büyük bir ustalıkla. Onlara inat gittim Mozarteum'a, diye düşündüm lokantada. Bizim değerli aracımız müzik odası diye adlandırılan odada duruyordu ve onların sanat odağı idi, cumartesi günleri öğleden sonra güderlerdi onunla. Steinvvay'den kaçındılar, hepsi geri çekildi, Steinway değerli aracın dönemini sona erdirdi. Steinvvay'de çalmaya başladığım günden sonra ana babamın evinde artık sanat odak noktası diye bir şey kalmadı. Lokantada durup çevreme bakarken, Steinway'in bizimkilere karşı konuma geçtiğini düşündüm. Mozarteum'a onlardan intikam almak için gittim, başka hiçbir nedenle değil, bana karşı işledikleri suçların cezasını onlara çektirmek için. Onların gözünde iğrenç bir yaratık olan oğulları artık bir sanatçıydı. Mozarteum'u onlara karşı kullandım, tüm olanaklarını onlara karşı devreye soktum. Onların inatlarını sahiplenip tüm yaşam boyu onların o eski 'değerlilerinde çalsaydım mutlu olurlardı, bir servete mal olan ve gerçekten de evimize Paris'ten nakledilmek zorunda kalman ve müzik odasına konan Steinvvay ile kendimi onlardan ayırmıştım. Önce Steinvvay'de ısrar etmiştim, sonra da Steinvvay için gerekli olan Mozarteum'da. Asla itiraz kabul etmediğimi bugün söylemeliyim. Bir gecede sanatçı olma kararını almıştım ve her şeyi istiyordum. Lokantada çevreme bakarken, onlara baskı yaptım, onları gafil avladım, diye düşündüm. Steinvvay benim için onlara karşı, onların

dünyalarına, aileye ve dünya karşısındaki dar kafalılıklarına karşı silahımdı. Ben, Glenn, hatta belki de Wertheimer gibi, ki yüzde yüz emin değilim gene de, doğuştan piyano virtüözü değildim, ama kendimi buna zorladım, inandırdım, oynadım bunu, benimkilere karşı, hem de en büyük acımasızlıkla diyebilirim. Steinvvay ile birdenbire onlara karşı durmam olanaklılaştı. Onlara karşı duyduğum güvensizlik yüzünden kendimi sanatçı yaptım, en ulaşılabilir olanı buydu, piyano virtüözlüğü, mümkünse de hemen dünya çapında bir virtüözlük, müzik odamızda duran değerli bana bu düşünceyi verdi ve ben bu düşünceyi onlara karşı silah olarak kullanarak, bunu yüksek, en yüksek ustalığa doğru geliştirdim. Glenn'in durumu da değişik değildi, Wertheimer'inki de, o yalnız sanat, yani müzik okumuştu babasını incitmek için, biliyordum bunu, diye düşündüm lokantada. Piyano eğitimi almam babam için bir felaket, demişti bana Wertheimer. Glenn bunu daha radikal açıklamıştı: benden ve piyanomdan nefret ediyorlar. Bach dediğim anda kusacak gibi oluyorlar, demişti Glenn. Dünya çapında olmuştu, ama ana babası ona hâlâ dargındı. O ise tutarlı kalmış ve sonunda ölümünden iki üç yıl önce de olsa onları dâhiliğine inandırabilmişti, Wertheimer ve bense, ana babamıza virtüözlüğümüzde başarılı olamamamızdan ötürü hak verdik, babamın sık sık bana söylediği üzere utanç verici biçimde çok erken başarısız olmuştuk. Ama piyano virtüözlüğünde başarısız olma durumu beni Wertheimer'i üzdüğü gibi üzmüyordu, o ömür boyu, sonuna kadar vazgeçmiş oluşundan ve kendisini düşünce bilimlerine adamış olmasından acı duydu, sonuna kadar da bu bilimlerin ne olduğunu kavrayamadı, tıpkı benim bugüne kadar filozofluğu, hatta felsefenin ne olduğunu kavrayamadığım gibi. Glenn zafer kazanan, biz kaybedenleriz, diye düşündüm lokantada. Glenn varoluşunu tek doğru noktada sona erdirdi, diye düşündüm. Ve o Wertheimer gibi kendi eliyle son vermedi yaşamına, Wertheimer'in başka seçimi yoktu, kendini asmak zorunda kaldı, diye düşündüm. Glenn'in sonu nasıl çok önceden belli olduysa, Wertheimer'in sonu da çok önceden belli oldu, diye düşündüm. Glenn Goldberg Varyasyonlarının ortasında beyin kanaması geçirmiş. Wertheimer Glenn'in ölümüne dayanamadı. Glenn'in ölümünden sonra hayatta olmaktan utanç duydu, yani dâhiden daha uzun yaşıyor olmaktan, bütün yıl boyunca bu duygu ona acı verdi, biliyorum. Gazetede Glenn'in ölümünü okumamızdan iki gün sonra, Glenn'in babasından oğlunun ölümünü haber veren bir telgraf almıştık. Piyanonun başına oturur oturmaz kendi içine dalardı, diye düşündüm, o zaman bir hayvana benzerdi, daha

yakından bakıldığında bir sakata, daha yakından bakıldığında ise asıl kendisi olan o uyanık, o güzel insana. Anneannesinden Almanca öğrenmişti Glenn, daha önce de değindiğim gibi su gibi konuşuyordu. Şivesi ile tüm Alman ve AvusturyalI arkadaşlarımızı utandırıyordu, onlar Almancayı en savruk biçimde konuşuyorlardı ve bu tamamen savruk Almancayı ömür boyu konuştular, çünkü dillerine karşı hiçbir duyguları yoktu. Ama bir sanatçının nasıl olur da anadiline karşı duygusu olmaz! diyordu Glenn sık sık. Yıllar yılı aynısı değilse de, benzer pantolonu giydi, yürüyüşü hafifti, babam olsa saltanatlı derdi. Açık tanımlamadan hoşlanır, aşağı yukarılıktan nefret ederdi. En sevdiği sözcüklerden biri özdisiplindi, durmadan kullanırdı Horowitz derslerinde, anımsıyorum. En sevdiği şey, gece yarısından hemen sonra sokağa fırlamak ya da hiç değilse evden dışarı çıkmaktı, daha Leopoldskron'da iken gözlemlemiştim. Sürekli temiz hava almak zorundayız, diyordu, yoksa ilerlememiz engellenir, en yükseğe ulaşma amacımızda felce uğrarız. Kendisine karşı en acımasız insandı. Hiçbir kesinsizliğe izin vermezdi. Söylediği şeyleri salt düşündüklerinden oluştururdu. Sonuna kadar düşünülmemiş şeyleri söyleyen insanlardan iğrenirdi, bu yüzden de nerdeyse tüm insanlardan iğrenirdi. Ve bu iğrendiği insanlığın önünden de sonunda, yirmi yıl önce geri çekti kendini. Dinleyicisinden iğrenen dünyaca ünlü tek piyano virtüözüydü ve bu iğrendiği seyircinin önünden gerçekten ve kesinlikle kendini çekendi. Onlara gereksinimi yoktu. Orman içinde bir ev aldı ve bu eve yerleşti ve kendini kusursuzlaştırdı. O ve Bach, Amerika'daki bu evde ölümüne kadar birlikte yaşadılar. Bir düzen delisiydi. Evindeki her şey düzenliydi. Ben oraya Wertheimer'le birlikte ilk kez girdiğimde artık yalnızca ona has olan özdisiplin kavramını düşünür olmuştum. Örneğin evine adım attığımızda bize susamış olup olmadığımızı falan sormadı, piyanonun başına geçti ve bize Leopoldskron'dan Kanada'ya gideceği günden bir gün öncesinde çaldığı Goldberg Varyasyonlarının aynı partisyonlarını çaldı. Çalışı o zaman olduğu gibi, şimdi de kusursuzdu. O anda dünyada hiç kimsenin onun gibi çalamayacağını kavramıştım. Kendi içine gömülüp başladı. Yani aşağıdan yukarıya doğru çalmaya başladı denilebilir, diğerleri gibi yukarıdan aşağıya doğru değil. Bu, onun sırrıydı. Yıllarca onu Amerika'da ziyaret etmenin doğru olup olmayacağı düşüncesiyle işkence ettim kendime. Zavallı bir düşünce. Wertheimer önce istemedi, sonunda onu ikna etmek zorunda kaldım. Wertheimer'in kız kardeşi, erkek kardeşi için tehlikeli bulduğu dünyaca ünlü Glenn Gould'u ziyaret etmesine karşı çıktı. Wertheimer

sonunda kız kardeşini razı edip benimle Amerika'ya Glenn'e geldi. Kendi kendime hep, Glenn'i görmek için bu son fırsat deyip durdum. Gerçekten de onun ölümünü bekliyordum ve onu mutlaka bir kez daha görmek, dinlemek istiyordum, diye düşündüm lokantada dikildiğim ve lokantanın daha önceden tanıdığım kötü havasını soluduğum sırada. Wankham'i biliyordum. Wankham'da hep bu otele inerdim Wertheimer'i ziyarete geldiğimde, çünkü Wertheimer'in evinde kalmazdım, gece yatısına kalan konuklara dayanamazdı. Lokantacı kadına baktım, ama bir şey duyulmuyordu. Wertheimer gece yatısına kalan konuklardan nefret ederdi, iğrenirdi onlardan. Genel olarak da konuklardan, hangisi olursa olsun, onları karşılar ve iltifatlar yağdırır, ama geldikleri anda onları gene dışarıya kışkışlardı, doğal olarak beni hemen dışarıya kışkışlayamazdı, çünkü biz çok yakındık, ama birkaç saat sonra benim kalkıp gitmem, kalmam ve gece yatmamdan daha çok işine gelirdi. Onun evinde asla gece yatısına kalmadım, kalmak da aklımın köşesinden geçmezdi, diye düşündüm lokantacı kadına bakınırken. Glenn büyük kent insanıydı, tıpkı benim gibi, Wertheimer gibi, aslında büyük kente has her şeyi seviyor, kırsaldan nefret ediyorduk, ama kırsaldan (tıpkı büyük kentten de kendi tarzında olduğu gibi) fazlasıyla faydalanıyorduk. Wertheimer ve Glenn sonuç olarak hasta ciğerleri yüzünden kırsala gitmişlerdi, Wertheimer Glenn'e göre daha isteksiz olarak, Glenn ise son kertede tüm insanlığa dayanamadığı için, Wertheimer kentte durmadan öksürük krizi geçirdiği için ve iç hastalıkları uzmanı ona büyük kentte yaşama şansının asla kalmadığını söylediğinden. Wertheimer yirmi yıldan fazla Kohlmarkt'ta kız kardeşinin yanında bir sğınak buldu, Viyana'nın en büyük ve en lüks evlerinden biriMHP. Ama kız kardeşi sonunda büyük sanayici diye anılan biriyle İsviçre'de evlenip kocasının yanına, Chur yakınındakiZizers'e gitti. Üstelik de İsviçre'ye, bir kimya holdingi sahibi ile, diye inleyip durdu Wertheimer. Birden boşalan evde ilk zamanlar kötürüm olmuş gibiydi, kız kardeşinin taşınmasından sonra günlerce bir koltukta hareketsiz oturmuş, sonra deli gibi odalarda oradan oraya koşuşturmuş ve sonunda babasından kalma Traich'daki av evine çekilmişti. Ana babasının ölümünden sonra, ne de olsa yirmi yıl kız kardeşi ile yaşamış ve bu kız kardeşe hükmetmişti, biliyordum, yıllarca onun erkeklerle ve de özellikle toplumla ilişkisini olanaksız kılmış, onu kapatmış, yani kendisine zincirlemişti. Gene de kaçmıştı kız ve onu birlikte mirasına kondukları, bozulmuş mobilyalar içinde bırakıvermişti. Bunu bana nasıl yapabildi, demişti bana, diye düşündüm. Onun için her şeyi yaptım,

kendimi onun için feda ettim, oysa o beni terk etti, öylece bıraktı, o yeni zengin yaratığın arkasından İsviçre'ye koştu, o iğrenç herifin ardından, dedi Wertheimer, diye düşündüm lokantada. Hem de Chur'a, o korkunç, Katolikliğin gerçekten leş gibi koktuğu yöreye. Zizers, ne iğrenç bir yer adı! diye bağırdı ve bana Zizers'e hiç gidip gitmediğimi sordu, ben Sankt Moritz'e giderken birçok kez Zizers'ten geçtiğimi anımsadım, diye düşündüm. Ahmaklık, manastırlar ve kimya sanayii, başka hiçbir şey yok, dedi. Birçok kez, piyano virtüözlüğünü kız kardeşi yüzünden bıraktığı savını abartarak ileri sürdü, onun yüzünden son verdim, kariyerimi feda ettim, dedi, her şeyi feda ettim, benim için tek ve her şey olan her şeyi. Böylece mutsuzluğunu yalanla örtmeyi denedi, diye düşündüm. Kohlmarkt'taki daire üç katlıydı ve akla gelebilecek tüm sanat yapıtlarıyla tıka basa doluydu, dostumu ziyaret ettiğim her defasında sıkmıştır beni bu eşyalar. Kendisi bu sanat yapıtlarından nefret ettiğini iddia ediyor, onları kız kardeşinin yığdığını, kendisinin nefret ettiğini, onlarla hiçbir ilişkisinin olmadığını söylüyor, onu büyüklük budalası bir İsviçreli yüzünden terk eden kız kardeşinin üzerine tüm mutsuzluğunu yıkıyordu. Aslında bana bir keresinde, Kohlmarkt'taki bu evde kız kardeşi ile birlikte yaşlanmayı düşündüğünü söylemiş, onunla birlikte burada, bu odalarda yaşlanacağım, demişti. Başka türlü oldu, kız kardeşi elinin altından kaçtı, ona sırtını döndü, büyük bir olasılıkla da son dakikada, diye düşündüm. Kız kardeşi evlendikten ancak aylar sonra sokağa çıktı, yani oturan birinden gene yürüyen birine dönüştü. En iyi olduğu zamanlarda Kohlmarkt'tan yirminci mahalleye yürür, oradan da yirmibirinciye geçer ve Leopoldstadt'tan dönüp birinciye gelir, sonra birincide saatlerce, artık dayanamayıncaya kadar oradan oraya giderdi. Kırsalda donup kalıyordu. Orada ormana doğru birkaç adım bile atmazdı. Kırsaldan sıkılıyorum, derdi hep. Glenn bana asfalt aşındırıcı demekte hep haklı, diyordu Wertheimer, ben yalnızca asfaltta yürürüm, kırda yürümem, müthiş canım sıkılır, kulübede oturur kalırım. Kulübe dediği ana babasından miras kalan on dört odalı av evi. Gerçek şu ki, bu av evinde sabahtan, sanki elli ya da altmış kilometre yürüyecekmiş gibi uzun bağlı ayakkabıları, kalın lodenleri giyinir, başına keçe bereyi geçirirdi. Ama dışarıya gitmek için keyfi olmadığını saptamak için evden çıkar, sonra gene soyunur ve aşağıdaki odada oturur ve karşısındaki duvara gözlerini dikerdi. İç hastalıkları uzmanı kentte bir şansım olmadığını söylüyor, ama burada da hiç şansım yok. Kırsaldan nefret ediyorum. Öte yandan iç hastalıkları uzmanının önerilerine uyma niyetindeyim ki,

kendime sitem etmek zorunda kalmayayım. Ama dışarıya çıkamam, hele kırda hiç mi hiç yürüyemem. Benim için en saçma şey bu, bu saçmalığı yapamam, bu delilik suçunu işleyemem. Düzenli olarak giyinirim, diyordu, evin önüne çıkarım ve geri dönüp gene soyunurum, hangi mevsimde olursa olsun, hep aynı şey. Hiç değilse deliliğimi gözleyen biri yok, derdi, diye düşündüm lokantada. Tıpkı Glenn gibi, Wertheimer de çevresinde insanlara dayanamıyordu. Böylece zamanla çekilmez oldu. Ama ben, diye düşündüm lokantada ayakta dururken, ben de kırsalda yaşamayı beceremiyordum, bu yüzden de zaten Madrid'de yaşıyorum ve Madrid'den ayrılmayı düşünmüyorum, bu bütün kentlerin en görkemlisinden, orada dünyanın sunduğu her şeye sahibim. Kırsalda yaşayan kişi zamanla kendi farkına bile varmadan aptallaşır, bir süre bu yaşamın özgün olduğuna, sağlığı için gerekli olduğuna inanır, ama kırsal yaşam hiç de özgün değildir ve kırsalda doğmamış ve kırsal yaşam için yaratılmamış biri için tatsız tuzsuz bir şeydir ve sağlığına yalnızca zarar verir. Kırsala giden kişiler, kırsalda eriyip giderler ve en azından garip bir yaşam sürerler, bu yaşam onları önce aptallaştırır, sonra da gülünç bir ölüme götürür. Bir büyük kentliye hayatta kalabilmesi için kırsala gitmesini önermek, iç hastalıkları uzmanınca bir hainliktir, diye düşündüm. Büyük kentten kırsala orada daha iyi ve daha uzun yaşamak için giden insanların tüm örnekleri korkunç örneklerdir, diye düşündüm. Ama sonuç olarak Wertheimer yalnızca iç hastalıkları doktorunun kurbanı değil, kız kardeşinin sırf onun için var olduğuna olan inancının da kurbanıydı. Gerçekten de birçok kez, kız kardeşinin onun için, onun yanında kalsın diye, yani onu korusun diye doğduğunu söylemişti. Hiç kimse beni kız kardeşim gibi hayal kırıklığına uğratmadı, diye bağırdı bir kez, diye düşündüm. Kız kardeşine ölesiye alışmıştı, diye düşündüm. Kız kardeşinin onu terk ettiği gün, ondan ömür boyu nefret etmeye yemin edip Kohlmarkt'taki evin tüm perdelerini bir daha açmamak üzere kapattı. Neyse ki bu tasarısına on dört gün dayanabildi, ondördüncü gün Kohlmarkt evinin perdelerini gene açtı ve kendini deli gibi yemek ve insan açlığı içinde sokağa attı. Ama bitik adam hemen Graben'de yığılıp kaldı, bildiğim üzere. Şansına oradan bir akrabası geçiyordu, hemen gene evine götürülmesini ona borçluydu, diye düşündüm, yoksa onu herhalde Steinhof tımarhanesine naklederlerdi, çünkü görüntüsü bir çılgının görüntüsüydü. İçimizde en zor olan Glenn değildi, Wertheimer'di. Glenn güçlüydü, Wertheimer en güçsüzümüzdü. Glenn hep ileri sürüldüğü ve sürüleceği gibi deli değildi, Wertheimer deliydi benim ileri sürdüğüm gibi. Kız kardeşini yirmi yıl

kendisine bağlamıştı, binlerce, evet yüzbinlerce bağ ile, kız sonra kaçtı ondan ve öyle sanıyorum ki, hani derler ya, iyi bir parti de vurarak. Zengin doğmuş olan kız kardeş korkunç zengin bir İsviçreli ile evlendi. Bundan sonra artık ne kız kardeş ne de Chur sözcüklerini işitebilirmiş, böyle söyledi Wertheimer son görüşmemizde. Bana bir kart bile atmadı, dedi, diye düşündüm lokantada çevreme bakarken. Ondan gizlice kaçmıştı ve evdeki her şeyi bırakmıştı, hiçbir şey almamış, diyordu durmadan. Beni terk etmeyeceğine söz verdiği halde, hiçbir zaman, böyle diyordu, diye düşündüm. Üstelik de kız kardeşim dönek biri, diye nitelendirdi, kurtarılamaz derecede Katolik, dedi. Ama bu sofular, koyu Katolikler, yolundan sapanlar böyledir işte, dedi, hiçbir şeyden korkmazlar, en büyük suçtan bile, kendi erkek kardeşlerini terk edip, nereden çıktığı belirsiz, rastlantıyla ve vicdansızca para yapmış yarı İsviçreli birinin koynuna atarlar kendilerini, demişti son ziyaretimde, diye düşündüm. Gözümün önünde görüyorum onu, dikkatlice duyuyorum dediğini, tam ona uygun, hep kullandığı kesik cümlelerle. Bizim bitik adam fanatik bir insan, demişti Glenn bir keresinde, kendi kendine duyduğu acıma duygusu ile nerdeyse durmadan ölüyor, Glenn'in bunları söyleyişini görüyorum hâlâ, nasıl söylediğini duyuyorum, Mönchsberg'deydi, Richterhöhe denilen yerde, Glenn' le sık sık Wertheimer'siz, Wertheimer herhangi bir nedenle yalnız kalmak, çoğunlukla da kırgınlıklar nedeniyle bizsiz olmak istediği zamanlarda gittiğimiz yerde. Ben onu sürekli kırgın adam olarak nitelendirirdim. Kız kardeşinin taşınmasından sonra gittikçe daha sık olarak Traich'a çekildi, Traich'dan nefret ettiğim için Traich'a, derdi. Kohlmarkt evi tozlandı, çünkü kendisi yokken kimseyi içeriye sokmadı. Traich'da çoğunlukla günlerce evde kalır, uşağına yalnızca bir güğüm süt, tereyağı, ekmek, bir parça füme et getirtirdi. Ve filozoflarını okurdu, Schopenhauer, Kant, Spinoza. Traich'da da orada bulunduğu sürece perdelerini kapalı tutardı. Bir keresinde, yeniden bir Bösendorfer alsam, diye düşündüm, dedi, ama sonra bu düşünceden vazgeçtim, doğrusu bir çılgınlık olurdu bu. Ayrıca ben on beş yıldır hiçbir piyanoya el sürmedim, dedi, diye düşündüm lokantada seslensem mi, seslenmesem mi diye kararsız dururken. Sanatçı olabileceğime, sanatçı yaşamı sürdürebileceğime inanmak en büyük hataydı. Ama hemen düşünce bilimlerine sığmamazdım, bu dönüşü sanatçılık üzerinden yapmalıydım, dedi. Büyük bir piyano virtüözü olabileceğime inanıyor musun? diye sormuştu bana, doğal olarak da bir cevap beklememiş ve korkunç bir asla ile kahkaha patlatmıştı. Sen evet,

dedi, ama ben değil. Sende vardı o, dedi, gördüm ben, senden bir iki kadans duydum ve hemen senin bu işi yapabileceğini anladım, ama ben asla yapamazdım. Glenn'in ise daha başından bir dâhi olduğu belliydi. Bizim Amerikalı-Kanadalı dâhimiz. Biz karşıt nedenlerle başarısız olduk, dedi Wertheimer, diye düşündüm. Benim kanıtlamam gereken bir şey yoktu, her şeyi yitirecektim, dedi, diye düşündüm. Yeteneğimiz mutsuzluğumuzu oluşturdu herhalde, dedi, ama hemen ardından: Glenn yeteneğini öldürmedi, bu onu dâhiliğe ulaştırdı. Evet, Glenn'e rastlamasaydık dedi Wertheimer. Horowitz adı da bizce bir anlam taşımasaydı. Salzburg'a hiç gitmemiş olsaydık! dedi. Bu kentte Horowitz'ten ders alarak ve Glenn'i tanıyarak ölümü bulduk. Dostumuz ölümümüz oldu. Horowitz'ten ders alan herkesten iyiydik biz, ama Glenn Horowitz'ten de daha iyiydi, dedi Wertheimer, hâlâ kulağımda bu sözleri, diye düşündüm. Öte yandan biz henüz hayattayız, o değil, dedi. Çevresinde o güne kadar ne kadar çok kişi ölmüş, akrabalar, dostlar, tanıdıklar, bu ölümlerin hiçbiri onu en ufak bir biçimde sarsmamış, ama Glenn'in ölümü ona öldürücü biçimde dokunmuş, öldürücü sözcüğünü son derece titizce kullandı. Bir insana, hiç kimseyle olmadığımız gibi bağlı olmak için, yan yana olmamız gerekmez, dedi. Glenn'in ölümü onu en derinden sarsmış, dedi, diye düşündüm lokantada ayakta dururken. Bu ölüm, başka hiçbir ölümde olmadığı gibi önceden tahmin edilirdiyse de, anlaşılır bir ölümdüyse de, dedi. Gene de aklımız almıyor, onu anlıyoruz, ama kavrayamıyoruz. Glenn bitik adam sözünden ve kavramından çok hoşlanmıştı, çok iyi anımsıyorum, bitik adam Sigmund Haffner Sokağı'nda aklına gelmişti. İnsanlara baktığımızda yalnızca sakatları görürüz, demişti Glenn bize bir keresinde, dışsal ya da içsel ya da içsel ve dışsal olarak sakatlanmışları, başkaları yoktur, diye düşündüm. Bir insana ne kadar uzunca bir süre bakarsak o kadar sakatlanmış olduğunu kavrayamayacağımız kadar sakatlanmıştır, işin aslı budur. Dünya sakatlarla doludur. Sokağa çıkarız ve yalnız sakatları görürüz. Birini davet ederiz, evimize bir sakat gelir, derdi Glenn, diye düşündüm. Gerçekten ben de aynı gözlemi yaptım ve Glenn'i hep onaylayabildim. Wertheimer, Glenn ve ben, hepimiz sakattık! diye düşündüm. Dostluk, sanatçılık! diye düşündüm, aman Tanrım, ne çılgınlık! Ben sona kalanım! Şimdi yalnızım, diye düşündüm, gerçeği söylemem gerekirse benim için yaşam anlamına gelen yalnızca iki insan oldu yaşamımda: Glenn ve Wertheimer. Şimdi Glenn ve Wertheimer öldüler ve benim bu gerçekle başa çıkmam gerekiyor. Lokanta bende harap olmuş etkisi yarattı, bu yöredeki tüm lokantalar gibi içindeki

her şey pisti ve hava, hani denir ya, ağırdı. Zevksizlik kol geziyordu. Tanıdığım lokantacı kadına çoktan seslenmeliydim, ama seslenmedim. Wertheimer lokantacı kadınla birçok kez yatmış, tabii kadının otelinde, kendi av evinde değil, diye anlatılır, diye düşündüm. Glenn aslında başka şeyler çalarken de hep Goldberg Varyasyonlarını ve Füg Sanatını çalmıştı, yani Brahms ya da Mozart, Schönberg ya da Webern çalarken de, onlar hakkında çok bilgi sahibiydi, ama Schönberg'i Webern'den daha üstün tutardı, herkesin inanmak istediği gibi tersine değil. Wertheimer Glenn'i birçok kez Traich'a davet etti, ama Glenn Salzburg Festivali'ndeki konserinden sonra bir daha Avrupa'ya gelmedi. Mektuplaşmıyorduk da, çünkü o uzun yıllar süresince birbirimize yolladığımız birkaç karta mektuplaşma denilemez. Glenn düzenli olarak bize plaklarını yolluyordu, biz de teşekkür ediyorduk, hepsi buydu. Aslında bizi birbirimize dostluğumuzun duygusallık taşımaması bağlıyordu, zaten Wertheimer de hiç duygusal değildi, çoğu zaman öyleymiş gibi görünse de. Yakarışları duygusallık değildi, hesaplılıktı, hesap. Wertheimer'in ölümünden sonra bir kez daha onun av evini görme düşüncesi bana birden saçma geldi, gerçekte yapmak istemediğim halde kafamı tuttum. Lokantada çevreme bakarken bu davranışımın aslında duygusal bir davranış olmadığını düşündüm. Önce yalnızca Kohlmarkt evini ziyaret etmek istemiştim, ama sonra, önce Traich'a gidip Wertheimer'in, bildiğim üzere son iki yılını korkunç koşullarda geçirdiği av evini bir kez yoklamayı kararlaştırmıştım. Kız kardeşinin evlenmesinden sonra Viyana'da zorla üç ay daha dayanmış, kentte deli gibi koşuşmuştu, gözümün önüne getirebiliyorum, kız kardeşine durmadan küfürler savurarak ve Traich'da saklanmak için artık Viyana'dan gerçekten ayrılmak zorunda kaldığı ana kadar. Madrid'e yolladığı son kart beni dehşete düşürmüştü. Yazısı yaşlı bir insanın yazısıydı, bu karttaki delilik belirtileri görmezden gelinemezdi, birbiriyle ilgisiz şeylerden söz ediyordu. Ama benim Avusturya'ya gelmeye niyetim yoktu, Calle del Prado'daki evimde yoğun biçimde Glenn Gould Üzerine adlı çalışmamla uğraşmaktaydım, bu çalışmamı hiçbir koşulda kesmek istemiyordum, yoksa kaybolup giderdi, bunu göze almak niyetinde değildim, bu yüzden de daha okurken bana düşündürücü gelen Wertheimer'in bu kartına cevap vermedim. Wertheimer Glenn'in cenazesine Amerika'ya gitme düşüncesini taşıyordu, bense bunu reddetmiştim, o da yalnız uçamamıştı. Wertheimer kendini astıktan üç gün sonra, onun da tıpkı Glenn gibi elli bir yaşına geldiğini anımsadım. Elli yaşımızı geçtikten sonra kendimizi hain ve

karaktersiz buluruz, diye düşündüm, bu duruma ne kadar süreyle dayanabileceğimizdir sorun. Birçoğu elli bir yaşındayken kendini öldürür, diye düşündüm. Birçoğu elli ikisinde, ama çoğunlukla elli birinde. Ellibirlerindeyken kendilerini öldürmeleri ya da ellibirlerindeyken doğal ölüm dedikleri ölümle ölmeleri fark etmez, Glenn gibi ölmeleri ya da Wertheimer gibi ölmeleri aynı şeydir. Nedeni, elli yaşındaki birinin elli yaşını geçince duyduğu sınırı aşma utancıdır çoğunlukla. Aslında elli yıl kesinlikle yeterlidir, diye düşündüm. Elliyi geçip yaşamaya, varlığımızı sürdürmeye devam ederek kendimizi bayağılaştırırız. Sınırı aşan korkaklarızdır, diye düşündüm, elliyi geçince kendini iki kez acınacak duruma düşürenler oluruz. Şimdiden o utanmazım, diye düşündüm. Ölüleri kıskandım. Bir an için onlardan, düşünceliliklerinden ötürü nefret ettim. Nedenlerin en ucuzu olan merak yüzünden Traich'a gelmiş olmam gerçeğini hata olarak gördüm lokantada dururken, lokantadan iğrenirken kendimden de derinlemesine iğrendim. Ve kim bilebilir ki, diye düşündüm, beni av evine sokup sokmayacaklarını, herhalde evin yeni sahipleri çoktan gelmişler ve kimseyi kabul etmiyorlardır, hele beni hiç etmezler, benden hep nefret etmişlerdir, biliyorum, çünkü Wertheimer bana akrabalarını her zaman öyle anlatmıştır ki, ondan nefret ettikleri gibi benden de nefret ettiklerini varsaymışımdır ve herhalde şimdi beni haklı olarak pat diye gelen en rahatsız edici kişi olarak göreceklerdir. Madrid'e geri uçmalı ve Traich'a yaptığım bu tamamen gereksiz yolculuğa hiç kalkışmamalıydım, diye düşündüm. Yapmak istediğim şeyi birden ölü soyuculuk gibi gördüm, yani av evini denetlemeye kalkışmamı, av evinin tüm odalarına girmeyi, her şeye bakmayı ve gördüklerime yorum getirmeyi. Tam lokantacı kadına sesleneceğim, ama gene de son anda seslenmediğim sırada, korkunç bir insanım, diye düşündüm, iğrenç, iticiyim; daha erken bir sırada, yani benim amaçlarım için daha erken bir anda kadın ortaya çıkar, kafamdan geçen düşünce akımını keser, burada birden aklıma gelenleri berbat eder, diye birden korkuya kapıldım, tam da Glenn-Wertheimer saptamasını yapma iznini kendime tanıdığım sırada ayrıca. Gerçekten de Wertheimer'in bir olasılıkla bırakmış olduğu yazıları görme niyetim vardı, şimdi de var. Wertheimer zaman içinde kaleme aldığı yazılardan sık sık söz ederdi. Saçma sapan şeylerdi bunlar ona göre, ama Wertheimer gururluydu da, bu da benim bu saçmalıkların değerli olabileceklerini düşündürüyordu, her ne olursa olsun, Wertheimer düşünceleri geriye kalmaya, toplanmaya, kurtarılmaya, düzenlenmeye değer, diye düşündüm ve şimdiden

matematiksel-felsefi içerikli bir yığın defteri (ve notu) gördüm. Ama mirasçılar bu defterleri (ve notları), tüm bu yazıları (ve notları) vermeyeceklerdir, diye düşündüm. Zaten beni av evine bile sokmayacaklar. Kim olduğumu soracaklar ve ben kim olduğumu söylersem kapıyı suratıma kapatacaklar. Benim adım ürkütücü olan, budur onların kapıyı hemen çarpmalarını ve kilitlemelerini zorunlu kılan, diye düşündüm. Av evini ziyaret etmenin şu çılgın düşüncesi daha Madrid'deyken aklıma gelmişti. Herhalde Wertheimer yazılarından (ve notlarından) benim dışımda kimseye söz etmemiştir, diye düşündüm ve onları bir yerlere saklamıştır, bu yüzden ben bu defterleri ve yazıları (ve notları) bulmayı ve ele geçirmeyi borçluyum ona, hangi koşullarda olursa olsun. Glenn'den geriye gerçekten de bir şey kalmadı, Glenn hiç not tutmadı, diye düşündüm, buna karşın Wertheimer durmadan yazdı, yıllar boyunca, onyıllar boyunca. Her şeyden önce de Glenn üzerine yazılmış şu ya da bu ilginç şeyi bulacağım, diye düşündüm, hiç değilse üçümüz hakkında birşeyler, öğrencilik yıllarımıza ait, öğretmenlerimize ait, gelişmemize ve tüm dünya gelişimi üzerine birşeyler, diye düşündüm lokantada dururken ve ardında hiçbir şeyin görünmediği mutfak penceresinden bakarken, çünkü pencerelerin camları kirden siyahlaşmıştı. Bu pis mutfakta yemek pişiriliyor, diye düşündüm, bu pis mutfaktan lokanta kısmına müşterilere yemek getirilecek, diye düşündüm. Avusturya lokantalarının hepsi pistir ve iştah kapatıcıdırlar, diye düşündüm, bu lokantalarda masalara temiz bir örtü hemen hemen hiç örtülmez, örneğin İsviçre'de doğal olan kumaş peçete burada asla yoktur. İsviçre'deki en ufak bir lokanta bile temiz ve iştah açıcıdır, bizim Avusturya'daki oteller bile pistir ve iştah kapatıcıdır. Hele odalar! diye düşündüm. Çoğunlukla, daha önce kullanılmış olan yatak çarşaflarını bir kez ütüleyip bir sonraki konuğa kullanırlar ve lavabolarda bir önceki konuğun saç tutamlarının bulunması öyle ender görülür bir şey değildir. Avusturya lokantalarından hep iğrenmişimdir, diye düşündüm. Tabaklar temiz değildir ve yakından bakıldığında çatal bıçak hep kirlidir. Ama Wertheimer bu lokantaya çok sık gelirdi, en azından günde bir kere insan görmek istiyorum, derdi, bu yalnızca şu sefil, bakımsız, kirli otelci kadın olsa da. Böylece ben bir kafesten çıkıp ötekisine giriyorum, demişti Wertheimer bir keresinde, Kohlmarkt'taki evden Traich'a ve gene geriye, demişti, diye düşündüm. O felaket büyük kent kafesinden, felaket orman kafesine. Bir burada saklanırım, bir orada, bir Kohlmarkt sapıklığında, bir kırsalda orman sapıklığında. Birinin içine atılmak için diğerinden dışarı

fırlarım. Ömür boyu. Ama bu süreç bende öylesi bir alışkanlık haline geldi ki, başka bir süreç düşünemiyorum artık, dedi. Glenn kendini, kendi Amerikan kafesine kapattı, ben de kendi Yukarı Avusturya kafesime, dedi Wertheimer, diye düşündüm. O, büyüklük deliliği ile, bense umutsuzluğumla. Üçümüz de umutsuzluğumuzla, dedi, diye düşündüm. Glenn'e av evimizden söz ettim, dedi Wertheimer, inanıyorum ki ormandaki evini yaptırmasına bu neden oldu, stüdyosunu, umutsuzluk makinesini, dedi Wertheimer bir keresinde, diye düşündüm. Ne delilik, ormanın ortasında, tüm insanlardan ırak bir yerde müzik stüdyolu bir ev yaptırmak, her şeyden kilometrelerce uzakta, ancak bir deli yapar bunu, bir çılgın yapar, demişti Wertheimer. Kendi umutsuzluk stüdyomu yaptırmama gerek yoktu, benimki Traich'da vardı zaten. Babamdan miras kaldı, o yıllarca burada tek başına dayandı, benden daha az titiz, benden daha az yakınan, benden daha az açınılacak, daha az gülünç biri olarak, dedi Wertheimer bir keresinde. Kendimiz için ideal bir kız kardeşimiz var ve o da bizi en uygunsuz zamanda terk ediyor, tamamen insafsızca, dedi Wertheimer. Her şeyin ahlaksızca olduğu İsviçre'ye gidiyor, İsviçre Avrupa'nın en karaktersiz ülkesidir, dedi, ben İsviçre'de hep bir genelevdeymişim duygusuna kapıldım, dedi. Her şey orospuca, kentlerde olsun, kırsalda olsun, dedi. Sankt Moritz, Saas Fee, Gstaad, hepsi genelev, hele Zürih, Basel, bunlar yeryüzü genelevleri, dedi Wertheimer birçok kez, yeryüzü genelevleri, yeryüzü genelevlerinden başka bir şey değil. Chur denen o karanlık kentte başpiskopos bugün bile hâlâ günaydın ve iyi geceler! diyor, diye bağırdı. Kız kardeşim kalkıp oraya gidiyor, benden kaçarak, hain erkek kardeşinden, yaşamını ve varoluşunu mahveden kişiden! dedi Wertheimer, diye düşündüm. Zizers'e, o Katolikliğin ayyuka çıktığı yere! Glenn'in ölümü beni çok derinden sarstı, dediğini duydum, şimdi iyice, lokantada ayakta dururken, hep aynı konumda, ama bu arada çantamı yere koymuştum. Wertheimer kendini öldürmek zorundaydı, dedim kendi kendime, bir geleceği yoktu. Kendini sonuna kadar yaşamıştı, varlığını sona erdirmişti. Lokantacı kadınla kadının evinde yatması tam ona uygun bir davranış, diye düşündüm, lokantanın tavanına, ikisinin tam buranın üzerinde, lokantacı kadının yatağında birleşmiş olacaklarını varsayarak baktım. Büyük estetimiz pis bir yatakta, diye düşündüm. Sürekli olarak Schopenhauer, Kant, Spinoza ile yaşayabileceğini sanan duygusal, az ya da çok aralıklarla Wankhamli lokantacı kadının kaba kuş tüylü yorganının altında. Önce yüksek sesle gülesim geldi, sonra iğrendim. Gülüşümü de kimse

duymamıştı. Lokantacı kadın ortalıkta yoktu. Lokanta gözlemlerimin altında gittikçe daha pisleşti, tüm bu otel uygunsuzdu. Ama başka seçeneğim yoktu, bu çevrede eskiden ve şimdi bir tek bu otel var. Glenn hiç Chopin çalmadı, diye düşündüm. Tüm davetleri geri çevirdi, en yüksek ücretleri de. Mutlu biri olmadığını söyleyerek herkesin durmadan başının etini yedi, kendisi en mutlu, en şanslı olanmış. Müzik/tutku/ün düşkünlüğü/Glenn, diye not almıştım bir keresinde ilk Madrid defterime. Hardy'yi keşfettikten sonra Puerto del Sol'daki o insanları anlatmıştım bir mektupta Glenn'e bin dokuz yüz altmış üçte. Boğa güreşi, Retiro Parkı yansımalarının tasviri, diye düşündüm, Glenn asla onaylamadı bunları. Wertheimer, Glenn'i birçok kez Traich'a davet etti, av evi onun hoşuna gider, diye düşündü Wertheimer, Glenn buna hiçbir zaman yanaşmadı, Wertheimer'in kendisi bile av evi insanı değildi ki Glenn Gould olsun. Horowitz, Glenn Gould'un olduğu gibi bir matematikçi değildi. Olduğu. Şimdiki zaman kullanırız, birden geçmiş zamana geçer, bu korkunç di'li geçmiş zamanı kullanmaya başlarız, diye düşündüm. Örneğin ben Schönberg'le tartıştığımda Wertheimer hep lafıma karışırdı, Glenn asla karışmazdı. Bir başkasının ondan daha bilgili olmasına, onun asla bilemeyeceği bir şeyi başkasının açıklamasına dayanamazdı. Bilgisizlik utancı, diye düşündüm lokantada durup lokantacı kadını beklerken. Öte yandan Wertheimer'di okuyan, Glenn değildi, ben de değildim, ben çok okumazdım, okursam da hep aynı şeyi, aynı yazarların aynı kitaplarını, aynı filozofları okurdum sürekli her zaman değişik kimselermiş gibi. Aynı şeyi her zaman bambaşka bir şeymiş gibi içime alma sanatına sahiptim, bunu çok geliştirmiştim, yükseğe, nefis bir yüksekliğe doğru, ne Wertheimer'de ne de Glenn'de bu yetenek vardı. Glenn nerdeyse hiçbir şey okumazdı, edebiyattan nefret ederdi, bu da ona çok yakışırdı. Benim asıl amacıma, sanatıma hizmet eden şeyleri okurum yalnızca, demişti bir keresinde. Bach hakkındaki her şey kafasının içindeydi, aynı şekilde Handel hakkındakiler de, Mozart hakkında çok şey, Bartok'la ilgili her şey, oturup saatlere e yorumlayabilirdi, kendi deyimiyle, Wertheimer'in deyişiyle ise kusursuzca, doğal olarak Glenndâhice. Aslında Glenn'e Mönchsberg'de ilk rastladığım anda, onun yaşamımda rastladığım en olağanüstü insan olduğunu kavramıştım, diye düşündüm. İçimdeki fizyonomist hiç şaşmaz. Bundan yıllar sonra da dünyanın bunu onaylaması geldi, gazetelerin onayladığı her şeyin bana acı vermesi gibi, bu da verdi. Biz varız, başka çaremiz yok, demişti Glenn bana bir keresinde. Katlandıklarımız tamamen saçmalık,

onunkiler de, diye düşündüm. Wertheimer'in ölümü de önceden belliydi, diye düşündüm. Garip bir biçimde Wertheimer durmadan benim kendimi öldüreceğimden söz edip durdu, ormanda asacaksın, o sevgili Retire Parkı'nda, dedi bir kezinde, diye düşündüm. Kimseye bir şey söylemeden başımı alıp Madrid'e gitmemi ve Avusturya'daki her şeyi bırakmamı affetmedi. Onunla birlikte Viyana'da dolaşmama alışmıştı, yıllarca, onyıllarca, üstelik de onun yollarında, benimkilerde değil, diye düşündüm. O hep benden daha hızlı giderdi, zorla yetişirdim ona, oysa hasta olan oydu, ben değil, zaten hasta olan o olduğu için hep önden giderdi, diye düşündüm, daha yolun başında beni geride bırakırdı. Bitik Adam, Glenn Gould'un dâhiyane bir buluşuydu, diye düşündüm, Glenn Wertheimer'i daha ilk gördüğü anda kavramıştı, ilk kez gördüğü bütün insanları hemen doğru kavrardı. Wertheimer sabah saat beşte kalkardı, ben beş buçukta, oysa Glenn ancak dokuz buçukta, çünkü yatması sabah saat dördü bulurdu, uyumak için değil, derdi Glenn, yorgunluğun tınısını bitirmek için. Kendimi öldürmek, diye düşündüm, Glenn öldükten, Wertheimer kendini öldürdükten sonra, diye düşündüm lokantada çevreme bakarken. Avusturya ufak otellerinin nemi Glenn'i de hep ürkütmüştür, bu hep kötü havalandırılan ya da hiç havalandırılmayan Avusturya otellerinde ölümün gelip onu bulacağından ürküyordu. Gerçekten de birçok kişi bizim otellerimizde ölümü solur, otelciler pencereleri açmazlar, yazın bile, nem de böylece duvarlara iyice yerleşir. Ve bu her yana yayılan yeni zevksizlik, diye düşündüm, en güzel otellerimizin bile tamamen proleterleşmesi, diye düşündüm, yaygınlaşıyor. Sosyalizm sözcüğü kadar hiçbir sözcük beni iğrendirmez oldu, bu kavramı ne hale getirdiklerini düşündüğümde. Her yerde bizim baş belası sosyalistlerin baş belası sosyalizmi, sosyalizmi halka karşı sömüren ve onu zamanla kendileri gibi adileştiren sosyalistlerin. Bugün hangi yöne baksak bu öldürücü adi sosyalizmi görüyoruz, hissediyoruz, her şeyin içine işledi. Bu oteldeki odaları bilirim, diye düşündüm, ölümü getirir bunlar. Yalnızca av evini bir kez daha görme amacı ile Wankham'a gelmiş olduğum düşüncesi o anda bana iğrenç geldi. Öte yandan hemen ardından, kendi kendime, Wertheimer'e borçluyum bunu, dedim, aynen bu cümleyi kullandım kendi kendime yüksek sesle. Bir yalan diğerini izledi. Her zaman öne çıkan bir niteliğim olan merak, beni gene bütünüyle içine çekmişti. Mirasçılar av evini herhalde çoktan boşaltmışlardır, diye düşündüm, tamamen değiştirmişlerdir, çünkü mirasçılar aklımızın almadığı kadar gaddarca acele davranırlar. Hani derler

ya, solup gidenin ardından gelen birkaç saat içinde her şeyi toparlayıp götürürler ve artık kimseyi yanlarına yaklaştırmazlar. Hiç kimse akrabalarını Wertheimer gibi korkunç bir projeksiyona tutmamış, onları yerin dibine sokarak anlatmamıştır. Babasından, annesinden, kız kardeşinden nefret etmiş, mutsuzluğundan hepsini sorumlu tutmuştur. Onu korkunç yaşam makinesinin içine yukarıdan atıp, aşağıdan tamamen mahvolarak çıkmasını istemelerini başlarına kakmak için var olmak zorundaymış. Kendini savunmak hiçbir işe yaramazmış, dedi hep. Çocuk bu yaşam makinesinin içine annesi tarafından atılmış, baba çocuğu durmadan parçalara bölen bu varoluş makinesini ömür boyu çalıştırmış. Ana baba, bizzat kendileri olan felaketi çocuklarında sürdürdüklerini çok iyi bilirler çocuk yapmayı ve onları yaşam makinesinin içine atmayı haince sürdürürler, dedi, diye düşündüm lokantayı gözlemlerken. Wertheimer'i ilk kez Nussdorfer Caddesi'nde, halin önünde gördüm. Babası gibi tüccar olmalıydı, aslında Wertheimer kendisinin istediği gibi müzisyen de olamamıştı, buna karşılık kendi deyişiyle kendisini düşünsel bilimlerle mahvetmişti. Bir şeyden ötekine kaçar ve kendimizi mahvederiz, dedi. Hep uzaklaşır gideriz, tükenene kadar, dedi. Benim gibi mezarlıklara düşkündü, diye düşündüm, günlerce Döbling ve Neustift am Wald mezarlıklarında dolaşırdı yalnızca. Ömür boyu süren, hep yalnız kalma isteğine duyulan, bende de olan özlem, diye düşündüm. Wertheimer, benim gibi, yolculuklar yapan biri değildi. Tutkulu bir biçimde mekan değiştirici değildi. Bir kez ana babasıyla Mısır'a gitmişti, hepsi bu. Ben, nereye olursa olsun gitmek için her olanaktan faydalandım, önce çıkıp Venedik'e gittim, büyükbabama ait doktor çantası ve on gün için yüz elli şilinle, her gün Accademia ziyaretleri ve Fenice gösterileriyle dolu üstelik. Tancredi'yi ilk kez Fenice'de gördüm, diye düşündüm, ilk kez müziği deneme isteği duydum. Wertheimer her zaman bitik adamdı. Hiç kimse onun gibi Viyana caddelerini aşmdırmamıştır, tamamen bitap düşünceye kadar her yönden her bir yöne, sonra gene geriye giderek. Kafayı dağıtma manevraları, diye düşündüm. Akıl almaz derecede ayakkabı eskitiyordu. Glenn Wertheimer'e ayakkabı fetişisti de demişti sanıyorum, Kohlmarkt'taki evde yüzlerce çift ayakkabı vardı, bu yüzden de kız kardeşini deliliğin sınırına itmişti. Kız kardeşine hayranlık duyar, hatta ona âşıktı, diye düşündüm ve onu zamanla delirtti. Kız kardeşi son anda onun elinden kurtulup Chur yakınındaki Zizers'e kaçtı, bir daha hiç sesi çıkmadı, onu bıraktı. O kız kardeşinin giysilerini aynen kızın bıraktığı gibi bıraktı dolapta. Ona ait hiçbir şeye

bundan sonra elini sürmedi. Aslında kız kardeşimi yalnızca notaları çevirsin diye sömürdüm, demişti bir keresinde, diye düşündüm. Hiç kimse onun gibi iyi nota çeviremezdi, o acımasız tavrımla öğretmiştim ona bu işi, demişti bir keresinde, çünkü aslında nota okumasını bilmezdi. Benim dâhi nota çeviricim, demişti bir kezinde, diye düşündüm. Kız kardeşini nota çeviricisi düzeyine indirgemişti, o da buna sonsuza kadar dayanamadı. Asla koca bulamaz sözlerinin onun için büyük bir yanılgı olduğu ortaya çıktı, diye düşündüm. Wertheimer kız kardeşi için oldukça güvenli, dışarıya kaçmanın olanaksız olduğu bir zindan inşa etmişti, ama kız, hani derler ya, bir gece yarısı kaçmıştı. Bu durum Wertheimer üzerinde korkunç bir utanma etkisi yaratmıştı. Koltuğunda oturup yalnızca kendini öldürmeyi düşündü, böyle dedi kendisi, diye düşündüm, günlerce hangi yöntemle öldürsem, diye kafa patlattı, ama gene de yapmadı bunu. Glenn'in ölümü ondaki intihar düşüncesini saplantıya çevirdi, kız kardeşinin kaçması bu durumu güçlendirdi. Glenn'in ölüm olayı tüm şiddeti ile onu kendi başarısızlığının bilincine vardırdı. Kız kardeşine gelince, onun acımasızlığı, onun alçaklığıymış bu, onu en sorunlu anında yalnız bırakıp tamamen aşağılık, sivri kapüşonlu zevksiz pardösüler ve pirinç tokalı Bally ayakkabılar giyen bir İsviçreli ile kaçması, dedi, diye düşündüm. O iğrenç iç hastalıkları doktoru Horch'a (doktoru!) gitmesine izin vermemeliydim, dedi, çünkü İsviçreli'yi orada tanıdı. Doktorlar kimya sanayicileriyle işbirliği halinde, dedi, diye düşündüm. Gitmesine izin vermemeliydim, demişti kırk altı yaşındaki kız kardeşi için, diye düşündüm. Kırk altı yaşındaki kadın dışarıya çıkmak için ona rica etmeliydi, diye düşündüm, yaptığı her ziyaretin hesabını vermek zorundaydı. Önceleri o, yani Wertheimer, İsviçreli'nin utanmazca içten pazarlıklı bir insan olduğunu, kız kardeşi ile zenginliği için evlendiğini sanmış, ama sonra İsviçreli'nin onların ikisinden de daha zengin olduğu, yani dünyalar kadar zengin olduğu, İsviçre zengini olduğu, yani bir Avusturya zengininden kat kat daha zengin olduğu ortaya çıkmıştı dediğine göre. Bu insanın (isviçreli'nin) babası, Wertheimer'in dediğine göre, Zürih'teki Leu Bankası'nın müdürlerinden biriymiş, düşünsene, diyor Wertheimer, oğul ise en büyük kimya sanayilerinden birine sahipmiş! İsviçreli'nin ilk karısı açıklanamayan bir biçimde ölmüş, kimse gerçeği bilmiyormuş. Kız kardeşim bu sonradan görmenin ikinci karısı, dedi Wertheimer, diye düşündüm. Bir keresinde buz gibi Stefan Katedrali'nde sekiz saat oturup sunağa dikmiş gözlerini, kilise zangocu onu kiliseden şu sözlerle uzaklaştırmış: Bayım, kapanıyor. Dışarı çıkarken

zangoca yüz şilin vermiş, acele yapılmış bir davranış Wertheimer'e göre. Stefan Kilisesi'nde ölüm yere düşünceye kadar oturma isteği duymuştum, dedi. Ama başaramadım, bu isteğe karşı duyduğum derin yoğunluğa rağmen. Bunun daha da ötesine geçecek yoğunluğa olanağım olmadı, dedi, zaten isteklerimiz de ancak en yüksek yoğunlukla dilersek yerine gelir. Çocukluğundan beri ölme isteği duymuş, hani denir ya, kendini öldürme isteği, ama hiçbir zaman bu konuda en yüksek yoğunluğu gösterememiş. Daha başlangıçtan beri, aslında her şeyiyle ona iğrenç gelen bir dünyanın içine doğmuş olmakla başa çıkamamış. Büyümüş ve bu ölme isteğinin birden yok olacağına inanmış, ama en yüksek yoğunluğa gene de ulaşamamış, dedi. Sürekli merakım intiharımı engelliyordu, dedi, diye düşündüm. Babamızı bizi döllediği için, anamızı bizi doğurduğu için, kız kardeşimizi de sürekli olarak mutsuzluğumuzun tanığı olduğu için affetmeyiz. Var olmak umutsuzluğa düşmekten başka bir şey değildir ki, dedi. Uyandığımda iğrenerek düşünüyorum kendimi ve başıma geleceklerin hepsi tüylerimi diken diken ediyor. Yattığımda ölmekten, bir daha uyanmamaktan başka bir isteğim olmuyor, ama sonra gene uyanıyorum ve bu korkunç süreç yineleniyor, yineleniyor sonuçta elli yıl boyunca, dedi. Elli yıl boyunca ölmekten başka bir şey düşünmediğimizi düşünerek gene de yaşıyor olmamız ve bunu tamamen tutarsız olduğumuz için değiştirememememiz, dedi. Çünkü biz kendimiziz acınacak olan, alçağın ta kendisiyiz. Müzik yeteneği yok! diye bağırdı, var olma yeteneği yok! O kadar kendimizi beğenmişiz ki, müzik eğitimiyle olacak bu iş sa¬nıyoruz, oysa yaşama yeteneğimiz bile yok, var olmayı bile beceremiyoruz, çünkü var olmuyoruz bile, var olunuyoruz! diye söylendi bir keresinde Wahringer Caddesi'nde halimiz kalmayıncaya kadar dört buçuk saat Brigittenau'da dolaşmamızdan sonra. Eskiden gece yarılarını Koralle'de geçirirdik, dedi, artık Kolosseum'a bile gitmiyoruz! dedi, her şey nasıl da tamamen uygunsuzluğa doğru değişti. Bir dostumuz olduğunu sanıyoruz, ama zamanla dostumuz olmadığını görüyoruz, çünkü kesinlikle hiç kimsemiz yok, gerçek bu, dedi. Bösendorfer'e kenetlenerek geçen yıllarda zamanla her şeyin bir yanılgı olduğu korkunç bir biçimde ortaya çıktı. Glenn'in Steinway'iyle birlikte Goldberg Varyasyonlarının tam ortasında yere yığılma şansı olmuş. Kendisi yıllardan beri yığılıp kalmayı deniyor, ama sonuç alamıyormuş. Kız kardeşi ile birlikte birçok kez Praterhauptallee denilen yerde, onun sağlık durumunu düzeltebilmek için, dedi, o temiz hava alabilsin diye dolaştık, ama o bu gezintilerin değerini bilemedi, neden

yalnız Praterhauptallee de Burgenland değil, neden yalnız Praterhauptallee de Kreuzenstein ya da Retz değil, hiçbir zaman memnun olmadı, onun için her şeyi yaptım, istediği her giysiyi alabildi, dedi. Onu şımarttım, dedi. Şımartılmanın en üst noktasına kadar, dedi, kaçtı, Chur yakınındaki Zizers'e, o korkunç yöreye. Artık ne yapacaklarını bilemedikleri zaman, hepsi de İsviçre'ye kaçar, dedi, diye düşündüm. Ama İsviçre gene de herkes için ölümcül bir zindandır, İsviçre'de İsviçre yüzünden yavaş yavaş boğulur hepsi, kız kardeşim de İsviçre yüzünden boğulacak, görüyormuş o bunu, Zizers onu öldürecek, İsviçreli onu öldürecek, dedi, diye düşündüm. Üstelik de Zizers'e, bu sapık sözcük türetimine! dedi, diye düşündüm. Kız kardeşim ve ben ömür boyu birlikte olacaktık, herhalde bu, ana babamızın bir tasarımıydı. Bu ana baba hesabı gene de doğru çıkmadı. Bir oğul yaparız, diye düşündü anamla babam herhalde, ona bir de kız kardeş veririz, ikisi ömürlerinin sonuna kadar birbirlerini destekleyerek, birbirlerini mahvederek varlıklarını sürdürürler, herhalde buydu ana baba düşüncesi, şeytani ana baba düşüncesi, dedi. Ana baba bir tasarı yapar, ama bu tasarı doğal olarak yürümez, dedi. Kız kardeş tasarıya uymadı, o daha güçlü olan, dedi, ben hep zayıf kaldım, kesinlikle zayıf olan taraftım, dedi Wertheimer. Yokuş yukarı nefesi kesilir, gene de arkamdan gelirdi. Merdivenleri çıkamazdı, ama benden önce üçüncü kata ulaşırdı, hepsi intihar denemeleriydi, diye düşündüm şimdi lokantada çevreme bakarken, var olmaktan kurtulmanın boş deneyleri. Bir keresinde kız kardeşi ile Passau'ya gitmiş, çünkü babası onu Passau'nun güzel bir kent olduğuna inandırmış, dinlendirici, olağandışı bir yer olduğuna, ama daha Passau'ya varır varmaz, Passau'nun en çirkin kentlerden biri, Salzburg'a özenen bir kent olduğunu, çaresizlik ve çirkinlik ve iğrenç kabalık kaynayan kentin sapık bir kendini beğenmişlikle Üç Nehir Kenti diye adlandırıldığını görmüşler. Bu Üç Nehir Kenti'ne biraz girip hemen arkalarını dönmüşler ve birkaç saat içinde Viyana'ya kalkan bir tren olmadığından taksiyle dönmüşler Viyana'ya. Bu Passau olayından sonra yıllarca her türlü seyahat niyetinden vazgeçmişler, diye düşündüm. Bundan sonraki yıllarda kız kardeşi seyahat etme dileğini dile getirdiğinde, Wertheimer ona hep: Passau'yu düşün! demiş ve bu sözlerle kız kardeşi ve onun arasındaki seyahat tartışması henüz oluşmadan boğulup gitmiş. Açık arttırma ile satılan kuyruklu Bösendorfer'in yerine Josefin tarzı bir yazı masası konmuştu, diye düşündüm. Zaten biz de durmadan eğitim alma isteği gösterme zorunda değiliz, diye düşündüm, yalnızca düşünüyor olmamız yeterlidir, düşünmek dışında bir şey

yapmamamız ve düşünceyi özgür bırakmamız yeterlidir. Dünya görüşüne uymamız ve kendimizi bu dünya görüşüne tamamen bırakmamız, işte en zor şey bu, diye düşündüm. Wertheimer*bu düşünce tarzıyla, benim aksime, ne kuyruklu Bösendorfer'i açık arttırmayla sattığı sırada, ne de daha sonra, hareket edebildi, oysa ben bunu başardım, diye düşündüm. Bu tercih benim küçük bir yolculuk çantasıyla Avusturya'dan yok olmamı, önce Portekiz'e, sonra Ispanya'ya gidip Calle del Prado'da Sotheby'nin hemen yanında yerleşmemi sağladı. Birdenbire, hani denir ya, bir gecede dünya görüşü sanatçısı olmuştum. O anda ürettiğim bu sözcüğe güldüm. Mutfak penceresine doğru birkaç adım attım, ama daha önceden mutfak penceresinden bakılamayacağını biliyordum, çünkü belirttiğim gibi yukarıdan aşağıya kir içindeydi. Avusturya mutfak pencerelerinin tümü tamamen kirlidir, onlardan içeriye bakılamaz ve düşünüyorum da bakamamak doğal olarak en büyük kazançtır, çünkü bakılabilseydi doğrudan doğruya felakete, Avusturya'nın mutfak pisliği karmaşasına bakılırdı. Böylece ben mutfak penceresine doğru attığım birkaç adımı geri atıp, gene her zaman durduğum yerde durmaya başladım. Glenn kendisi için en uygun zamanda öldü, diye düşündüm, ama Wertheimer kendisi için en uygun olmayan bir zamanda kendini öldürdü, kendini öldüren hiçbir zaman kendisi için en uygun zamanda öldürmez kendini, ama doğal ölüm denilen şey her zaman en uygun zamanda gelen ölümdür. Wertheimer Glenn'e imrendi, diye düşündüm, aynı zamanda da kız kardeşinin Zizers'teki evinin yalnızca yüz adım ötesinde kendini asarak ondan intikam almak istedi. Chur yakınındaki Zizers'e bir bilet alıp Zizers'e gitti ve kız kardeşinin evinin yüz adım ötesinde kendini astı. Bulunan cesedin kime ait olduğu birkaç gün anlaşılamadı. Ancak bulunduktan dört ya da beş gün sonra Chur'daki bir hastane memurunun Wertheimer adı dikkatini çekti, bu adam, kimya sanayii sahibinin karısı ile Wertheimer adı arasındaki ilişkiyi kurdu, çünkü onun evlenmeden önce Bayan Wertheimer olduğunu biliyordu. Kuşkuya düşen memur, morgda yatan intiharcı Wertheimer ile Zizers'teki kimya sanayii sahibinin karısı arasında bir ilişki olup olmadığını araştırdı. Evinin yüz adım ötesinde birinin kendini astığından habersiz olan Wertheimer'in kız kardeşi Chur'daki morga gitti ve erkek kardeşini hemen teşhis etti, deniliyor. Wertheimer'in hesabı tutmuştu: Kız kardeşini, intiharının biçimi ve intihar ettiği yerin seçimi ile ömür boyu bir suçluluk duygusunun içine atmıştı, diye düşündüm. Bu hesap Wertheimer'e yakışır, diye düşündüm. Öte yandan, bu yüzden kendisini acınacak bir duruma

düşürdü, diye düşündüm. Traich'dan yola çıktığında kendisini kız kardeşinin evinin yüz adım ötesinde bir ağaca asma niyeti taşıyordu, diye düşündüm. Uzun süre tasarlanmış bir intihar, diye düşündüm, umutsuzluğun birden ortaya çıkarttığı bir eylem değil. Onun cenazesi için Madrid'den kalkıp gelmezdim, diye düşündüm, ama o sırada Viyana'da bulunduğum için Chur'a gitmem kolaydı. Chur'dan da Traich'a. Ama şimdi bundan emin değilim, Chur'dan doğrudan doğruya Viyana'ya dönmem ve Traich'da mola vermemem daha iyi olmaz mıydı, şu anda burada ne aradığım kesin değildi, şu baştan aşağıya ucuz merak tatmini dışında, çünkü burada bana gereksinme duyulduğunu kendi kendime telkin etmiştim, uydurmuştum, bu gereklilikle kandırmıştım kendimi. Wertheimer'in kız kardeşine Traich'a gitme niyetim olduğundan söz etmemiştim, zaten Chur'dayken böyle bir niyetim de yoktu, ilk olarak trende geldi bu düşünce aklıma, Attnang Puchheim'da inmek ve Traich'a gitmek, Wankham'da gecelemek, tıpkı Traich'a yaptığım önceki ziyaretlerden alışık olduğum üzere, diye düşündüm. Bir gün Wertheimer'in mezarına gideceğimi hep düşünmüşümdür, ama doğal olarak bunun ne zaman olacağını hiç bilmiyordum, Wertheimer'e bundan hiç söz etmediğim halde, o bana kendisinin bir gün benim mezarıma geleceğini söylemiştir, hâlâ otelci kadını beklediğim sırada bunları düşündüm. Wertheimer'in bir gün kendini öldüreceğinden emindim, sürekli olarak varlıklarını sürdüren bu nedenlerden ötürü. Demek ki intiharı için Glenn'in ölümü etkili olmadı, kız kardeşinin onu terk etmesi gerekti, ama Glenn'in ölümü sonunun başlangıcı oldu, kararını gerçekleştirmesine neden de kız kardeşinin İsviçreli ile evlenmesi. Wertheimer Viyana'da hiç durmadan yürüyerek kendini kurtarmayı denedi, ama bu deney başarılı olmadı, artık kurtulması olanaksızdı, yirminci ve yirmibirinci mahallelerdeki o çok sevdiği işçi semtlerini, özellikle de Brigittenau'yu ziyaret etmesi, en çok da Kaisermühlen'e, ahlaksızlıklarla dolu Prater'e, Sirk Sokağı'na, Schüttel Sokağı'na, Radetzky Sokağı'na vs. vs. gitmesi hiçbir işe yaramadı. Aylarca Viyana'da yürümüştü, gece, gündüz, yığılıp kalıncaya kadar. Hiçbir işe yaramadı. Traich'daki av evi önceleri ona varoluşunu kurtaracak bir yer olarak gözükmüş, ama aldatmaca olduğu ortaya çıkmıştı; bildiğim üzere önce kendini üç hafta av evine kapattı, sonra oduncülara gidip onları kendi sorunlarıyla rahatsız etti. Ama basit insanlar karmaşık insanları anlamazlar ve onları kendi iç dünyalarına iterler, hem de herkesten daha insafsızca, diye düşündüm. Basit insan denilenlerin kişiyi kurtaracağına inanmak en

büyük yanılgıdır. İnsan en bunalımlı zamanında onların yanına gider ve onlardan resmen kurtuluş dilenir, onlarsa kişiyi daha da derin bir umutsuzluğa iterler. Zaten onlar nasıl olur da karmaşık birini karmaşıklığından kurtarabilirler ki, diye düşündüm. Wertheimer'in kız kardeşi onu terk ettikten sonra, intihar etmek dışında bir seçeneği yoktu, diye düşündüm. Bir kitap yayımlamak istedi ama olmadı, çünkü nüshasını durmadan değiştirdi, öyle sık ve öyle çok değiştirdi ki, sonunda notlarından geriye tamamen üstü çizilmiş yazılar ve Bitik Adam adlı başlığı dışında bir şey kalmadı. Artık bir tek başlık kaldı, dedi bana, böylesi iyi. İkinci bir kitabı yazacak gücüm olur mu bilmem, sanmam, demişti. Bitik Adam çıksaydı, demişti, diye düşündüm, kendimi öldürmek zorunda kalırdım. Öte yandan da bir not alma adamıydı, binlerce, onbinlerce not alırdı ve bu notları Kohlmarkt'taki eve yığardı, tıpkı Traich'daki av evine yığdığı gibi. Belki de seni ilgilendiren ve seni Attnang Puchheim'da indiren bu notlardır, diye düşündüm. Ya da Viyana'dan iğrendiğin için yalnızca bir duraksama. Notlarının binlercesini yan yana dizip Bitik Adam başlığı altında yayımlamak, diye düşündüm. Saçma. Tüm bu notları Traich'da ve Viyana'da yok ettiğini tahmin ediyordum. Hiçbir iz bırakmadan, bu da onun deyişlerinden biriydi zaten. Dostumuz ölünce onu kendi deyişleriyle, kendi sözleriyle iyice sıkıştırırız, kendi silahıyla öldürürüz onu. Bir yandan bize (ve başkalarına) bir zamanlar söyledikleriyle yaşar, öte yandan onu bunlarla öldürürüz. Söyledikleri, yazdıkları hakkında (ona karşı!) en acımasız olan biziz, diye düşündüm, elimize gerçekten bilgece davranarak yok ettiği notları geçmediği zaman, onu yok etmek için sözlerine başvururuz, diye düşündüm. Geriye bıraktıklarını talan ederiz, bize bunları bırakanı daha beter yok etmek, ölüyü daha beter öldürmek ve bize yeterince yok etme malzemesi bırakmadıysa biz yaratırız bunları, ona karşı olan sözleri bulup çıkartırız vesaire, diye düşündüm. Mirasçılar gaddardır, geride kalanlar en ufak bir acıma duymazlar, diye düşündüm. Ona karşı tanıklıkları ararız, kendimiz için, diye düşündüm. Ona karşı kullanılabilecek her şeyi talan ederiz, kendi durumumuzu düzeltmek için, diye düşündüm, gerçek bu. Wertheimer her zaman bir intihar adayıydı, ama hesabını aştı, gerçek intiharından yıllar önce öldürmeliydi kendini, Glenn'den çok önce, diye düşündüm. Bu yüzden intiharı berbat, düşük seviyeli, hele kız kardeşinin Zizers'teki evinin önünde kendini öldürmüş olduğu gerçeği, diye düşündüm, gerçeği henüz içine sindirmemiş olan çirkin vicdanımda Wertheimer'in mektuplarını cevaplamamış olmanın huzursuzluğunu duysam da, onu

alçakça yalnız bırakmıştım, Madrid'den ayrılamayacağımı söylemiş olmam haince bir yalandı, bunu arkadaşıma kapılmak zorunda kalmamak için bahane etmiştim, oysa şimdi gördüğüm kadarıyla o benden hayatta kalmanın son olanağını beklemiş, bana Madrid'e dört mektup yazmıştı intiharından önce, onlara cevap vermemiştim, ancak beşincisi geldiğinde ona yazmış ve asla ayrılamayacağımı ve hangi amaçla olursa olsun bir Avusturya yolculuğu yüzünden çalışmamı bozamayacağımı bildirmiştim. Glenn Gould Üzerine'yi bahane etmiştim, o başarısız deneyi, Madrid'e döner dönmez sobaya atacağım o çalışmayı, diye düşünüyorum şimdi, çünkü hiçbir değeri yok. Wertheimer'i alçakça yalnız bıraktım, diye düşündüm, en bunalımlı anında ona sırtımı çevirdim. İntiharı yüzünden duyduğum suçluluk düşüncesini şiddetle bastırdım, onun işine yaramazdım artık, dedim kendi kendime, onu kurtaramazdım, intihar olgunluğuna erişmişti. Yüksekokul olmalıydı bu, diye düşündüm, hem de müzik yüksekokulu! Önce ünlü olma düşüncesi, hem de en kolay yolla, en büyük hızla, bunun için de müzik yüksekokulu en ideal sıçrama tahtasıydı, böyle düşünmüştük üçümüz de, Glenn, Wertheimer ve ben. Üçümüzün de aklından geçeni yalnızca Glenn başarmıştı, sonuç olarak Glenn bizi kendi amacı için kullandı, diye düşündüm. Glenn Gould olmak için her şeyi kötüye kullandı, bilinçsizce olsa da, diye düşündüm. Biz, yani Wertheimer ve ben, Glenn'in önünü açmak için vazgeçmek zorunda kaldık. Bu düşünceyi bir an için hiç de saçma bulmadım, ama şimdi bana saçma geliyor, diye düşündüm. Oysa Glenn Avrupa'ya gelip Horowitz kursuna gittiğinde de bir dâhiydi, biz o sırada zaten kaybetmiş olanlardık, diye düşündüm. Aslında ben piyano virtüözü olmak istememiştim, Mozarteum ve ona bağlı her şey benim için dünyaya karşı duyduğum gerçek sıkıntıdan, çok erken başlamış olan yaşam bıkkınlığımdan kurtulmak için bahaneydi. Wertheimer de benim gibi davranıyordu, bu yüzden de biz, hani denir ya, adam olamadık, çünkü ne pahasına olursa olsun Glenn Gould olmak isteyen Glenn'in tersine, biz bir şey olmayı hiçbir zaman düşünmedik, o ne olursa olsun Glenn Gould olmak istiyordu ve öncelikle Horowitz'i amacı için kullanmak üzere Avrupa'ya gelmişti, her şeyden çok özlediği ve her şeyden çok istediği dâhi olmak amacıyla, yani diyebilirim ki piyano ile dünyayı şaşırtmaya. Bu dünyayı şaşırtma sözcüğü, hâlâ lokantanın ortasında durup, otelin arkasından ulaşan seslere bakılırsa, herhalde otelin arkasında domuzlara yem vermekle meşgul olduğunu düşündüğüm otelci kadını beklerken bana sevinç verdi. Benim kişisel olarak dünyayı şaşırtma

gereksinimim hiç olmadı, Wertheimer'in de olmadı, diye düşündüm. Wertheimer'in kafası benim kafama Glenn'in kafasından daha çok benziyordu, diye düşündüm, onunki Wertheimer'inkine ve benimkine nazaran kesinlikle virtüöz kafasıydı, bizimki ise akıl kafasıydı. Ama bugün bir virtüöz kafasının ne olduğunu söyleyecek olsam, çok az şey söyleyebilirim, tıpkı akıl kafasının da ne olduğunu söyleyemeyeceğim gibi. Glenn Gould'la arkadaşlık kuran Wertheimer değildi, bendim, Glenn'e ben yaklaşmış ve arkadaşlık kurmuştum, Wertheimer sonradan bize katılmıştı ve aslına bakılırsa Wertheimer bizim aramızda hep dışlanmıştı. Ama biz üçümüz, denilebileceği üzere, yaşam boyu dostluk kurmuştuk, diye düşündüm. Wertheimer kız kardeşine salt kendini öldürmesiyle bile ağır zarar verdi, diye düşündüm, Zizers denilen taşra köyü bundan böyle kimya sanayii sahibinin karısının erkek kardeşinin intiharını hep hesaba katacak, diye düşündüm, hele kız kardeş evinin karşısındaki ağaca kendini asma yüzsüzlüğü, onu daha da ağır biçimde etkileyecek. Wertheimer cenaze törenlerine hiç değer vermezdi, diye düşündüm, gömüldüğü yer olan Chur'da da zaten böyle bir töreni olmazdı. Cenaze anlamlı bir biçimde sabah saat beşte yapıldı, Chur cenaze işlerinden birkaç kişi dışında, yalnızca Wertheimer'in kız kardeşi, onun kocası ve ben hazır bulunduk. Wertheimer'i bir kez daha görüp görmek istemediğim (garip bir biçimde Wertheimer'in kız kardeşi tarafından) bana sorulduğunda hemen reddettim. Bu öneri beni tiksindirmişti. Tıpkı tüm olayın ve ona katılanların tiksindirdiği gibi. Cenaze için Chur'a gitmemek daha doğru olurdu, diye düşündüm şimdi. Wertheimer'in kız kardeşinin bana çektiği telgraftan Wertheimer'in kendini öldürdüğü anlaşılmıyordu, yalnız cenazenin tarihini belirtmişti. Ben, önce onun, kız kardeşini ziyaret ettiği bir sırada öldüğünü sandım. Böyle bir ziyaret beni doğal olarak şaşırtmıştı, çünkü böyle bir ziyareti düşünemiyordum. Wertheimer kız kardeşini Zizers'te asla ziyaret etmezdi, diye düşündüm. Kız kardeşini en ağır cezayla cezalandırdı, diye düşündüm, ömür boyu beynini tahrip etti. Viyana'dan Chur'a gidiş on üç saat sürdü. Avusturya trenleri perişan, eğer bir tane bulunuyorsa, yemekli vagonlarda en kötü yemekler veriliyor insana. Önümde bir maden suyu, yirmi yıl aradan sonra Musikin Genç Törless'in Şaşkınlıkları'm yeniden okumak istedim, ama başaramadım, artık öykülere tahammülüm yok, bir sayfa okuyorum ve bunu sürdüremiyorum. Öte yandan Pascal'la zaman öldürmem de mümkün olmadı, Pensee'lerin hepsini ezbere biliyordum, Pascal'ın üslubuna duyduğum hayranlık da kısa sürede sönüp gitti. Böylece

manzarayı seyretmekle yetindim: Yanlarından geçip giderken kentler harap bir etki uyandırıyorlar, köy evleri tümden çökmüş, sahipleri eski pencereleri çıkartıp yeni zevksiz plastik çerçeveler takmışlar. Artık manzaraya egemen olan kilise kuleleri değil, ithal plastik silolar, aşırı derecede büyük depo kuleleri. Viyana'dan Linz'e gidiş zevksizlikten geçişten başka bir şey değil. Linz'ten Salzburg'a kadar da durum değişik değil. Tirol dağları ise içimi sıkar. Vorarlberg'den hep nefret etmişimdir, tıpkı İsviçre gibi orada da, babamın dediği gibi, ki ona bu konuda hiç karşı gelmedim, kalın kafalılık egemen. Chur'u, anne ve babamla, orada birçok kez kalışımdan tanıyordum, Sankt Moritz'e gitmeye niyet ettiğimiz her sefer Chur'da, hep aynı otelde geceyi geçirirdik, her yer pis nane çayı kokardı, babam orada tanınırdı, otele kırk yıldan fazla bir süre sadık kaldığından yüzde yirmi indirim sunulurdu. Kentin ortasında iyi bir oteldi, adı neydi anımsamıyorum, yanılmıyorsam Zur Sonne[1] olabilir, kentin en karanlık yerinde olsa da. Chur şarap evlerinde en kötü şarabı sunarlar ve de en tatsız sosisleri. Babam akşam yemeğini bizimle hep otelde yerdi, birkaç ufak şey ısmarlardı ve Chur için hoş bir mola yeri, derdi, bense bunu hiç anlayamazdım, çünkü Chur bana hep tatsız bir yer olarak geldi. Tıpkı Salzburglular gibi, Churlular'dan da o yüksek yayla dar kafalılıklarından ötürü çok nefret etmişimdir. Annem ve babamla, bazen de yalnız babamla Sankt Moritz'e gitmek zorunda kalışımı, Chur'da, o can sıkıcı, pencereleri dar, ikinci kata kadar uzanan rutubetli sokağa bakan otelde geceleyişimizi bir ceza olarak algılamışımdır. Chur'da hiçbir zaman uyuyamadım, diye düşündüm, her zaman tamamen hayal kırıklığı içinde uyanık yattım. Chur gerçekten de benim ömrümde gördüğüm en iç karartıcı yerdir, Salzburg bile o kadar iç karartıcı ve sonuç olarak Chur gibi hasta edici değildir. Churlular da oraya uygundur. İnsan Chur'da bir gece bile geçirse ömür boyu yıkılabilir. Ama bugüne kadar Viyana'dan trenle bir günde Sankt Moritz'e gitmek mümkün olamadı, diye düşündüm. Geceyi Chur dışında geçirdim, çünkü Chur'un kendisi, dediğim gibi, çocukluğumdan beri bunaltıcı biçimde anılarımda yer etmişti. Chur'dan geçip gittim ve Chur ile Zizers arasına bir yerde, bir otel levhasının gözüme iliştiği yerde indim. Ertesi sabah, cenaze günü, Mavi Kartal diye yazan levhayı okudum oteli terk ederken. Doğal olarak uyuyamamıştım. Wertheimer'in intiharı için belirleyici olan gerçekten de Glenn değildi, diye düşündüm, kız kardeşinin taşınması, İsviçreli'yle evlenmesi olmuştu. Ayrıca Chur'a gitmeden önce, Viyana'daki evimde Glenn'in Goldberg Varyasyonlarını hiç durmadan başa alıp dinlemiştim. Bu

arada koltuğumdan durmadan kalkmış, çalışma odamda bir aşağı bir yukarı yürümüştüm, Glenn'in Goldberg Varyasyonlarını gerçekten de benim evimde çalıyor olduğunu hayal ederek, oradan oraya gidişim sırasında bu plaklardaki yorum ile yirmi sekiz yıl önce Horowitz'te bizim, yani Wertheimer ve benim Mozarteum'da kulaklarımıza ulaşan yorum arasındaki farkı çözmeye çalıştım. Bir fark saptayamadım. Glenn daha yirmi sekiz yıl önce Goldberg Varyasyonlarını bu plaklardaki gibi çalmıştı, bu plakları ellinci yaşgünüm için bana yollamıştı, New York'taki kız arkadaşıma verip Viyana'ya göndermişti. Onu Goldberg Varyasyonlarını çalarken dinledim ve onun bu yorumla kendisini ölümsüz kıldığına inandığını düşündüm, herhalde bunu başardı da, diye düşündüm, çünkü onun dışında Goldberg Varyasyonlarını böylesine çalan, yani Glenn gibi dâhice çalan başka bir piyanist daha çıkabileceğini düşünemiyorum. Ben Glenn üzerine yazdığım yazı yüzünden Goldberg Varyasyonlarını dinlerken, üç yıldır uğramadığım evimin perişanlığını daha iyi saptadım. Bu süre içinde evimde bir başkası da kalmadı, diye düşündüm. Üç yıl yoktum, kendimi tamamen Calle del Prado'ya geri çekmiştim, bu üç yıl içinde Viyana'ya geri dönmeyi asla kafamdan geçirmedim, hiç düşünmedim de, yeniden Viyana'ya, derinden nefret ettiğim bu kente, Avusturya'ya, derinden nefret ettiğim bu ülkeye dönmeyi. Viyana'dan tamamen çıkıp gitmenin ve Madrid'e yerleşmenin, ki orası benim için ideal bir yaşam sürdürme merkeziydi, hem de ilk andan başlayarak, zamanla değil, kurtuluşum olduğunu düşündüm. Viyana'da yavaş yavaş yenip bitirilecektim, Wertheimer'in hep söylediği gibi, Viyanalılar tarafından boğulacak, AvusturyalIlar tarafından tamamen yok edilecektim. İçimdeki her şey Viyanalılar tarafından boğulmak ve AvusturyalIlar tarafından yok edilmek zorunda, diye düşündüm, Wertheimer de aynen, Viyanalılar'ın onu boğduğunu, Avusturyalılar'ın onu yok etmek zorunda olduklarını düşünüyordu. Ama Wertheimer bir gecede çıkıp Madrid'e ya da Lizbon'a ya da Roma'ya gidecek bir insan değildi, benden farkı bunu yapamamasıydı. Böylece yalnızca Traich'a kaçma olanağı vardı, ama Traich'da her şey onun için daha da beterdi. Yani, düşünce bilimleriyle Traich'da yalnız kalarak mahvolmak zorundaydı. Kız kardeşi ile birlikte evet, ama yalnızca düşünce bilimleriyle bir başına, Traich'da, hayır, diye düşündüm. Hiç bilmediği Chur kentinden, Chur kentinin adından, Chur sözcüğünden sonunda öylesine nefret etti ki, kendini öldürmek için oraya gitmek zorunda kaldı. Chur sözcüğü ve de aynen onun gibi Zizers sözcüğü sonunda onu İsviçre'ye gitmeye ve kendini kız

kardeşinin evinden uzakta olmayan bir ağaca asmaya zorladı. Tertiplenmiş de zaten onun bir sözüydü, bu kavram onun intiharına tamamen uyuyor, diye düşündüm, onun intihan tertiplenmişti, diye düşündüm. Bendeki tüm yatırımlar öldürücü, demişti bir kezinde bana, içimdeki her şey öldürücü bir biçimde tertiplenmiş, beni dünyaya getirenler tarafından, dedi, diye düşündüm. İçinde intihar edenlerden söz edilen kitapları okudu hep, içinde hastalıklardan, ölüm olaylarından söz edilenleri, diye düşündüm lokantada ayakta dururken, içinde insan sefaletinden, çaresizliğinden, anlamsızlığından, işe yaramazlığından söz edilenleri, içinde her şeyin hiç durmadan yıkıcı ve öldürücü olduğundan söz edilenleri. Bu yüzden Dostoyevski ve onu izleyenleri her şeyden fazla sevdi, genel olarak Rus edebiyatını, çünkü onlar gerçekten öldürücüydü, ama bunalımlı Fransız filozoflarını da sevdi. En hoşlanarak ve en etkilenerek tıp yazılarını okudu ve yolları onu durmadan hastanelere ve tımarhanelere, yaşlılar yurtlarına ve morglara götürdü. Bu alışkanlığı sonuna kadar sürdü, hastanelerden ve tımarhanelerden, yaşlılar yurtlarından ve morglardan korktuğu halde, hep hastanelere ve tımarhanelere, yaşlılar yurtlarına ve morglara girdi. Olanak bulamayıp da hastanelere giremediğinde, hastalar ve hastalıklar üzerine yazılar ve kitaplar okudu ve deliler üzerine kitaplar ve yazılar okudu tımarhanelere girme olanağı bulamadığında ya da yaşlılar üzerine yazılar ve kitaplar okudu yaşlılar yurtlarına girme olanağı bulamadığı zamanlarda ve yazılar ve kitaplar okudu morglara girme olanağı bulamadığı zamanlarda. Bizi cezbeden şeylerle doğal olarak pratik bir ilişki kurmak isteriz, demişti bir keresinde, yani en çok da hastalar ve deliler ve yaşlılar ve ölülerle, çünkü teorik bilgi bize yetmez, ama uzun süre teorik ilişkiye bağımlıyızdır, tıpkı müzikte olduğu gibi uzun süre teorik ilişkiye bağımlıyızdır, dedi diye düşündüm. Onu çeken, insanların mutsuzlukları içindeki halleriydi, insanların kendileri değildi, mutsuzluklarıydı ve insanın olduğu her yerde buna rastlıyordu, diye düşündüm, insankolikti o, çünkü mutsuzluk özlemi çekiyordu. İnsan mutsuzluktur, dedi hep, diye düşündüm, yalnızca budala olan bunun aksini savunur. Doğmak mutsuzluktur, dedi, yaşadığımız sürece de bu mutsuzluğu sürdürürüz, bir tek ölüm kesip atar bunu. Bu, hep mutsuzuz demek değildir, mutsuzluk yoluyla mutlu olabiliriz, dedi, diye düşündüm. Annemle babam bana mutsuzluk dışında hiçbir şey göstermediler, gerçek bu, dedi, diye düşündüm, gene de hep mutlu oldular, bu yüzden ana babasının mutsuz insanlar olduklarını söyleyemezmiş, mutlu olduklarını da söyleyemeyeceği gibi, tıpkı kendisi için de mutlu ya da

mutsuz biri olup olmadığını söyleyemeyeceği gibi, çünkü insanların hepsi aynı anda hem mutsuz hem de mutlu olurlarmış ve bazen içlerindeki mutsuzluk mutluluktan daha büyük, bazen de tersi olurmuş. Ama gerçek kesinlikle şu ki, insanların içindeki mutsuzluk mutluluktan daha çokmuş, dedi, diye düşündüm. O bir aforiznıa yazarıydı, sayısız deyişleri vardı, diye düşündüm, bunları yok ettiği düşünülebilir, aforizmalar yazıyorum, demişti durmadan, diye düşündüm, düşünsel dar solukluluğun aşağı seviyeli bir sanatı bu, öyle ki belli kişiler, özellikle de Fransa'da geçinmişler bu işle ve de geçinmekteler, hastabakıcıların gece masalarının eksik filozofları yani, bütün o deyişlerini zaman içinde doktorların bekleme odalarındaki duvarlarda okuduğumuz takvim filozofları da, diyebilirim bunlara, olumlu ya da olumsuz tüm deyişler aynı biçimde iğrençtir. Ama ben bu aforizma yazma işinden kurtulamadım, korkarım sonunda yazdıklarım milyonlarca oldu bile, dedi, diye düşündüm ve onları yok ederek iyi ediyorum, çünkü günün birinde hasta odaları ve papaz evi duvarlarının onlarla kaplanmasını istemem, tıpkı Goethe, Lichtenberg ve yoldaşlarıyla kaplandığı gibi, dedi, diye düşündüm. Filozof olamayacağım için, açıkça söylemeliyim ki, hiç de bilinçsizce değil, aforizmacı yaptım kendimi, şu iğrenç biçimde felsefeye katılanlardan biri yaptım, binlercesinden birine dönüştürdüm, dedi, diye düşündüm. Akla gelen çok küçük şeylerle büyük etki yaratmak ve insanlığı aldatmak, dedi, diye düşündüm. Aslında ben o sınırsız vicdansızlıkları ve o asla iyileşmez küstahlıklarıyla geyik böceklerinin geyiklere katılması gibi, filozofların arasına katılan aforizmacılardan başka bir şey değilim, dedi, diye düşündüm. Bir şey içmezsek susuzluktan ölürüz, bir şey yemezsek açlıktan ölürüz, dedi, tüm aforizmalar sonuçta buraya varır, eğer Novalis'ten değillerse, ama Novalis bile bir yığın saçma şey söylemiştir, dedi, diye düşündüm. Çölde suyun hasretini çekeriz, Pascal ilkesinin anlattığı bu, dedi, diye düşündüm. Çok dikkatle bakarsak, büyük felsefi tasarımlardan bize kalan yalnızca acınacak bir deyiş tadıdır, dedi, hangi felsefe olursa olsun, hangi filozof söz konusu olursa olsun, tüm yeteneklerimizle, yani tüm zihinsel araçlarımızla da uğraşsak, birşeyler gene de ufalanır, dedi, diye düşündüm. Durmadan düşünce bilimlerinden söz ediyorum, ama bu düşünce bilimlerinin ne olduğunu bile bilmiyorum, hiç haberim yok, dedi, diye düşündüm, felsefeden söz ediyorum ve felsefenin ne olduğundan haberim yok, varoluştan söz ediyorum ve bundan haberim yok, dedi. Bizim çıkış noktamız her zaman hiçbir şey bilmememiz ve bu konuda hiçbir fikrimizin olmaması, dedi, diye düşündüm. Bir şeye yaklaştığımız anda, her

alanda emrimizde olan olağanüstü çok malzeme karşısında boğulup kalıyoruz, gerçek bu, dedi, diye düşündüm. Bunun böyle olduğunu bildiğimiz halde, o düşünsel sorular diye adlandırdığımız şeylerle uğraşıyoruz durmadan, imkansıza bırakıyoruz kendimizi, yani düşünsel üretim yaratmaya. Çılgınlık bu! dedi, diye düşündüm. Aslında her şeye yetenekliyiz, ama gene aslında hiçbir şeyde başarılı olamıyoruz, dedi, diye düşündüm. Tek bir başarılı cümleye sıkışıp kalmış bizim büyük filozoflar, bizim en büyük ozanlarımız, dedi, diye düşündüm, gerçek bu, çoğunlukla yalnızca o felsefi renk tonu dediğimiz şeyi anımsarız, başka da hiçbir şeyi, dedi, diye düşündüm. Müthiş bir yapıtı inceleriz, örneğin Kant'ın yapıtını ve zamanla Kant'ın küçük, Doğu PrusyalI kafasına indirgenir bu yapıt ve tamamen belirsiz, gece ve sisten oluşan bir dünyaya dönüşür ve aynı çaresizlikle tüm diğerleri gibi sona erer, dedi, diye düşündüm. İnanılmazlıkların dünyası olmak istedi ve geriye gülünç bir ayrıntı kaldı, dedi, her şeyde olduğu gibi. O büyük denilen şey, sonunda bir noktaya ulaştı ve biz onun gülünçlüğü, acmasılığı karşısında yalnızca duygulanıyoruz. Shakespeare de bizi gülünçlüğe kadar ufalıyor, basiretli bir anımız olduğunda, dedi, diye düşündüm. Tanrılar uzun zamandan bu yana artık bize yalnızca sakallarıyla bira kupalarımızın üzerinde görünüyorlar, dedi, diye düşündüm. Yalnızca aptal olan hayranlık duyuyor, dedi, diye düşündüm. Düşünce insanı denilen insan, kendini o çığır açan yapıt dediği tek yapıtla bozar ve sonunda gülünç duruma düşürür, ister adı Schopenhauer olsun, ister Nietzsche, fark etmez, ister Kleist olsun ya da Voltaire, kafasını harap eden ve sonunda kendini ad absurdum'a ulaştıran zavallı insanı görürüz. Tarih onu yuvarlamış ve geçip gitmiştir. Büyük düşünürleri kitaplıklarımızda tutukladık, oradan bize ilelebet gülünçlüğe mahkûm edilmiş olarak bakarlar, dedi, diye düşündüm. Gece gündüz kitaplıklarımıza hapsettiğimiz büyük düşünürlerin yakarışlarını duyuyorum, o gülünç düşünce büyükleri dumura uğramış kafalar olarak camın arkasındalar, dedi, diye düşündüm. Bütün bu insanlar doğa karşısında yanıldılar, dedi, düşüncede sermaye suçu işlediler, bu yüzden cezalandırılıyorlar ve biz onları sonuna kadar kitaplıklarımıza tıkıyoruz. Çünkü kitaplıklarımızda boğuluyorlar, gerçek bu. Kütüphanelerimiz sanki cezaevi, büyük düşünürlerimizi tıktık oraya, doğal olarak Kant'ı, tıpkı Nietzsche gibi tek kişilik hücreye, Schopenhauer'i de, Pascal'i de, Voltaire'i de, Montaigne'i de, en büyükleri tek kişilik hücrelere, tüm diğerlerini koğuşlara, ama hepsini de sonsuza kadar olmak üzere dostum, tüm

zamanlar için ve sonsuzluğa kadar, gerçek bu. Bu sermaye suçlularının biri kaçacak olursa vay haline, kaçarsa işi hemen bitirilir, gülünç duruma düşürülür, gerçek bu. İnsanlık tüm bu sözüm ona büyük düşünürlere karşı kendini korumayı bilir, dedi, diye düşündüm. Akıl nerede ortaya çıkarsa çıksın yok edilir ve hapsedilir ve doğal olarak her zaman hemen akılsızlık olarak damga yer, dedi, diye düşündüm lokantanın tavanına bakarken. Ama konuştuklarımızın hepsi saçma, dedi, diye düşündüm, ne dersek diyelim saçma ve yaşamımızın tümü de başlı başına bir saçmalık. Ben erken kavradım bunu, düşünmeye başlar başlamaz kavradım, biz yalnızca saçma şeyler söylüyoruz, söylediğimiz her şey saçma, ama bize söylenen şeylerin de hepsi saçma, yani söylenenlerin hepsinin saçma olduğu gibi, bu dünyada yalnızca saçma şeyler söylendi şimdiye kadar, dedi, gerçekten ve doğal olarak da yalnızca saçma şeyler yazıldı, elimizdeki yazılı metinlerin hepsi saçmalık, tarihin kanıtladığı gibi yalnızca saçmalık olabilecekleri için, dedi, diye düşündüm. Sonunda aforizmacı kavramına sığındım, dedi, gerçekten de bir kezinde, bana mesleğimin ne olduğunu sorduklarında, dedi, aforizmacıyım diye yanıtladım. Ama insanlar neyi kastettiğimi anlamadılar, her zaman olduğu gibi bir şey söylediğimde anlamıyorlar, çünkü söylediğim şey, söylemiş olduğum şeyi söylediğim anlamına gelmez ki, dedi, diye düşündüm. Bir şey söylüyorum, dedi, diye düşündüm ve bambaşka bir şey söylüyorum, böylece tüm yaşamımı yanlış anlamalarla geçirmek zorunda kalıyorum, hiçbir şeyle olmadığı kadar yanlış anlamalarla hep, dedi, diye düşündüm. Daha kesin söylemek gerekirse biz, yanlış anlamalar içine doğuyor ve var olduğumuz sürece bu yanlış anlamalardan bir daha kurtulamıyoruz, istediğimiz kadar çaba gösterelim, boşuna. Bu gözlemi herkes yapıyor zaten, dedi, diye düşündüm, çünkü herkes durmadan bir şey söylüyor ve yanlış anlaşılıyor, işte bir tek bu noktada herkes gene anlaşıyor, dedi, diye düşündüm. Bir yanlış anlaşılma, bizi yanlış anlaşılmalar dünyasına sokuyor, ona bir yığın yanlış anlaşılmadan oluşan bir şey olarak dayanmak zorundayız ve büyük bir yanlış anlamayla da onu terk ediyoruz, çünkü ölüm en büyük yanlış anlama, dedi, diye düşündüm. Wertheimer'in ana babası küçük insanlardı, Wertheimer'in kendisi ana babasından daha büyüktü, diye düşündüm. Oldukça yapılı bir insandı, öyle deriz ya hani, diye düşündüm. Sadece Hietzing'de Wertheimerler'in üç büyük malikanesi vardı ve bir kezinde, babasının Grinzing'deki villalarından birinin onun üzerine geçirilmesini isteyip istemediği konusunda karar vermek durumunda kaldığında Wertheimer, babasına bu villa ile asla

ilgilenmediğini, babasının öteki villalarıyla da hiç ilgilenmediğini bildirdi, babasının Lobau'da birçok fabrikası, ayrıca tüm Avusturya ve yurtdışmda da işletmeleri vardı, diye düşündüm. Wertheimerler, deyim yerindeyse, her zaman varlıklı yaşadılar, ama kimse bunu görünüşlerinden anlamadı, çünkü bunu hiçbir zaman göstermezlerdi, zenginlikleri yüzlerinden, hiç değilse ilk bakışta, okunmazdı. Wertheimer kardeşler ana babalarından kalan mirasla hiçbir biçimde ilgilenmediler ve Wertheimer de, kız kardeşi de vasiyet açıldığında onlara kalan mülkün büyüklüğünden tamamen habersizdiler, eski kentli bir avukat tarafından kendilerine sunulan servet beyanı ikisini de ilgilendirmemişti, birden kendilerinin olmuş gerçek zenginlikleri karşısında şaşırmış olsalar da, bu serveti daha çok tedirgin edici bulmuşlardı. Kohlmarkt'taki ev ve Traich'daki av evi dışında kalan her şeyi paraya çevirip aileden olan bir avukat kanalıyla tüm dünyada yatırım yapmışlardı, serveti hakkında asla konuşmayan Wertheimer bu huyunun tam aksine hareket ederek bir kezinde anlatmıştı bunu. Ana babadan kalan mülklerin dörte üçü Wertheimer'e kalmıştı, dörtte biri kız kardeşine, o da servetini Avusturya, Almanya ve İsviçre'deki bankalara yatırmıştı, diye düşündüm. Wertheimer kardeşler güvencedeydi, diye düşündüm, her ne kadar benim mali durumum Wertheimer ve kız kardeşininki ile karşılaştırılamazsa da, ben de güvencedeydim. Wertheimer'in Lemberger banliyösünde küçük dolaplar çevirmiş olan büyük büyükbabası ve büyük büyükannesi daha yoksul insanlardı, diye düşündüm. Ama o da benim gibi bir tüccar aileden geliyordu, diye düşündüm. Doğum günlerinden birinde babasının aklına oğlanun, daha önce Harrach mülkiyetine ait olan bir Marchfeld şatosunu armağan etmek geldi, ama oğul çoktan satın alınmış bu şatoya gidip bakmaya bile razı olmadı, baba oğlunun kılını bile kıpırdatmamasına doğal olarak öfkelenerek şatoyu yeniden sattı, diye düşündüm. Wertheimer kardeşler aslında alçakgönüllü bir yaşam sürüyorlardı, gösterişsiz, daha çok geri planda kalarak, buna karşılık çevrelerindeki herkes gittikçe daha gösterişli görünüyordu. Wertheimer'in zenginliği Mozarteum'da da hiçbir zaman dikkat çekmemişti. Aynı Glenn'in zenginliği gibi, Glenn de zengindi, ama zenginliği asla dikkati çekmemişti. Sonradan bizim zenginlerin birbirlerini bulmuş oldukları anlaşıldı, diye düşündüm, geçmişleriyle ilgili güçlü bir duyumsamaları vardı. Dâhi Glenn bunun üzerine hoş bir tekrar parçası gibi geldi. Dostluklar, diye düşündüm, deneyimlerin gösterdiği üzere, eninde sonunda kişilerin ancak benzer çevrelerine kurulu olduğu zaman sürekli olabiliyor, diye düşündüm, bunun dışındaki her şey

aldatmaca. Birden, Attnang Puchheim'da inip, Traich'a, Wertheimer'in av evine gitmek için Wankham'a gelişimdeki soğukkanlılığa şaşırdım, Desselbrunn'daki evime uğramayı bir an bile düşünmemiştim, ev beş yıldır boş duruyordu, birilerine bu işi yapsınlar diye para verdiğim için, her dört ya da beş günde bir havalandırıldığını sanıyordum, Wankham'daki bu bildik, en iğrenç otelde gecelemeye nasıl bir soğukkanlılıkla karar vermiştim, oysa on iki kilometreden bile daha az bir mesafede kendi evim vardı, ama o anda aklıma geldiği üzere, Desselbrunn'a gitmemeye ve bu eve ne olursa olsun en azından on yıl adımımı atmayacağıma beş yıl önce yemin etmiştim ve şimdiye kadar da bu yeminimi tutmakta bir zorluk çekmemiştim, yani kendime egemen olmakta. Günün birinde Desselbrunn'u kendi kendime iyice bozmuş, sonra da kendim için olanaksız kılmıştım diye düşündüm, Desselbrunn'daki bitmek bilmeyen bıkkınlıklarım yüzünden. Bu bıkkınlıklarımın başlangıcı Steinway'imi uzaklaştırmak oldu, yani Desselbrunn'a dayanmamı daha da olanaksızlaştıran itici bir güçtü bu. Birden Desselbrunn'daki havayı soluyamaz oldum ve Desselbrunn'daki duvarlar beni hasta etti, odalar da sanki beni boğuyordu, şu büyük odalar, şu dokuza altı metre ya da sekize sekiz metre odalar, diye düşündüm. Bu odalardan nefret ediyordum ve bu odaların içindekilerden nefret ediyordum ve evden dışarıya çıktığımda evin önündeki insanlardan nefret ediyordum, birden bu insanların hepsine aksi davranmıştım, oysa onlar benim yalnızca iyiliğimi istiyorlardı, ama işte zamanla bu sinirime dokunmuştu, hiç bıkmadıkları yardıma hazır oluşları birden beni derinlemesine itmişti. Çalışma odama kapanıp pencereden dışarıya diktim gözlerimi, kendi mutsuzluğum dışında başka bir şey görmeden. Dışarıya koşup herkese bağırıp çağırdım. Ormana koşup bitkin bir halde bir ağacın dibine çöktüm. Gerçekten delirmemek için Desselbrunn'a sırt çevirdim, hiç değilse on yıl için, hiç değilse on yıl için, demiştim kendi kendime durmadan evi terk edip Portekiz'e gitmek üzere Viyana'ya döndüğümde, Sintra'da, Portekiz'in o en güzel yerinde akrabalarım vardı, orada okaliptüs ağaçları otuz metreye kadar yükseliyordu ve en iyi hava solunabilirdi. Sintra'da, Desselbrunn'da tamamen ve sözümona sonsuza kadar kendimden uzaklaştırdığım müziği de yeniden bulacağım, diye düşünmüştüm o zamanlar, diye düşündüm, Atlantik havasını matematiksel bir akıllılıkla soluyarak iyileştirecektim kendimi. O zamanlar, Sintra'daki amcamın Steinway'inde, Desselbrunn'da son verdiğim müziğe devam edebilirim, diye düşünmüştüm, Sintra'da aşağıdaki Atlantik kıyısına her gün altı kilometre yürüdüm ve sekiz ay

boyunca piyanonun başına oturmayı düşünmedim, oysa amcam ve evdeki herkes durmadan onlara birşeyler çalmamı istiyorlardı, buna rağmen Sintra'da bir tek tuşa bile dokunmadım, buna karşılık gerçekten müthiş olan bu hiçbir şey yapmama durumu içinde Sintra'da geçen sürede, o temiz havada, ve söylemek zorundayım ki, dünyanın en güzel yörelerinden biri olan bu yerde, Glenn üzerine bir şey yazma düşüncesi geldi aklıma, bir şey, ne olduğunu bilemezdim, onun ve sanatının üzerine bir şey. Bu düşünce ile Sintra'da oradan oraya dolaştım ve sonunda orada bütün bir yıl geçirdim Glenn üzerine bir şeye başlamadan. Bir yazıya başlamak en zor şeydir ve ben hep aylarca ve hatta yıllarca böyle bir yazı düşüncesiyle, ona başlayamadan dolaşır dururum, Glenn'le ilgili de böyle oldu, o zamanki düşünceme göre, hakkında bir şey yazılması gereken biriydi, onun varoluşuna ve piyano çalışına tanık olmuş yetenekli biri tarafından yazılmalıydı, onun o olağanüstü kafasının tanığı olmuş yetenekli biri tarafından. Günün birinde yazıya başlama cesaretini gösterdim, iki gün kalmaya niyet edip sonradan altı hafta kaldığım ve Glenn üzerine yazdığım yazıma ara vermediğim Inglaterra'da. Sonunda Madrid'e taşındığımda cebimde yalnızca notlar vardı ve ben bu notları yok ettim, çünkü birden bana faydalı olacaklarına yazımı engellemişlerdi, gereğinden fazla not almıştım, bu felaket durum daha önce de birçok işimi berbat etmişti; bir iş için notlar almalıyız, ama gereğinden fazla not aldığımızda, her şeyi berbat ederiz, diye düşündüm, işte aynen böyle olmuştu Inglaterra'da da, odamda aralıksız oturmuş ve delirdiğimi sanmcaya kadar not almıştım, sonunda bu Glenn notlarının deliliğimin nedeni olduğunu anlamış ve bu Glenn notlarını yok etme gücünü bulmuştum. Doğrudan doğruya çöp sepetine attım onları ve oda temizlikçisi kızın sepeti tutup odadan çıkarışını ve çöpe boşaltmasını seyrettim. Oda hizmetçisi kızın yalnız yüzlerce değil binlerce olan notlarımı tutup yok etmesini görmek benim için hoş bir görüntüydü, diye düşündüm. Hafifledim, diye düşündüm. Bütün bir öğleden sonra pencerenin yanındaki koltuğumda oturdum, ancak akşam olurken, Inglaterra'dan çıkıp Lizbon'da Liberdade'den geçip Rua Garrett'e, o en sevdiğim lokale gitmek mümkün oldu. Daha sonra Calle del Prado'da bitirdiğim Glenn Üzerine adlı yazıma nasıl başlayacağımı Madrid'de kavradığımda, arkamda notların yok edilmesiyle son bulan bu türlü sekiz başlangıç girişimim vardı, diye düşündüm. Ama işte gene bu yazının gerçekten bir değeri olup olmadığı konusunda kuşkuya düştüm ve geri döndüğümde tüm yazdıklarımı yok etmeyi düşünüyordum, bunu uzun süre dinlendirdiğimizde ve durmadan

yeniden incelediğimizde, doğal olarak bize çekilmez gelir ve biz onu yeniden yok etmeden huzura kavuşamayız, diye düşündüm. Haftaya gene Madrid'de olacağım ve ilk işim Glenn yazısını yok etmek olacak, bir yenisine başlamak için, diye düşündüm, daha yoğununa, daha özgününe, diye düşündüm. Çünkü biz hep özgün olduğumuzu sanırız, ama aslında değilizdir. Bunun böyle olduğunu kavramamam, sonunda yazılarımın hiçbirinin yayımlanmamasına yol açtı, diye düşündüm, yazıyla uğraştığım yirmi sekiz yıldan beri bir tanesi bile yayımlanmadı, Glenn üzerine yazısıyla dokuz yıldır uğraşıyorum, diye düşündüm. Tüm bu tamamlanmamış yarım yazıların yayımlanmamış oluşu ne kadar iyi, diye düşündüm, benim için hiç de zor olmayan yayımlama işine girişmiş olsaydım, hatalar, belirsizlikler, beceriksizlikler ve tuhaflıklarla dolu olan felaket yazılarıyla her gün karşılaşmak zorunda kalan en mutsuz kişi ben olurdum. Yok ederek bu cezadan kendimi kurtarmış oldum, diye düşündüm ve birden yok etme sözcüğünden büyük bir haz duydum. Birkaç kez bunu kendi kendime tekrarladım. Madrid'e varır varmaz, Glenn yazısını hemen yok etmeli, diye düşündüm, en kısa zamanda yok olmalı ki bir yenisini yazabileyim. Şimdi bu yazının nasıl başlaması gerektiğini biliyorum, daha önce hiç bilmiyordum, ona hep erken başlamıştım, acemice. Tüm yaşamımız boyunca acemilikten kaçarız, ama o bize hep yetişir ve bizi geçer, diye düşündüm ve biz bu acemilikten kurtulmak için ömür boyu büyük yoğunlukla çabalarız, ama o bizi hep geçer. Glenn ve Aldır işsizlik, Glenn ve Yalnız Olma, Glenn ve Bach, Glenn ve Goldberg Varyasyonları, diye düşündüm. Glenn Ormandaki Stüdyosunda, İnsanlardan Nefreti, Müzikten Nefreti, Müzik İnsanlarından Nefreti, diye düşündüm. Glenn ve Yalınlık, diye düşündüm lokantayı gözlemlerken. Başından başlayarak ne istediğimizi bilmeliyiz, diye düşündüm, insanın ne istediği, neye sahip olmak istediği, neye sahip olması gerektiği daha çocukken kafasında belirmiş olmalı, diye düşündüm. Desselbrunn'da benim, Traich'da da Wertheimer'in oturduğu zamanlar öldürücüydü, diye düşündüm. Karşılıklı ziyaretlerimiz ve karşılıklı birbirimizi küçümsemelerimizdi bizi mahveden şey, diye düşündüm. Ben, Traich'a, Wertheimer'e, sırf onu mahvetmek için giderdim, rahatsız etmek ve mahvetmek için, Wertheimer de bana başka bir nedenle gelmezdi; Traich'a gitmek benim için o felaket düşünce yoksulluğumdan sıyrılmak ve Wertheimer'i rahatsız etmek anlamına gelirdi yalnızca, gençlik anılarının değiş tokuşu, diye düşündüm, bir fincan çay eşliğinde ve ana konu da hep Glenn Gould, Glenn değil, Glenn Gould,

ikimizi de mahveden kişi, diye düşündüm. Wertheimer Desselbrunn'a beni rahatsız etmeye gelirdi, başladığım bir iş henüz filizlenirken onu boğardı, geleceğini haber vererek. Hiç durmadan, Glenn'le karşılaşmamış olsaydık, derdi, ya da, Glenn dünya çapında tanınmadan önce ölmüş olsaydı, derdi, diye düşündüm. Glenn gibi bir insana rastlıyoruz ve mahvoluyoruz, diye düşünüyorum ya da kurtuluyoruz, bizim olayımızda Glenn bizi mahvetti, diye düşündüm. Bösendorfer'de asla çalmazdım, demişti Glenn, diye düşündüm, Bösendorfer ile bir yere ulaşamazdım. Bösendorfer çalanlar Steinway çalanlara karşı, diye düşündüm. Steinway hayranları Bösendorfer hayranlarına karşı. Onun odasına önce bir Bösendorfer koymuşlardı, hemen dışarıya taşıttı, Steinway ile değiştirdi, diye düşündüm, ben böylesine bir istekte bulunmaya cesaret edemezdim, diye düşündüm o zamanlar Salzburg'da, Horowitz kursunun daha başlangıcında; Glenn daha o zamandan yaptığından çok emindi, Bösendorfer onun için söz konusu bile olamazdı, tasarısını mahvederdi. Onlar da hiç karşı koymadan Bösendorfer'i Steinway'le değiştirdiler, diye düşündüm, oysa Glenn o zaman henüz Glenn Gould değildi. Bösendorfer'i dışarıya, Steinway'i içeriye taşıyan işçiler hâlâ gözümün önünde, diye düşündüm. Ama Salzburg bir piyanistin gelişimine uygun bir yer değil, dedi Glenn sık sık, hava nemli, aleti de mahvediyor, çalanı da, ellerini ve beynini kısa zamanda mahvediyor çalanın. Gene de Horowitz'te eğitim görmek istedim, dedi Glenn, asıl olan buydu. Wertheimer'in odasında perdeler hep kapalıydı, kepenkler de indirilmişti, Glenn açık perdeler ve açık kepenklerle çalardı, bense açık pencerelerle çalardım. İyi ki çevremizde komşu evleri ve bu yüzden de bize sinirlenen insanlar yoktu, olsalardı çalışmamızı berbat edebilirlerdi. Bir yıl önce ölen Nazi bir heykeltıraşın evini Horowitz kursu süresince kiralamıştık, ustanın şaheserleri, bunlar çevrede böyle anılıyordu, hâlâ orada duruyorlardı, beş altı metre yükseklikteki mekânlarda. Odaların bu yüksekliği yüzünden evi hemen kiralamıştık, çevredeki heykeller bizi rahatsız etmiyordu, akustik için gerekliydiler, bu iğrenç heykeller, dediklerine göre dünyaca ünlü mermer sanatçısı olan ve yıllarca Hitler için çalışmış heykeltıraş tarafından yapılmıştı. Kiraya verenler bu devasa mermer kütleleri gerçekten de tüm duvarların dibine itmişlerdi, akustik için idealdi, diye düşündüm. Biz önce heykellerin görünümünden dehşete kapılmıştık, bu garip mermer ve granit anıtsallık karşısında en çok da Wertheimer irkilmiş, ama Glenn hemen odaların ideal olduklarını ve bu anıtlar sayesinde evin, amacımız için daha da ideal duruma geldiğini savundu. Heykeller o derece ağırdı ki, biz en

küçüğünü itmeye kalkıştığımızda bile başarılı olamadık, gücümüz yetmedi, oysa hiç de güçsüz değildik, genel görüşün tam da aksine piyano virtüözleri güçlü insanlardır. Bugün bile herkesin çok zayıf bir yapıya sahip olduğunu sandığı Glenn atletik bir tipti. Steimvay'e gömülüp çaldığı için sakat biriymiş gibi görünürdü, tüm müzik dünyası onu öyle tanır, ama bütün bu müzik dünyası tamamen yanılgı içindedir, diye düşündüm. Glenn nerede olursa olsun hep sakat ve zayıf biri olarak gösterilir, kendisine yalnızca sakatlık ve bu sakatlıkla birlikte ele alınan aşırı duyarlılığın yakıştırıldığı biri olarak ruhlandırılır, oysa o gerçekten de atletik bir tipti, Wertheimer'le benim, ikimizin toplam gücünden çok daha güçlüydü, bunu, kendi deyişiyle, onu piyano çalarken engelleyen bir dişbudağı penceresinin önünde kendi elleriyle kesmeye kalktığında da görmüştük. En az yarım metrelik bir yarıçapı olan dişbudağı tek başına testereyle kesmişti, bizi dişbudağın yanma bile yaklaştırmadı, dişbudağı hemen ufak parçalara böldü ve odunları evin duvarının dibine yığdı, o zamanlar onun için, tipik Amerikalı, diye düşünmüştüm, diye düşündüm. Onu güya engelleyen dişbudağı Glenn tam kesmişti ki, aklına odasının perdelerini kapatmak, kepenkleri indirmek geldi. Bu dişbudağı kesme zahmetine girmeyebilirdim dedi, diye düşündüm. Biz çoğu kez böyle bir dişbudağı keseriz, düşüncemizdeki bir yığın dişbudağı, dedi, oysa komik bir hileyle bu zahmetten kendimizi kurtarabilirdik, dedi, diye düşündüm. Leopoldskron'da daha ilk kez Steinway'in başına oturduğunda pencerenin önündeki dişbudak onu rahatsız etmişti. Ev sahiplerine sormadan aletlerin bulunduğu depoya gitti, bir balta ve bir testere aldı ve dişbudağı kesti. Uzun uzun sorarsam zaman ve enerji kaybederim, dişbudağı hemen keseyim, dedi, diye düşündüm. Dişbudak yere yığılır yığılmaz aklına perdeleri kapatıp kepenkleri indirirse işi halledebileceği geldi. Kestiği dişbudağı bizim yardımımız olmadan ufak parçalara ayırdı, diye düşündüm, dişbudağın daha önce dikili olduğu yeri ona has bir tümden düzen içinde düzenledi. Bizi engelleyen bir şey varsa onu ortadan kaldırmalıyız, demişti Glenn, bir dişbudak bile olsa. Ve önce dişbudağı kesip kesemeyeceğimizi sormamalıyız, bunu yaparsak kendimizi zayıf düşürürüz. Önce sorarsak, hemen zayıflamışız demektir, bizim için zararlıdır, yıkıcı da olabilir, dedi, diye düşündüm. Onu dinleyenlerin, hayranlarının hiçbiri, diye düşündüm gene, tüm dünyada, sanatçıların sözümona en zayıfı olarak bilinen ve öyle ünlenen bu Glenn Gould'un, güçlü, sağlıklı, yarım metre kalınlığında bir dişbudağı tek başına ve en kısa sürede kesip, bu dişbudağın odunlarım evin

duvarının dibine yığabileceğini aklına bile getiremez, diye düşündüm. Hayranlar bir hayalete tapıyor, diye düşündüm, onlar hiçbir zaman var olmamış bir Glenn Gould'a tapıyor. Ama benim Glenn Gould'um onlarınkine göre akıl almaz derecede büyük, tapılmaya değer olanı, diye düşündüm. Ünlü bir Nazi heykeltıraşının evine taşınmış olduğumuz bize söylendiğinde, Glenn gevrek bir kahkaha atmıştı. Wertheimer bu gevrek kahkahaya katıldı, diye düşündüm, her ikisi de kahkahalarını tamamen yorgun düşünceye kadar uzattılar ve sonunda kilerden bir şişe şampanya getirdiler. Glenn mantarı altı metre yüksekliğindeki, Carrara mermerinden yapılmış bir melek heykelinin yüzünde patlattı ve şampanyayı çevredeki öteki canavarların yüzlerine fışkırttı, bize doğrudan doğruya şişeden içtiğimiz az bir bölümü kalıncaya kadar. Sonunda Glenn şişeyi köşede duran bir imparator kafasına öylesine bir öfkeyle fırlattı ki, biz yere serilmek zorunda kaldık. Şu Glenn hayranlarının hiçbirinin, Glenn Gould'un o hep güldüğü gibi gülebileceğine inanması hiçbir biçimde olanaklı değildir, diye düşündüm. Bizim Glenn Gould'umuz kimseninkine benzemeyen öylesine müthiş bir kahkaha atma yeteneğine sahipti ki, diye düşündüm, bu yüzden en çok ciddiye alınması gereken insandı. Gülmeyi bilmeyen insan ciddiye alınamaz, diye düşündüm ve Glenn gibi gülemeyen biri, Glenn gibi ciddiye alınamaz. Sabah saat üçe doğru imparatorun ayağının dibine bitkin durumda oturdu, Goldberg Varyasyonlarıyla o, diye düşündüm. Hep o aynı görüntü: İmparatorun baldırına sarılmış, yere gözlerini dikmiş Glenn. Rahatsız edilmemeliydi. Sabahleyin yeni doğmuş gibiydi, böyle söylerdi. Her gün yeni bir kafam oluyor, derdi, oysa dünya için bu eskisi, derdi. Wertheimer, iki günde bir, saat beşte Untersberg'e koşardı, Allahtan Untersberg'e kadar inen asfalt bir yol keşfetmişti, sonra da geriye koşardı, bense kahvaltıdan önce evin çevresinde bir kez dolanırdım, hem de her türlü havada, üzerime bir şey giymeden, yıkanmadan önce. Glenn evden yalnızca Horovvitz'e gitmek için çıkardı, sonra geri dönerdi. Aslında doğadan nefret ederim, der dururdu. Ben bu cümleyi kendime ilke edindim, bugün bile söylüyorum kendi kendime ve sanırım her zaman da söyleyeceğim, diye düşündüm. Doğa bana karşı, derdi Glenn benimle aynı tarz görüşü paylaşarak, ki ben bu cümleyi de durmadan söylüyorum, diye düşündüm. Bizim varoluşumuz durmadan doğaya karşı olmaktan oluşuyor, dedi Glenn, doğayla çatışmaktan oluşuyor, vazgeçinceye kadar, çünkü doğa bizden daha güçlü, onu kendimiz için bir sanat ürününe çevirdik kendimizi beğenmişliğimizle. İnsan değiliz biz, sanat ürünüyüz, piyano çalan bir sanat

ürünüdür, iğrenç bir sanat ürünü, dedi sonunda. Biz hiç durmadan doğadan kaçmak isteyen kişileriz, ama doğal olarak da başaramıyoruz bunu, dedi, diye düşündüm, yarı yolda kalıyoruz. Biz aslında piyano olmak istiyoruz, dedi, insan olmak değil, piyano olmak, biz ömür boyunca insan değil piyano olmak istiyoruz, olduğumuz insandan kaçıyoruz, tamamen piyano olmak için, inanmak istemiyoruz, ama bu iş başarısızlığa mahkûm, dedi. İyi bir piyano çalıcısı (hiçbir zaman piyanist demezdi!), piyano olmak isteyen biridir ve ben her gün uyandığımda kendime, Steinway olmak istiyorum, Steinway'i çalan insan değil, Steinway'in kendisi olmak istiyorum, diyorum. Sonra artık delirdiğimizi sandığımızda, hiçbir şeyden korkmadığımız gibi korktuğumuz, deyim yerindeyse, çıldırmak üzereyken, ara sıra bu ideale çok yaklaşıyoruz, dedi. Glenn ömrü boyunca Steinway'in kendisi olmak istemişti, Bach ve Steinway arasında yalnızca müzik aracı olma durumundan ve günün birinde Bach ve Steinway arasında ufalanıp gitme düşüncesinden nefret ediyordu, günün birinde, dedi, bir yandan Bach ve öte yandan Steinway arasında ufalanıp gideceğim, dedi, diye düşündüm. Ömür boyu Bach ve Steinway arasında ufalanıp gitmekten korktum ve bu korkunçluktan kurtulmak için büyük çaba gösterdim, dedi. İdeal olan benim Steinway olmam ve Glenn Gould'a gereksinim duymamam olurdu, dedi, ben Steinway olduğumda Glenn Gould'u tamamen gereksiz kılabilirdim. Ama şimdiye kadar hiçbir piyano çalıcısı Steinway olarak kendini gereksiz kılamadı, dedi Glenn. Günün birinde uyanmak ve Steinway ve Glenn olarak tek olmak, dedi, diye düşündüm, Glenn Steinway, yalnız Bach için Steinway Glenn. Wertheimer'in Glenn'den nefret ediyor olması olasıydı, benden nefret ediyor olması da olasıydı, diye düşündüm, bu düşünce, Wertheimer'de gözlemlediğim binlerce, belki de onbinlerce Glenn ve benimle ilgili durumdan kaynaklanıyordu. Kendim de Glenn nefretinden kurtulmuş değildim, diye düşündüm, her an Glenn'den nefret ediyor, aynı zamanda da onu en büyük tutarlılıkla seviyordum. Bu kadar olağanüstü bir insanı ve onun olağanüstülüğünün bizi mahvettiğini görmek ve bu süreci seyretmek, buna katlanmak ve eninde sonunda bunu kabul etmek zorunda kalmak, hem de böyle bir sürece gerçekten de inanmadığımız halde, yani bizim için artık çok geç olduğunda, bizim için artık değiştirilemez gerçek oluncaya kadar inanmadığımız süreçten daha korkunç bir şey olamaz. Wertheimer ve ben, Glenn'in gelişimi ve diğer her şeyi için gerekliydik, Glenn bizi kullandı, diye düşündüm lokantada. Glenn'in her şeye el atmasındaki utanmazlık, buna karşılık Wertheimer'in korkunç

çekingenlikleri, benim her şeye karşı çekincelerim, diye düşündüm. Glenn birden Glenn Gould olmuştu, herkes, Wertheimer ve ben de onun Glenn Gouldlaşma anını, söylemem gerekir ki, kaçırdık. Glenn birlikte yürüttüğümüz zayıflama sürecinin içine aylarca bizi de çekmişti, diye düşündüm, Horowitz çılgınlığına, gerçekten de benim tek başıma bu iki buçuk aylık Horowitz kursuna Salzburg'da dayanmam olanaksızdı, hele Wertheimer hiç dayanamazdı, Glenn olmasaydı ben vazgeçerdim. Glenn olmasaydı, Horowitz bile aynı Horowitz olmazdı, biri diğerine bağlıydı ve diğeri de ötekine. Glenn için bu bir Horowitz kursuydu, diye düşündüm lokantada ayakta dururken, başka da bir şey değildi. Glenn'di kendine Horowitz'i öğretmeni yapan, sonunda dâhi olan Glenn'i Horowitz yaratmamıştı, diye düşündüm. Glenn, bu Salzburg'daki aylar içinde kendi dehası için ideal öğretmeni kendi dehası kanalıyla yaratmıştı, diye düşündüm. Ya bütünüyle müziğe gireriz ya da girmeyiz, derdi Glenn sık sık, Horowitz'e de. Ama bunun ne anlama geldiğini yalnız kendisi biliyordu, diye düşündüm. Bir Glenn, bir Horowitz'e rastlamak zorunda, diye düşündüm, hem de tek uygun olan zamanda. Bu zaman doğru olan zaman olmasaydı, Glenn ve Horowitz'in başardıkları da olamazdı. Dâhi olmayan öğretmen, dâhi tarafından dâhiyane bir öğretmene, çok belirli bir zamanda, belirli bir zaman için dönüştürülüyor, diye düşündüm. Ama bu Horowitz kursunun gerçek kurbanı ben değil, Wertheimer'di, Glenn olmasaydı o mutlaka olağanüstü, belki de dünya çapında bir piyano virtüözü olurdu, diye düşündüm. Aynı yıl Salzburg'a Horowitz'e giderek, Horowitz tarafından değil ama Glenn tarafından mahvedilme hatasını işlemişti. Aslında Wertheimer piyano virtüözü olmak istemişti, bense istememiştim, diye düşündüm, benim için piyano virtüözlüğü yalnızca bir çıkış olmuştu, bugüne kadar da bence asla çözülememiş şeyler için bir sürünceme taktiğiydi; Wertheimer istiyordu, ben istemiyordum, diye düşündüm, Glenn'in vicdanını sızlatmak o, diye düşündüm. Glenn henüz birkaç tını çalmışken, Wertheimer hemen vazgeçmeyi düşündü, çok iyi anımsıyorum, Wertheimer Horowitz'e tahsis edilen Mozarteum'un birinci katındaki odaya girmiş ve Glenn'i dinlemiş ve onu görmüştü, kapıda kalakalmıştı, oturamadı, Horowitz'in otur demesini bekledi, Glenn çaldığı sürece oturamadı, Wertheimer ancak Glenn'in çalması bittiğinde oturdu, gözlerini kapatmıştı, hâlâ açıkça görüyorum bunu, diye düşündüm ve hiçbir şey söylemedi. Dokunaklı olarak söyleyecek olursak, bu bir sondu, Wertheimer'in virtüözlük kariyerinin sonu. On yıl boyunca kendi seçtiğimiz

bir çalgıya çalışırız, bu yorucu, üç aşağı beş yukarı bunalımlı on yıl sonunda bir dâhinin birkaç tınısını duyarız ve sona ereriz, diye düşündüm. Wertheimer kabullenmedi bunu, yıllarca kabullenmedi. Ama Glenn'in çalışının bu birkaç tınısı onun sonuydu, diye düşündüm. Benim için öyle olmadı, çünkü ben Glenn'i tanımadan önce bırakmayı, çabalarımın saçmalığını düşünmüştüm, nereye gidersem gideyim hep en iyi ben olmuştum, bu duruma alışmış biri olmak, bırakmayı düşünmekten alıkoyamıyordu beni, benim en iyilerden olduğumu onaylayan tüm o kişilere rağmen, bir saçmalığı yarıda kesmek istiyordum, çünkü bana en iyiler arasında olmak yetmiyordu, en iyi olmak ya da kimse olmamak istiyordum, böylece vazgeçtim, Steinway'imi Altmünster'deki öğretmen çocuğuna armağan ettim, diye düşündüm. Söylemek zorundayım ki Wertheimer her şeyini piyano virtüözlüğü kariyerine yatırmıştı, bense böyle bir virtüözlük kariyerine hiçbir şey yatırmamıştım, aradaki fark buydu. Glenn'in Goldberg tınılarından o ölesiye etkilenmiş, bense etkilenmemiştim. Her türlü ilişkide en iyi olmak, ya da hiç olmamak benim isteğimdi. Böylece ben sonunda tamamen tanınmazlık içinde yazarlık saçmalığı ile uğraşarak Calle del Prado'da buldum kendimi. Wertheimer'in amacı piyano virtüözlüğü idi, ustalığını müzik dünyasına yıllarca ve yıllarca kanıtlamak istemişti, Wertheimer'i tanıdığım kadarıyla o, yere yığılıncaya kadar, iyice yaşlanıncaya kadar bunu yapmak istemişti. Bu amacı Glenn tarafından, Glenn oturup Goldberg Varyasyonlarının ilk tınılarını çaldığında, kökünden sökülüp atılmıştı, diye düşündüm. Wertheimer onu dinlemek zorundaydı, diye düşündüm, Glenn tarafından mahvedilmek zorundaydı. Salzburg'a gitmemiş olsaydım ve ille de Horowitz'te eğitim görmek istemeseydim, sürdürürdüm ve istediğimi elde ederdim, derdi Wertheimer sık sık. Ama Wertheimer Salzburg'a gitmek ve Horowitz kursuna kaydolmak zorundaydı, deyim yerindeyse. Zaten mahvolmuşuzdur, gene de vazgeçmeyiz, diye düşündüm, işte Wertheimer iyi bir örnek buna, Glenn tarafından mahvedildikten sonra, birkaç yıl daha vazgeçmedi, diye düşündüm. Bösendorfer'inden ayrılma düşüncesi bile onun değildi, diye düşündüm, önce benim Steinway'imi armağan etmem gerekti ki, o da Bösendorfer'ini açık arttırmaya sokabilsin, Bösendorfer'ini asla armağan etmezdi, onu Dorotheum'da açık arttırmaya soktu, onun için tipik bir davranış, diye düşündüm. Ben Steinway'i hediye ettim, o Bösendorfer'ini açık arttırmada sattı, diye düşündüm, bu zaten her şeyi açıklıyor. Wertheimer'le ilgili hiçbir şey Wertheimer'in kendisinden gelmiyordu, Wertheimer'in her şeyi bir

öykünmeydi, bir taklitti, dedim şimdi kendi kendime, benim her şeyime öykünüyordu, taklit ediyordu, her şeyimi taklit ediyordu, benim başarısızlığıma da öykündü ve onu taklit etti, diye düşündüm. Bir tek intiharı kendi kararıydı ve onun tamamen içinden geldi, diye düşündüm, böylece sonunda, hani derler ya, başarılı bir duygusu oldu. Ve olasıdır ki böylece, yani kendi isteği ile kendini öldürmesinden ötürü benden çok daha ilerdedir, diye düşündüm. Zayıf karakterler her zaman zayıf sanatçılar olurlar, dedim kendi kendime, açıkça onaylıyor Wertheimer bunu, diye düşündüm. Wertheimer'in doğası Glenn'in doğasının tam tersiydi, diye düşündüm, onda o sanat kavrayışı denen şey vardı, Glenn Gould'un böyle bir şeye gereksinimi yoktu. Wertheimer durmadan soru sorarken Glenn hiç sorü sormazdı, onu soru sorarken hiç duymadım, diye düşündüm. Wertheimer kendi gücünü aşmaktan hep korkardı, Glenn'in bir kez bile kendi gücünün üzerine çıkmak gibi bir düşüncesi olmadı, Wertheimer her an özür dilerdi, hiç de özür gerektirmeyen şeyler için, oysa Glenn özür dileme denen kavramı hiçbir biçimde tanımıyordu, Glenn asla özür dilemedi, oysa bizim anlayışımıza göre durmadan özür dilenecek durumlar ortaya çıkardı. İnsanların kendisi hakkında ne düşündüğünü bilmek Wertheimer için her zaman önemli olmuştu, Glenn buna en ufak bir biçimde değer vermedi, ben de vermedim, o çevre denilen şeyin hakkımda ne düşündüğü, tıpkı Glenn gibi benim de hiç umrumda değildi. Wertheimer söyleyecek sözü olmadığında da, sırf susmak onun için tehlikeli olduğundan, konuşup dururdu, Glenn uzun uzun susardı, tıpkı benim gibi, ben de Glenn gibi haftalarca değilse bile günlerce susabiliyordum. Yalnızca ciddiye alınmama korkusu bile bizim bitik adamın çenesini düşürürdü, diye düşündüm. Bu, büyük olasılıkla, Viyana'da tıpkı Traich'da olduğu gibi, daha o zamanlar tek başına kalması, Viyana'yı arşınlaması ve hep anlattığı üzere kız kardeşi ile hiç konuşmaması yüzündendi, çünkü kız kardeşi ile bir sohbet asla mümkün olmamış. Mülkleriyle ilgili işleri için, kendi deyişiyle, utanmaz yöneticileri vardı, onlarla yalnız yazılı ilişki kurardı. Bu yüzden Wertheimer de tamamen susabilirdi, belki de Glenn ve benden daha uzun süre susabilirdı, ama bizimle olur olmaz konuşmak zorunda kalıyordu, diye düşündüm. Kent merkezinde en iyi yerde oturuyordu, işçi semti Floridsdorf'ta yürümeyi seviyordu en çok, orası lokomotif fabrikasıyla ünlüydü; yoksulların en yoksullarının oturduğu Kagran'a, Kaisersmühlen'e; Alsergrund denen yere ya da Ottakring'e gidiyordu, bu mutlaka bir sapıklıktı, diye düşündüm. Araştırma gezilerinde dikkati çekmemek için

eskimiş giysilerle proleter kılığına girip arka kapıdan çıkardı, diye düşündüm. Floridsdorfer Köprüsü'nde saatlerce dikilir, gelip geçeni gözlemler, kimyanın çoktan mahvettiği Tuna'nın kahverengi suyuna bakardı, oradan Rus ve Yugoslav yük gemileri Karadeniz'e doğru yol alırlardı. Orada çoğu zaman en büyük mutsuzluğunun zengin bir ailede doğmak olup olmadığını düşünmüş, diye düşündüm, çünkü kendisini Floridsdorf ve Kagran'da, birinci mahallede olduğundan daha iyi hissettiğini, Floridsdorflu ve Kagranlı insanların yanında birinci mahalle insanlarının yanında hissettiğinden daha iyi hissetmiş kendini, çünkü onlardan zaten her zaman nefret etmişmiş. Prag ve Brünner Caddelerindeki lokantalara gider ve bira ve ekşi sosis ısmarlar, saatlerce oturur ve insanları dinler, onları gözlemlerdi, deyim yerindeyse, nefesi kesilinceye, dışarı çıkmak zorunda kalıncaya, eve, doğal olarak da yaya olarak dönünceye kadar, diye düşündüm. Ama hiç durmadan da Floridsdorflu, Kagranlı, Alsergrundlu bir insan olarak daha mutlu olacağını düşünmesinin bir yanılgı olduğunu söylerdi, diye düşündüm, bu insanların birinci mahalle insanlarından hiç değilse daha iyi bir karaktere sahip olduklarına inanmanın bir yanılgı olduğunu söylerdi. Daha yakından bakıldığında, derdi, bu ihmal edilmişler denilenler, o yoksul denilenler ve o geri kalmış denilenler özlerinde aynı biçimde karaktersiz ve iğrençtirler ve aynen, kendi ait olduğumuz ve sırf bu yüzden iğrenç bulduğumuz ötekiler gibi reddedilesidirler. Alt tabakalar, tıpkı üst tabakalar gibi herkes için tehlikelidir, dedi, aynı iğrençlikleri yaparlar, tıpkı ötekiler gibi reddedilesidirler, başka türlüdürler, ama aynı biçimde iğrençtirler, dedi, diye düşündüm. Entelektüel denilen kişi sözde entelektüelliğinden nefret eder ve kurtuluşunu, eskiden küçük düşürülenler ve gücendir ilenler diye anılan yoksullar ve ihmal edilmişlerin yanında bulacağını sanır, dedi, ama orada kendi kurtuluşu yerine aynı iğrençliği bulur, dedi, diye düşündüm. Yirmi ya da otuz kez Floridsdorf'a ya da Kagran'a gittikten sonra, dedi Wertheimer sık sık, yanılgıyı anladım ve Bristol'de oturup kendi benzerlerimle uğraşıp onları didiklemeyi yeğledim, dedi. Durmadan kendi kabuğumuzun dışına çıkma deneyi yapıyor, ama bu deneyde başarısız oluyoruz, hep tepetaklak yuvarlanıyoruz, çünkü kendi kabuğumuzun dışına ölüm dışında çıkamayacağımızı anlamak istemiyoruz. İşte şimdi kendi kabuğunun dışına çıktı, diye düşündüm, oldukça tatsız bir tarzda olsa da. Ellide, en geç elli birde son vermeli, demişti bir keresinde. Sonunda kendini ciddiye aldı, diye düşündüm. Bir okul arkadaşımızı yüksekokulun koridorunda yürürken

gözlemliyoruz, diye düşündüm, onunla konuşmaya başlıyoruz ve ömür boyu dostluk denen arkadaşlığı kuruyoruz. Doğal olarak ilk başlarda bunun ömür boyu bir dostluk olup olmayacağını bilmiyoruz, çünkü önce buna yalnızca eğitimimizde ilerlemek için bir amaç arkadaşlığıdır diye bakıyoruz, oysa herhangi biri değildir konuştuğumuz insan, tam tersine o andaki tek olası olandır, diye düşündüm, çünkü aslında yüzlerce olanağım vardı Mozarteum'da okuyan okul arkadaşlarıyla konuşmak için ve o zamanlar Horowitz kursuna gidenler içinde, ama gidip tam da Wertheimer'le konuşmuştum ve bunun üzerine birbirimizi Viyana'da bir kez görmüş ve birbirimizle konuşmuş olduğumuz ortaya çıktı, diye düşündüm, bunu o hatırladı. Wertheimer aslında Viyana'da okudu, benim gibi Mozarteum'da değil, Viyana Akademisi'nde, Mozarteum'dan bakıldığında daha iyi bir müzik yüksekokulu olarak görülürdü hep, tıpkı Viyana'dan bakıldığında Mozarteum'un da daha yararlı bir kurum olarak değerlendirildiği gibi, diye düşündüm. Bir kurumda okuyanlar kendi kurumlarını hep olduğundan daha küçük görürler ve hep rakip kuruma kayar gözleri, özellikle de müzik okuyanlar ünlüdür bununla, Viyanalı müzik öğrencileri hep Mozarteum'un daha iyi olduğunu düşünmüş ve buna inanmışlardır, tıpkı tersine Mozateum öğrencilerinin Viyana Akademisi'nin daha iyi olduğunu düşünüp buna inanmaları gibi. Aslında Viyana Akademisi'nde de, Mozarteum'da da her zaman aynı derecede iyi ya da aynı derecede kötü öğretmenler oldu ve var bugün de, diye düşündüm, bu öğretmenleri kendi amaçları için son derece acımasızca kullanmak öğrencilere kalmış bir iş. Öğretmenlerimizin kaliteleri bile önemli değildir, diye düşündüm, önemli olan biziz, çünkü kötü öğretmenler de sonuç olarak hep dâhiler yarattılar, tıpkı tersine iyi öğretmenlerin dâhileri yok ettiği gibi, diye düşündüm. Horowitz en iyi üne sahipti, biz de bu en iyi ünün izini sürdük, diye düşündüm. Ama Glenn Gould'dan ve bizim için ne anlama geldiğinden haberimiz yoktu. Glenn Gould da diğerleri gibi bir öğrenciydi, garip tavırlı önceleri, sonunda bu yüzyılda ortaya çıkmış en büyük yetenek, diye düşündüm. Benim için Horowitz kursu, Wertheimer için olduğu gibi bir felaket anlamı taşımıyordu, Wertheimer Glenn karşısında çok zayıftı. Bu açıdan bakıldığında Wertheimer, Horowitz kursuna yazılarak kendi yaşam kapanına sıkıştı, diye düşündüm. Glenn'i ilk kez dinlediğinde kapan kapandı, diye düşündüm. Wertheimer bu yaşam kapanından bir daha çıkamadı. Wertheimer Viyana'da kalmalı ve Viyana Akademisinde öğrenimini sürdürmeliydi, diye düşündüm, Horowitz adı onu mahvetti, diye

düşündüm, dolaylı olarak da Horowitz kavramı, gerçekte Glenn mahvetmiş olsa da. Biz Amerika'dayken, Glenn'e, Wertheimer'i mahvettiğini söylemiştim, ama Glenn ne demek istediğimden hiçbir şey anlamadı. Sonradan onu bu düşünce ile bir daha asla rahatsız etmedim. Wertheimer istemeye istemeye gelmişti Amerika'ya, yolculuk sırasında bana durmadan, sanatçılıklarını, Glenn gibi, kişiliklerini dâhi olma uğruna feda edecek kadar ileriye götüren sanatçılardan temelinde nefret ettiğini söyledi, Wertheimer o zaman böyle açıkladı bunu. Glenn gibi insanlar sonunda kendilerini bir sanat makinesine dönüştürürlermiş, artık bir insanla ilişkileri kalmazmış, yalnızca arada sırada anımsarlarmış insan olduklarını, diye düşündüm. Ancak Wertheimer Glenn'i durmadan sanatçılığı yüzünden kıskanıyordu, bu sanatçılığa şaşırmayı, hele hayran olmayı kıskanmadan beceremiyordu, bunu yapabilmenin koşulları bende de yoktu ve yok, ben asla bir şeye hayranlık duymadım, ama hayatta birçok şeye şaşırdım ve en çok da, şunu söyleyebilirim ki, belki de bir sanatçı yaşamı diye adlandırılmayı hak etmiş olan kendi yaşamımda, Glenn'e şaşırdım, onun gelişimini şaşırarak gözlemledim, ona hep şaşırarak rastladım, yorumlarını şaşırarak kavradım, diye düşündüm. Benim bu şaşırmalarımı her zaman özgür bırakma olanağım oldu, hiç kimse ve hiçbir şey tarafından şaşırmalarımı kısıtlamadım, daraltmadım, diye düşündüm. Wertheimer'de bu yetenek asla yoktu, hiçbir biçimde yoktu, diye düşündüm. Wertheimer'in aksine, ki o mutlaka seve seve Glenn Gould olmak isterdi, ben asla Glenn Gould olmak istemedim, hep kendim olmak istedim, Wertheimer'se hep ve ömür boyu hiç dinmeyen bir hayal kırıklığına sürüklenerek, bir başkası, hayatta daha şanslı olduklarına inandığı kişilerden biri olmak istiyordu, diye düşündüm. Wertheimer seve seve Glenn Gould olmak isterdi, Horowitz olmak isterdi, belki de seve seve Gustav Mahler ya da Alban Berg olmak isterdi. Wertheimer kendisini olağanüstü olarak görmeyi başaramıyordu, oysa herkesin, kim olursa olsun, bunu yapmayı başarabildiğinden ve başarmak zorunda olduğundan kuşku duymuyor, o olağanüstüdür, diyorum kendime hiç durmadan ve kurtuluyorum. Wertheimer bu kurtarıcı çapayı, yani kendi kendini olağanüstü bir varlık olarak görmeyi hiçbir zaman dikkate alamamıştı, bunun için tüm koşulları eksikti. Her insan tek başına olağanüstü bir kişidir ve gerçekten kendisini tüm zamanların en büyük sanat yapıtı olarak görür, ben hep böyle düşündüm ve böyle düşünme iznini kendime tanıdım, diye düşündüm. Wertheimer'in bu olanağı yoktu, bu yüzden de hep Glenn Gould ya da işte Gustav Mahler ya da Mozart ve

çağdaşları olmak istedi, diye düşündüm. Bu da onu iyice erkenden ve hep yeniden mutsuzluğa sürükledi. Olağanüstü olmak ve bunu görebilmek için dâhi olmak zorunda değiliz, diye düşündüm. Wertheimer dur durak bilmeyen bir grptacıydı, kendisinden daha iyi durumda olduğunu sandığı her şeye gıpta ederdi, şimdi anladığım üzere, diye düşündüm, uygun koşullara sahip olmamasına rağmen mutlaka sanatçı olmak istemiş ve bu yüzden felakete sürüklenmişti. Zaten tedirginliği de bu yüzdendi, hiç durmadan, ısrarlı yürüyüşü, koşuşu, kendini rahat bırakamaması da bu yüzdendi, diye düşündüm. Mutsuzluğunun acısını da kız kardeşinden çıkarttı, onu onyıllarca hırpaladı, diye düşündüm, kafasında hapsetti, diye düşündüm, bir daha da çıkartmadı. Tümü Viyana Salonu'nda gerçekleştirilen, resital akşamları diye adlandırılan ve öğrencilerin konser işine alıştırıldıkları akşamların birinde, ikimiz birlikte sahneye çıkmış ve dört el Brahms çalmıştık. Wertheimer tüm konser boyunca kendisini öne çıkartmaya çalışmış ve bu yüzden de konseri tamamen berbat etmişti. Bugün anlıyorum bilinçli olarak bozduğunu. Konserden sonra benden özür dilemişti, bir tek bu söz onun için belirleyiciydi. Birlikte çalma yeteneği yoktu, hani denir ya, parlamak istemiş, doğal olarak da bunu beceremediği için konseri bozmuştu, diye düşündüm. Wertheimer ömür boyu hep kendisini öne çıkartmak istemiş, ama bunu asla başaramamıştı, hiçbir biçimde, hiçbir koşulda. İşte bu yüzden de kendini öldürmek zorunda kalmıştı, diye düşündüm. Glenn kendini öldürmek zorunda kalmadı, diye düşündüm, çünkü Glenn kendini asla öne çıkarmak zorunda kalmamıştı, her zaman ve her yerde ve her koşulda başarılıydı. Wertheimer hep daha fazlasını istiyordu, bunun için gerekli koşulları olmadığı halde, diye düşündüm, Glenn her şey için her türlü koşula sahipti. Burada ben kendimi hesaba katmıyorum, benimle ilgili olarak şunu söyleyebilirim ki, benim hep, her türlü şey için koşulum oldu, ama çoğunlukla bilinçli olarak bu koşulları kullanmadım, hep kayıtsızlık, gurur, tembellik ve bıkkınlık yüzünden, diye düşündüm. Ama Wertheimer'in başladığı şeylerin hiçbiri için hiçbir zaman koşulları olmadı, derler ya hani, asla ve asla olmadı. Ayrıca mutsuz bir insan olmak için her türlü koşula sahipti. Bu yüzden benim ya da Glenn'in değil de, Wertheimer'in kendini öldürmüş olmasına şaşırmamak gerek, oysa Wertheimer durmadan benim intihar edeceğimin kehanetinde bulunmuştu, benim intihar edeceğimi bildiklerini bana durmadan sezdiren birçok kişi gibi. Wertheimer'in piyano çalışı Mozarteum'daki herkesten gerçekten de daha iyiydi, bunu belirtmek önemli,

ama Glenn'i dinledikten sonra bu gerçek ona yetmez oldu. Wertheimer gibi çalabilmeyi, ünlü olmayı kafasına koyan, ustalık elde etmek isteyen ve bunun için gerekli çalışma yıllarını piyanoda geçiren herkes başarabilir, diye düşündüm, ama bir Glenn Gould'a rastladıklarında ve böylesi bir Glenn Gould çalışını duyduklarında Wertheimer gibiyseler, hapı yutarlar, diye düşündüm. Wertheimer'in cenaze töreni yarım saat bile sürmedi. Ben önce, onun cenaze töreninde koyu renk bir elbise giymek istemiştim, ama daha sonra, cenazeye, yolculukta giydiğim elbise ile gitmeye karar verdim, matem giysisi kuralına uymak bana birden gülünç geldi, zaten hep nefret etmişimdir bundan, tıpkı tüm giyim kurallarından nefret ettiğim gibi, böylece ben Chur'a yolculuğum sırasında giydiğim gündelik giysimle cenazeye gittim. Önce Chur Mezarlığına yaya giderim, diye düşünmüştüm, ama sonra gene de taksiye bindim ve ana giriş kapısında indim. Şimdiki soyadı Duttvveiler olan Wertheimer'in kız kardeşinden gelen telgrafı her olasılığa karşı cebime koymuştum, çünkü onda cenazenin kesin saati belirtiliyordu. Ben bir kaza olması gerektiğini, Wertheimer'in Chur'da muhtemelen bir otomobil tarafından ezildiğini falan düşünmüştüm, çünkü Wertheimer'in akut ve yaşamını tehlikeye sokacak bir hastalığı olmadığını biliyordum, her türlü kazayı, özellikle de bugün artık her an gündemde olan trafik kazasını dikkate almış, ama onun intihar edebileceğini aklıma getirmemiştim. Oysa şimdi gördüğüm kadarıyla bu düşünce en yakın düşünce olmalıydı, diye düşündüm. Duttvveiler'in telgrafı Madrid'e değil de Viyana adresime yollamasına şaşırmıştım, çünkü Wertheimer'in kız kardeşi Madrid'de değil de Viyana'da olduğumu nasıl bilebilirdi, diye düşündüm. Bugüne kadar da bana Madrid'de değil de Viyana'da ulaşılabileceğini nasıl bildiğini anlamış değilim, diye düşündüm. Herhalde erkek kardeşi ile o ölmeden önce ilişki kurmuştu, diye düşündüm. Ben, doğaldır ki Madrid'den de Chur'a gelirdim, diye düşündüm, daha karmaşık olsa da. Belki de olmazdı, diye düşündüm, çünkü Zürih'ten Chur'a gitmek daha kolaydı. Yıllardır satmak istediğim Viyana'daki evimi ilgilenen birçok kişiye daha göstermiştim, ama iyi bir alıcı bulamamıştım, şimdi gelip gezenler de söz konusu değillerdi. Ya benim istediğim parayı ödemiyorlar, ya da başka nedenlerle ilgilerini kesiyorlardı. Benim Viyana'daki evimi olduğu gibi satma niyetim vardı, yani her şeyiyle, ama bunun için alıcıları beğenmem gerekiyordu, oysa dendiği üzere, hiçbirini beğenmedim. Öte yandan da, hem de şimdi, bu güç zamanlarda Viyana'daki evimden ayrılmanın, kesinlikle güvensiz olan bu ortamda evden vazgeçmenin saçmalık olacağını

düşündüm. Şu sıralarda kimse bir şey satmıyordu, mecbur olmadıkça, diye düşündüm, ben de evimi satmaya mecbur değildim. Desselbrunn var, diye düşünmüştüm hep, Viyana'daki eve gereksinimim yok, çünkü Madrid'de yaşıyorum ve Viyana'ya geri dönmeye niyetim yok, asla yok, diye düşünmüştüm hep, ama sonra o korkunç alıcı suratlarını gördüm ve onlar Viyana'daki evimi satma düşüncesini kafamdan uzaklaştırdı. Ve sonuçta Desselbrunn'un tek başına yeterli olmayacağını düşündüm, yalnızca Desselbrunn'da olmaktansa, bir ayağımın Viyana'da, ötekinin Desselbrunn'da olması daha iyidir ve aslında artık Desselbrunn'a geri dönmeyeceğimi, ama onu satmayacağımı da düşündüm. Viyana'daki evi satmayacağım, Desselbrunn'u da, Viyana'daki evden vazgeçeceğim, zaten vazgeçtim de, tıpkı Desselbrunn'dan vazgeçeceğim ve çoktan vazgeçtiğim gibi, ama ne Viyana'yı ne de Desselbrunn'u satacağım, diye düşündüm, buna gereksinimim yok. Açıkça söyleyecek olursam, beni ne Desselbrunn'u ne de Viyana'yı sattırmaya zorlamayacak kadar yeterli tasarrufum var gerçekten, hiçbir şey satmak zorunda değilim. Satarsam aptallık etmiş olurum, diye düşündüm. Bu durumda hem Viyanam hem de Desselbrunnum var, her ne kadar ne Viyana'yı ne de Desselbrunn'u kullanıyorsam da, diye düşündüm, ama arkamda Viyana ve Desselbrunn var ve bağımsızlığım onlar sayesinde Viyana ya da Desselbrunn'un olmaması durumundan daha büyük bir bağımsızlık oluyor, ya da Viyana ve Desselbrunn'un olmamasından, diye düşündüm. Bu gibi cenazeler sabah saat beşte kaldırılır, hiçbir biçimde dikkati çekmemelidirler, diye düşündüm ve Wertheimer'in cenazesiyle de aynen böyle, ne Duttweiler ne de Chur mezarlık yönetimi dikkati çekmek istemişti, Wertheimer'in kız kardeşi birkaç kez, ağabeyinin buraya gömülüşünün geçici olduğunu, onu bir gün Viyana'ya naklettireceğini ve onu Döblinger Mezarlığındaki Wertheimerler aile mezarlığına gömdüreceğini söyledi. Ama şu anda ağabeyinin nakli söz konusu olamazmış, neden olamayacağını belirtmedi, diye düşündüm. Wertheimerler mezarlığı Döblinger Mezarlığı'ndaki en büyük mezarlardan biridir, diye düşündüm. Herhalde sonbaharda, demişti, Wertheimer'in evlendikten sonra Duttvveiler adını alan kız kardeşi, diye düşündüm. Bay Duttvveiler jaketatay giymişti, diye düşündüm ve Wertheimer'in kız kardeşini Chur Mezarlığı'nın öteki ucundaki, nerdeyse çöp dağının kenarında kazılmış olan çukura götürdü. Kimse bir şey konuşmadığı ve gömücü Wertheimer'in tabutunu inanılmaz bir beceriyle çukura indirdiği için cenaze töreni yirmi dakikadan fazla sürmemişti. Siyah giysili bir bey, ki

herhalde cenaze işleri firmasındandı, hatta cenaze işleri firmasının mutlaka sahibiydi, diye düşündüm, bir şey söylemek istemiş, ama Bay Duttweiler o konuşmaya başlamadan önce sözünü kesmişti. Ben çiçek alıp yanımda getirememiştim, hayatımda hiç yapmamıştım bunu, Duttweilerler'in de çiçek getirmemiş oluşları gerçeği çok can sıkıcıydı, herhalde, diye düşünüyorum, Wertheimer'in kız kardeşi ağabeyinin cenazesine çiçeğin yakışmayacağı kanısını taşıyordu, bu kanıda da haklıydı, diye düşündüm, her ne kadar, bu tamamen çiçeksiz cenaze töreni tüm katılanlar üzerinde korkunç bir etki yaptıysa da, Bay Duttweiler gömücülerin her birine çukur henüz açıkken ikişer banknot verdi, bu itici bir etki yapsa da, bütün cenaze törenine gene de uygundu. Wertheimer'in kız kardeşi çukurun içine baktı, kocası bakmadı, ben de bakmadım. Ben Duttweiler çiftinin ardından çıktım mezarlıktan. Kapının önünde her ikisi de bana dönüp bir öğle yemeği davetini dile getirdiler, ama ben kabul etmedim. Mutlaka doğru olmadı bu, diye düşündüm şimdi lokantada. Her ikisinden de, özellikle de Wertheimer'in kız kardeşinden mutlaka önemli ve işime yarayacak ipuçları alabilirdim, diye düşündüm, öylece veda edip orada birden tek başıma kaldım. Chur artık beni ilgilendirmiyordu ve ben istasyona gidip, gelen ilk trenle Viyana yönüne hareket ettim. Bir cenazeden sonra uzun süre yoğun olarak gömüleni düşünmemiz çok doğaldır, hele çok yakın, üstelik de çok içten bir arkadaş ise, onyıllarca bağlı kalmışsak, birlikte öğrencilik yapmışsak, her zaman olağanüstü bir yaşam ve varoluş dostu olmuşsa, yani durumlarımızın esas tanığı ise, diye düşündüm, Buchs ve Lichtenstein sınırı üzerinde yol alırken Wertheimer dışında hiçbir şeyle ilgilenmedim. Gerçekten de devasa bir servetin içine doğmuş olduğunu, bu devasa servetle ömür boyu hiçbir şey yapamamasını, bu devasa servetin içinde hep mutsuz olduğunu düşündüm. Ana babasının, dendiği üzere, onun gözünü açma yeteneğine sahip olamayışlarını, onu henüz çocukken depresyona sokan kişiler olduklarım düşündüm. Depresyonlu bir çocukluğum oldu, demişti Wertheimer hep, depresyonlu bir gençliğim oldu, böyle derdi, depresyonlu bir öğrenim dönemim oldu, beni depresyona iten bir babam, depresyona iten bir annem, depresyona iten öğretmenlerim, beni sürekli depresyona iten bir çevrem. Onların (ana babası ve eğiticilerinin) onun duygularını hep rencide ettiklerini ve aklını da hep ihmal ettiklerini düşündüm. Hiçbir zaman bir yuvası olmadığını düşündüm hâlâ lokantada ayakta dururken, ana babasının ona bir yuva vermediğini, çünkü bir yuva vermeye yeteneklerinin olmadığını. Başka hiç kimsenin söz etmediği gibi aileden söz etmesi

onunkilerin aile olamayışındandı. Ve sonunda ana babasından hiç kimseden nefret etmediği gibi nefret ettiğini ve onları kendisini mahveden ve yok eden kişiler olarak nitelediğini. Otomobilleriyle Brixen yakınlarında uçuruma yuvarlanıp ölen ana babasından sonra, kız kardeşinden başka kimsesinin kalmadığını, çünkü diğer herkesi, ben de dahil olmak üzere, incittiği için, kız kardeşini acımasızca tamamen tahakkümü altına aldığını düşündüm. Hep her şeyi istediğini, ama hiçbir şey vermediğini düşündüm. Kendini aşağıya atmak için durmadan Floridsdorfer Köprüsü'ne gittiğini, ama gerçekte atamadığını, piyano virtüözü olmak için müzik okuduğunu, ama piyano virtüözü olamadığını ve sonunda, kendisinin tekrar tekrar söylediği gibi, düşünce bilimlerinin ne olduğunu bilmeden düşünce bilimlerine sığındığını düşündüm. Bir yandan olanaklarını abarttığını, öte yandan küçük gördüğünü düşündüm. Benden de hep, bana verdiğinden daha fazlasını istediğini düşündüm. Tıpkı başkalarında olduğu gibi, bana yönelttiği taleplerini de abarttığını, bu taleplerin hiçbir zaman yerine getirilebilir olmadığını, onun da bu yüzden gittikçe daha mutsuzlaştığını düşündüm. Wertheimer mutsuz bir insan olarak dünyaya getirilmişti, bunu biliyordu, ama tüm öteki mutsuz insanlar gibi de mutsuz olmak zorunda olduğunu kabullenmek istemiyordu, kendisinin inandığı ve başkalarının inanmadığı biçimde, bu onu depresyona sokuyor ve bir daha düş kırıklığından kurtulamıyordu. Glenn mutlu bir insan, ben mutsuz bir insanım, dedi sık sık, ben de ona Glenn'in mutlu bir insan olduğunun söylenemeyeceği, ama onun, Wertheimer'in gerçekten mutsuz bir insan olduğunun söylenebileceği cevabını verirdim. Biz şu ya da bu insan mutsuz bir insandır dediğimizde hep doğrudur, derdim Wertheimer'e, diye düşündüm, ama şu ya da bu insan mutludur dediğimizde, bu hiçbir zaman doğru değildir. Oysa Wertheimer açısından Glenn Gould hep mutlu bir insandı, ben de, biliyorum, çünkü çoğu kez bana bunu söyledi, diye düşündüm, mutlu olduğum, hiç değilse ondan daha mutlu olduğum için bana sitem ederdi, kendisini çoğu kez olabilecek en mutsuz kişi olarak görürdü. Wertheimer'in mutsuz olmak için her şeyi yaptığını, o hep sözünü ettiği mutsuz insan olmak için, diye düşündüm, çünkü ana babası kuşkusuz oğullarını mutlu etmek için çabalamışlardı durmadan, ama Wertheimer onları hep itmişti, tıpkı onu mutlu kılmayı denediğinde kız kardeşini de ittiği gibi. Herkes gibi Wertheimer de sürekli mutsuz olan biri değildi, oysa mutsuzluğunun onu tamamen avcunun içine aldığına inanıyordu. Ben, özellikle Horowitz kursu sırasında onun mutlu olduğunu anımsıyorum,

benimle (ve Glenn'le) onu mutlu eden gezintiler yaptığını, Leopoldskron'daki yalnızlığını, gözlemlediğime göre, mutlu bir duruma dönüştürmeyi başardığını, diye düşündüm, ama Glenn'in Goldberg Varyasyonlarını çalışını ilk kez dinlediğinde, ki bildiğim üzere kendisi sonra buna asla kalkışmadı, gerçekten Wertheimer'de her şey bitmişti. Bense daha önce, Glenn Gould'dan çok daha önce Goldberg Varyasyonlarını çalmayı denemiştim, Wertheimer'in aksine bunlardan ürkmemiştim de, o Golberg Varyasyonlarını hep ileri bir tarihe itti, diye düşündüm, Goldberg Varyasyonları gibi müthiş bir yapıta karşı benim asla cesaretsizliğim olmamıştı, böylesine bir cesaretsizlik altında hiçbir zaman ezilmemiştim, böylesi bir edepsizliğe kafamı hiç yormamıştım, bunun üzerine bir kez olsun düşünmemiştim bile, böylece onları çalışmaya başladım ve Horowitz kursundan yıllar önce çalma cesaretini gösterdim, elbette ezbere ve bizim bir yığın ünlü kişimizden hiç de aşağı kalmadan, ama doğal olarak istediğim kadar iyi değil. Wertheimer hep o korkak tipi oluşturdu, bu ağır basan nedenden ötürü de her şey ve herkese karşı kesin bir cesaret gerektiren piyano virtüözlüğü kariyerine tamamen uygunsuzdu, diye düşündüm. Virtüözün, hele dünya virtüözünün hiçbir şeyden korkmaması gerekir, diye düşündüm, nasıl bir virtüöz olursa olsun. Wertheimer'in korkusu hep belirgindi, bunu asla hafifçe bile örtbas edemiyordu. Tasarısı günün birinde çökmek zorundaydı, diye düşündüm, zaten çöktü de ve sanatçı olma tasarısının çöküşü bile ona özgü değildi, ancak benim, Steimvay'imden ve virtüözlük kariyerinden kendimi tamamen uzaklaştırma kararı vermem üzerine ortaya çıktı, diye düşündüm. Her şeyi ya da hemen hemen her şeyi benden kaptığını düşündüm, hem de bana uyan, ama ona uymayan her şeyi, bana yarayan, ama onun için zararlı olabilecek birçok şeyi, diye düşündüm. Taklitçi her şeyimi taklit ediyordu, hem de açıkça yalnız ona karşı yöneltilmiş olduğunda bile, diye düşündüm. Ben Wertheimer'e hep zarar verdim, diye düşündüm, kendime karşı yaptığım bu sitemi yaşadığım sürece kafamdan uzaklaştıramayacağımı düşündüm. Wertheimer bağımsız değildi, diye düşündüm. Birçok konuda benden daha ince duyguluydu, ama bu en büyük hatasıydı, sonuçta hep yanlış duygular içindeydi, gerçekten bitik bir adamdı, diye düşündüm. Glenn'den kendisi için önemli olanı almaya cesareti olmadığından, her şeyi benden taklit etmişti, oysa bunun ona bir faydası olmamıştı, çünkü benden kendisi için yararlı olanları almamış, hiç işine yaramayacak şeyleri almıştı, onun dikkatini buna durmadan çektiğim halde kabul etmek istememişti,

diye düşündüm. Tüccar, dolayısıyla da ana babasından kalan imparatorluğun yöneticisi olsaydı, diye düşündüm, mutlu olurdu, kendince mutlu olurdu, ama böyle bir kararı verme cesareti de yoktu, ona sık sık sözünü ettiğim küçük çarkı gerçekleştirebilseydi, oysa buna hiç yanaşmadı. Sanatçı olmak istedi, yaşam sanatçısı olmak ona yetmedi, oysa tam da buydu bizi mutlu eden şey, öngörülüysek eğer, diye düşündüm. Sonunda kendi başarısızlığına âşık oldu, hatta vuruldu, diye düşündüm, kendini bu başarısızlığının içine, kendi sonuna kadar gömmüştü. Gerçekten de onun kendi mutsuzluğu içinde mutsuz olduğunu söyleyebilirim, ama mutsuzluğunu ansızın kaybedecek ya da bir anda elinden alınacak olsaydı, daha da mutsuz olurdu, bu da öte yandan onun aslında mutsuz olmadığının, mutsuzluğu nedeniyle ve mutsuzluğu ile de olsa mutlu olduğunun kanıtı olurdu, diye düşündüm. Birçok kişi, mutsuzluğun derinliklerine battığı için aslında mutludur, diye düşündüm ve kendi kendime Wertheimer'in herhalde aslında mutlu olduğunu, çünkü mutsuzluğunun hep bilincinde olduğunu, mutsuzluğundan sevinç duyabildiğini söyledim. Bu düşünce bana birden hiç de saçma görünmedi, yani mutsuzluğunu benim bilmediğim herhangi bir nedenden ötürü kaybedebileceği korkusu yüzünden Chur ve Zizers'e gitmiş ve orada kendini öldürmüştü. Büyük olasılıkla biz aslında mutsuz insan diye bir şey olmadığından yola çıkmalıyız, diye düşündüm, çünkü çoğu kişiyi biz mutsuzluklarını ellerinden alarak mutsuz kılarız. Wertheimer mutsuzluğunu yitirmekten korkuyordu ve kendini başka bir nedenden ötürü değil bu nedenle öldürdü, diye düşündüm, zekice bir müdahaleyle kendini dünyadan uzaklaştırdı, bir anlamda, artık kimsenin inanmadığı bir sözü yerine getirdi, diye düşündüm, tıpkı milyonlarca diğer acı çeken yoldaşını mutlu etmeye çalıştığı gibi onu da mutlu etmeye çalışan bu dünyadan kendisini ayırdı, kendisine ve herkese karşı çok büyük acımasızlıkla buna engel olmayı bildi, çünkü tıpkı diğerleri gibi, kendisini ölümcül biçimde, başka hiçbir şeye alıştırmadığı gibi mutsuzluğuna alıştırmıştı. Öğrenim sona erdikten sonra Wertheimer birçok konser verebilirdi, ama bunu reddetti, diye, düşündüm, Glenn yüzünden kabul etmedi, dinleyici önünde çalmak onun için olanaksız olmuştu, bir sahneye çıkma düşüncesi bile midemi bulandırıyor, dedi, diye düşündüm. Sayısız davet aldı, diye düşündüm ve hepsini geri çevirdi, İtalya'ya gidebilirdi, Macaristan'a, Çekoslovakya'ya, Almanya'ya gidebilirdi, çünkü sırf Mozarteum'daki resital akşamlarında bile konser ajansları katında, dendiği üzere, iyi bir ün yapmıştı. Glenn'in Goldberg Varyasyonlarını çalış biçimiyle zafer kazanması göz önüne

alındığında, onun içinde cesaretsizlikten başka bir şey kalmamıştı. Glenn'i dinledikten sonra ben şimdi nasıl olur da sahneye çıkarım, dedi sık sık, bense ona herkesten daha iyi çaldığını belirttim durmadan, ona Glenn kadar iyi olmadığını söylemesem de, ona söylediklerimden bu hep anlaşılıyordu. Piyano sanatçısı, derdim Wertheimer'e bu piyano sanatçısı kavramını Wertheimer'le piyano sanatı üzerine konuştuğumda sıklıkla kullanmıştım, o iğrenç piyanist sözcüğünü kullanmamak için, piyano sanatçısı bir dâhiden felç olacak kadar etkilenmemeli, çünkü gerçek şu ki, sen şimdi felç olacak kadar Glenn'in etkisine girdin, sen ki Mozarteum'a girmiş en olağanüstü yeteneksin, dedim, ki bununla da gerçeği dile getiriyordum, çünkü Wertheimer gerçekten de olağanüstü bir yetenekti ve Wertheimer Glenn gibi bir dâhi değilse de, Mozarteum böylesine olağanüstü bir yeteneği bir daha asla görmedi. Onun gibi bir Kanadalı-Amerikalı fırtınasından yere yıkılmamalısın, demiştim Wertheimer'e, diye düşündüm. Wertheimer kadar olağanüstü olmayanlar kendilerinin Glenn tarafından böylesine öldürücü biçimde yıpratılmasına izin vermemişlerdi, diye düşündüm, öte yandan dâhi Glenn Gould'u da tanımamışlardı. Wertheimer dâhi Glenn Gould'u tanımış ve ondan ölesiye etkilenmişti, diye düşündüm. Uzun süre bırakır ve reddedersek birdenbire cesaretimizi yitirir ve dolayısıyla artık sahneye çıkma gücümüzü kaybederiz, diye düşündüm ve Wertheimer de eğitiminin sona ermesinden sonra iki yıl boyunca tüm davetleri reddettiği için sahneye çıkma cesaretini kaybetmişti, artık bir ajansa cevap verecek gücü bile yoktu, diye düşündüm. Glenn'in o andan başlayarak sahneye çıkmama kararını gerçekleştirmeye cesaret etmesi, bununla birlikte kendisini ve aslında piyanonun tüm olanaklarını en son noktaya varıncaya kadar mükemmelleştirmeyi sürdürmeye girişmesini ve kendini geriye çekerek öncelikle tüm olağanüstülüklerin en olağanüstüsü, sonunda da dünyanın en ünlüsü olmayı başarabilmesi, bütün bunlar doğal olarak Wertheimer için olanaksızdı. Sahneye çıkmaya ürktüğü için, açıkça söyleyebiliriz ki, yalnız konser organizasyonu ile olan bağını koparmakla kalmadı, yeteneklerini de yitirdi, çünkü Wertheimer Glenn gibi kendini geriye çekerek sanatında en yüksek düzeye yükselmeye yatkın değildi, tam tersine Wertheimer kendini geriye çekerek hemen hemen mahvoldu. Bana gelince, ben birkaç kez daha Graz ve Linz'te, bir kez de Ren kıyısında Koblenz'te, öğrencilik yıllarından tanıdığım bir kız arkadaşım aracılığı ile çaldım, sonra da tamamen bıraktım. Piyano çalmak bana artık zevk vermiyordu, bu arada bana kendiliğinden, bir anda tamamen önemsiz görünen bir topluluk önünde kendimi ömür

boylu kanıtlama gibi bir niyetim yoktu. Oysa Wertheimer için bu topluluk asla önemsiz değildi, o hep kendini sanatsal olarak kanıtlama dürtüsü altında acı çekti, demek zorundayım, ayrıca tıpkı Glenn gibi ve Glenn belki de ondan daha da güçlü olarak, ama Wertheimer'in o hep düşlemiş olduğu şeyi, Glenn ne de olsa başarmıştı, diye düşündüm. Glenn Gould her anlamda doğuştan virtüözdü, diye düşündüm, Wertheimer de daha başından başarısızlığa mahkûm olandı, başarısızlığını göremedi ve bunu kavrayamadı ömür boyu, hiç çekinmeden söyleyebilirim ki, bizim en iyi piyano çalıcılarımızdandı, gene de tipik bir başarısızdı, daha ilk gerçek karşılaşmada, yani Glenn'le olanda, başarısız oldu, başarısızlığa mahkûmdu. Glenn dehaydı, Wertheimer hırstan başka bir şey değildi, diye düşündüm. Gerçekten de Wertheimer daha sonra, dendiği üzere, yeniden bağlantı kurmayı denedi, ama artık bir bağ bulamadı. O birdenbire piyano sanatından ayrılmıştı, diye düşündüm. Ve hep, kendisinin de durmadan yinelediği gibi, sözde düşünce bilimlerine dalmıştı, bu düşünce bilimlerinin ne olduğunu bilmeden, diye düşündüm. Aforizmayı keşfetmişti, haince söyleyecek olursak sözümona felsefeciliği, diye düşündüm. Yıllarca kendi kendine çaldı ve bu arada üç aşağı beş yukarı, müzikal kırgınlık dışında ortaya bir şey koymadı. Yani birden sözümona ikinci bir Schopenhauer, ikinci bir Kant, ikinci bir Novalis olmayı denedi ve bu sözümona felsefeciliğe Brahms ve Hândel'i, Chopin ve Rachmaninof'u fon müziği yapmaya kalkıştı. Artık kendisini itici hissediyordu, hiç değilse bende, onu yıllar sonra gördüğümde bu izlenimi bırakmıştı. Bösendorfer artık onun için, onun düşünce bilimi yolunu müzikle donatan bir araçtan başka bir şey değildi, bu çirkin söz buraya yakışıyor, diye düşündüm. İki yılda hemen hemen her şeyi yitirdi; daha önceden on iki eğitim yılında kazandıklarını, diye düşündüm, artık dinlenemiyordu bile, on iki ya on üç yıl önce onu Traich'da ziyaret ettiğimi ve onun tıngırdatmalarından dehşete kapıldığımı anımsıyorum, çünkü bir sanat duygusallığı krizi içinde bana başka bir şey dinletmem işti, bana birşeyler çalma önerisini yaparak tümden sanatsal çöküşünü tamamen bilinçli olarak sergilemek istemişti, kendisinin artık neredeyse bir onyıldır inanmadığı bir kariyer için onu cesaretlendireceğimin umudunun olduğuna inanmıyordum, ama benim için cesaretlendirme hiç söz konusu olamazdı, ona bittiğini, artık parmaklarını piyanodan çekmesi gerektiğini, onu dinlemek zorunda kalmanın eziyetten başka da bir şey olmadığını, çalışının beni en büyük düş kırıklığına uğrattığını ve en derin hüzne soktuğunu açıkça söylemiştim. Bösendorfer'in kapağını kapattı,

ayağa kalktı ve dışarıya çıktı, iki saat geri dönmedi, akşam boyunca bir tek söz bile etmedi, diye düşündüm. Piyano artık onun için bir olanak değildi, düşünce bilimleri denilen şey de piyanonun yerini tutmuyordu, diye düşündüm. Büyük virtüözler olmak üzere başlıyorlar, şimdiyse onyıllardır varoluşlarını piyano öğretmeni olarak sınırlıyorlar, diye düşündüm, bizim eski öğrencilik arkadaşlarımız, kendilerine akademik müzik pedagogu diyorlar ve iğrenç bir pedagog varoluşu sürdürüyorlar, yeteneksiz öğrenciler ve onların kendini beğenmiş, sanat hırsıyla dolu ana babalarının esiri olup o küçük burjuva evlerinde müzik pedagogu emekliliklerinin düşünü kuruyorlar. Müzik yüksekokulu öğrencilerinin yüzde doksan sekizi akademilerimize en büyük savlarla giriyor ve yüksekokulu bitirdikten sonra yaşam yıllarını, en gülünç biçimde, müzik profesörlüğü denilen işle geçiriyorlar, diye düşündüm. Bu tip bir varoluştan Wertheimer de, ben de kendimizi kurtardık, diye düşündüm, bizim o diğer tanınmış ve ünlü, bir büyük kentten ötekine koşan, sonunda bir kaplıcadan ötekine giden ve gene sonunda parmakları felç olup, yorumlama bunaklığı onları avcunun içine alıncaya kadar bir taşra kasabasından ötekine gidenlerden, hiçbir şeyden nefret etmediğim gibi nefret ettim hep. Küçük bir kasabaya mı geliyoruz, orada mutlaka bir ağaca çakılmış, eski öğrencilik arkadaşlarımızdan birinin adını taşıyan bir afişle karşılaşırız, o kasabanın biricik salonunda, ki bu çoğunlukla berbat bir birahane salonudur, Mozart, Beethoven ve Bartok çalıyordur, diye düşündüm ve bu da midemizi altüst eder. Böylesine şerefsiz bir kaderden kurtulduk, diye düşündüm. Bin piyano çalandan yalnızca bir ya da ikisi bu acınası, itici yolu izlemez, diye düşündüm. Bugün kimse benim bir zamanlar piyano eğitimi gördüğümü bilmez, yani benim bir müzik yüksekokuluna gidip orayı bitirdiğimi ve gerçekten de Avrupa'nın değilse de Avusturya'nın en iyi piyano çalanlarından biri olduğumu, tıpkı Wertheimer gibi, diye düşündüm, bugün ben bu saçmalıkları yazıyorum, onların denememsi olduklarım söylemeye cesaret ediyorum, bu nefret ettiğim sözcüğü kendi kendimi mahvetme yolunda bir kez daha kullanarak denememsi boşalmaları yazıyorum, sonunda onlara küfretmek, onları yırtmak ve böylece yok etmek zorundayım ve artık hiç kimse benim de bir zamanlar Goldberg Varyasyonlarını yıllardır tanımlamaya çalıştığım Glenn Gould kadar iyi olmasa da çaldığımı bilmiyor, bu betimlemede herkesten özgün olduğumu sanıyorum, kimse bugün bile dünyadaki en önemli müzik yüksekokullarından biri sayılan Mozarteum'a gittiğimi ve solo konserler verdiğimi bilmiyor, hem de yalnızca Bad Reichenhall ve Bad Krozingen'de

değil, diye düşündüm. Bir zamanlar fanatik bir müzik öğrencisi olduğumu, fanatik bir piyano virtüözü olduğumu, kendimi Glenn Gould'la Brahms ve Bach ve Schönberg çalmada boy ölçüşecek düzeyde gördüğümü. Bu gizlilik kişisel olarak benim işime her zaman yararken ve bana büyük fayda sağlarken, diye düşündüm, bu gizlilik arkadaşım Wertheimer'e her zaman derinlemesine zarar verdi, ben bu gizlilik içinde hep sağlamlaştım, o ise bu gizlilik tarafından gocunduruldu ve hastalandırıldı, sonunda, şimdi inandığım üzere, öldürüldü. Benim on beş yıldan fazla bir süre gece gündüz piyano çalmış olmam ve bu çalışma ile sonunda olağanüstü bir ustalığa varmış olmam gerçeği, her zaman yalnızca çevreme karşı değil, kendime karşı da bir silahtı, Wertheimer ise bunun altında hep acı çekti. Neresinden bakılırsa bakılsın piyano eğitimi gerçeğim, benim için yararlı oldu, demek istiyorum ki, hep belirleyici oldu ve özellikle de artık kimse bunu bilmediği için, unutulduğu için ve ben bunu gizlediğim için. Wertheimer içinse aynı gerçek her zaman mutsuzluk oldu, varoluş depresyonu için sürekli bir neden oluşturdu, diye düşündüm. Akademide ben bir çoğundan çok daha iyiydim, diye düşündüm ve bir anda bıraktım, bu beni güçlendirdi, ötekilerden daha güçlü yaptı, diye düşündüm, bırakmayanlardan ve benden daha iyi olmayanlardan, acemilikleri içinde ömür boyu bir sığınak bulanlardan, kendilerine profesörler deyip ödüller ve nişanlarla donatanlardan, diye düşündüm. Bütün bu müziksel budalalar, akademi mezunları ve denildiği üzere, konser verme işine girişenler, diye düşündüm. Bu konser işine hiç başlamadım, diye düşündüm, kafam bana bunu hep yasakladı, ama ben Wertheimer'den bambaşka bir nedenle bu konser işine başlamadım, o Glenn Gould yüzünden başlamadı ya da hiç değilse başlar başlamaz kesti, yani Glenn Gould yüzünden, bana ise kafam, konser işine girmeyi yasakladı, Wertheimer Glenn Gould tarafından engellenmişti. Konser işi düşünülebilecek en korkunç işti, nasıl olursa olsun seyirci önünde piyano çalmamız korkunçtur, seyirci önünde keman mı çalıyoruz, korkunçtur, hele seyirci önünde şarkı söylediğimizde, bunun katlanmak zorunda olduğumuz korkunçluğundan hiç söz etmeyelim, diye düşündüm. Bizim ünlü bir yüksekokulda okumuş ve denildiği üzere bu okulu bitirmiş olmamız ve buna hiç önem vermeyişimiz ve her şeyi gizlememiz en büyük sermayemizdir, diye düşündüm. Bu sermayeyi yıllarca ve onyıllarca konserlere falan çıkarak har vurup harman savurmamalıyız, diye düşündüm, tam tersine buna, gizlemek için tamamlanmış bir sermaye olarak bakmalıyız. Ben zaten her zaman bir gizleme dâhisi olmuşumdur, diye

düşündüm, Wertheimer'in tam tersine, o aslında hiçbir şeyi gizleyemezdi, her şey üzerine de hep konuşmak, içindeki her şeyi dışarıya vurmak zorunda kaldı yaşadığı sürece. Doğal olarak bizim diğer birçok kişiden daha şanslı oluşumuz para kazanmak zorunda kalmayışımızdı, başından beri yeterince paramız vardı. Wertheimer bu paradan hep utanan biri olurken, ben paradan asla utanmadım, diye düşündüm, çünkü insanın içine doğduğu paradan utanması en büyük delilik olurdu, hiç değilse benim görüşüme göre, sapıklık olurdu, o da değilse iğrenç bir sahtekarlık olurdu, diye düşündüm. Nereye bakarsak bakalım, insanlar kendilerinde olan ve başkalarında olmayan paradan utandıklarını durmadan söylediklerinde sahtekârlık yapıyorlar, oysa aslında kimisinde para olması, kimisinde de olmaması ve bazen birisinin parasının olmaması ve ötekinin olması ve de tersi eşyanın doğası gereğidir, bu durum hiç değişmeyecek, parası olanların da bunda bir suçu yok, olmayanların da vesaire vesaire, diye düşündüm, bu durum ne birileri ne ötekiler tarafından anlaşılmayacak, çünkü sonuç olarak gerçekten de yalnızca sahtekârlığı biliyorlar ve başka da bir şey bildikleri yok. Ben kendime param olduğu için asla sitem etmedim, diye düşündüm, Wertheimer kendine durmadan bu sitemi yaptı, ben Wertheimer gibi zengin olmanın altında eziliyorum, demedim hiçbir zaman, o bunu çok sık söyledi ve o saçma bağış manevralarından da ürkmedi, sonuçta bunlar da bir işine yaramadı, şu milyonlar, örneğin Afrika'daki açlık bölgesine yolladıkları, sonradan öğrendiğine göre bu para oraya hiçbir zaman ulaşmamıştı, çünkü onun parayı yollattığı Katolik örgütler tarafından yutulmuştu. İnsanın güvensizliği doğasında vardır, Wertheimer düş kırıklığını da çok sık ve çok doğru olarak dile getirdi, ama kendi dediklerine uymayı, onlara sıkıca sarılmayı beceremedi, kafasında hep müthiş, gerçekten de müthiş bir kuramsallık vardı (ve de aforizmalarında!), diye düşündüm, gerçekten de kurtarıcı bir yaşam ve varoluş felsefesine sahipti, ama bunu kendine uygulama yeteneği yoktu. Yaşamın tüm rahatsızlıklarını, tüm düş kırıklığı durumlarını, dünyadaki tüm ezici kötülükleri kuramda ustaca hallediyor, ama uygulamada asla beceremiyordu. Böylece o kendi kuramlarının tamamen aksine olarak, gittikçe daha da batağa gömüldü, intihara kadar, diye düşündüm, Zizers'e, o gülünç son durağına kadar gitti, diye düşündüm. Kuramsal olarak hep intihara karşı konuşmalar yaptı, ama onu bana hiç çekinmeden yakıştırdı, durmadan benim cenazeme gitti geldi, uygulamada o kendisini öldürdü ve ben onun cenazesine gittim. Kuramsal olarak o dünyanın en büyük virtüözlerinden biri oldu, daha doğrusu en ünlü

sanatçılarından biri (Glenn Gould gibi olmasa da!), uygulamada piyanoyla hiçbir yere varamadı, diye düşündüm ve en acınacak biçimde düşünce bilimleri denen bilimlerinin içine sığındı. Kuramsal olarak varoluşla başa çıkan biriydi, uygulamadaysa varoluşuyla başa çıkamamakla kalmadı, aynı zamanda varoluşu tarafından mahvedildi, diye düşündüm. Kuramsal olarak bizim, yani benim ve Glenn'in arkadaşıydı, uygulamada asla olamadı, diye düşündüm, çünkü virtüözlüğü için olduğu gibi gerçek bir arkadaşlık için de her şeyi eksikti, intihan da ispatlıyor bunu zaten, diye düşündüm. Sonuç şu: o öldürdü kendini, ben değil, diye düşündüm, çantamı bankın üzerine koymak için tam kaldırmıştım ki, otelci kadın girdi içeriye. Sürpriz olmuş onun için, böyle söyledi, beni duymamışmış, kıtır atıyor bana, diye düşündüm. Lokantaya girdiğimi bile mutlaka görmüştür, beni tüm bu zaman içinde gözetlemiştir, bilerek girmemiştir lokantaya, iğrenç, itici, aynı zamanda çekici olan bu varlık, bluzu da göbeğine kadar açıktı. Bu insanların artık hiç de saklamadıkları hainlikleri, diye düşündüm, açıkça sergilemeleri, diye düşündüm. Hainliklerini, aşağılıkhklarını saklama gereksinimleri yok, dedim kendi kendime. Benim her zaman kaldığım oda ısıtılmamışmış, böyle dedi, ama belki de ısıtılmasına gerek yokmuş, çünkü sıcak bir rüzgâr esmekteymiş, o odanın pencerelerini açacak ve sıcak ilkbahar havasını içeriye sokacakmış, bunları söyledi, o arada bluzunu gerçekten iliklemeden ilikleme niyeti gösterdi. Wertheimer Zizers'e gitmeden önce ondaymış. Onun kendisini öldürdüğünü nakliyeciden öğrenmiş, nakliyeci ise bunu Wertheimerler'in mülklerine bakan uşaktan duymuş, Kohlroser'den (Franz) Traich'ın şimdi kimin mülkiyetine geçeceği belli değilmiş, dedi, Wertheimer'in kız kardeşi olmayacakmış mutlaka bu kişi, dedi, o artık ilelebet İsviçre'de kalacakmış. Kendisi onu son on yılda yalnızca iki kez görmüş, anlaşılmaz bir kadın, erkek kardeşinden tamamen değişik, erkek kardeşi ile anlaşılırmış, hatta onun için kibirsiz terimini kullandı, ki bu da beni çok şaşırttı, çünkü ben kibirsiz sözcüğünü Wertheimer'e asla yakıştıramamıştım. Wertheimer herkese iyi davranırdı, dedi, gerçekten iyi, ama aynı anda da Traich'ı boşladı, dedi. Son zamanlarda hep yabancılar görüldü Traich'da, günlerce, hatta haftalarca kaldılar, Wertheimer Traich'da görünmediği halde, Wertheimer'in Traich anahtarım kendi eliyle teslim ettiği insanlar, kadının dediğine göre sanatçılar, müzisyenler, sanatçılar ve müzisyenler sözcüklerini kullanırken ses tonu, küçümseyici bir ses tonuydu. Bu insanlar, ona göre, Wertheimer ve onun Traich'mı yalnızca sömürmüşler, günlerce ve haftalarca onun sırtından yiyip

içmişler, öğlenlere kadar yataklarında kalmışlar, yüksek sesli kahkahalarıyla, çılgın kılıklarıyla köyde dolaşmışlar, hepsi sefilmiş, belirttiği üzere, en kötü etkiyi yapmışlar. Wertheimer'in kendisinde de gittikçe ilerleyen bir sefillik saptanmış, sefillik sözcüğünü uzatarak kullanıyordu, bunu Wertheimer'den kaptı, diye düşündüm. Geceleri Wertheimer'in piyano çalışım duyduğunu söyledi, çoğu kez gece yarılarından sabahlara kadar uykusuz, buruşuk ve yırtılmış giysilerle dolaşmış son zamanlarda Wertheimer köyde, onun otel odasına sırf uykusunu almak için gelip oturmuş. Son aylarda artık Viyana'ya gitmemiş, oraya gelen mektuplar bile artık onu ilgilendirmemiş, postasını kendisine göndertmemiş bile. Traich'da dört ay yalnız kalmış, evden dışarı bile çıkmadan, hizmetkârlar yiyeceğini almışlar, böyle söyledi, bu arada çantamı kaldırıp onunla yukarıya odama çıktı. Hemen pencereyi açtı ve tüm kış boyunca bu odada başka hiç kimsenin gecelemediğini söyledi, her şey kirli, dedi, benim için bir mahzuru yoksa bir bez getirip hiç değilse pencerelerin önündeki kiri sileceğini söyledi, ama ben bunu reddettim, kire aldırmadığımı belirttim. Yatak örtüsünü geriye doğru açtı ve temiz olduğunu söyledi, hava örtünün nemini alırmış. Tüm konuklar hep aynı odayı ister, dedi. Wertheimer eskiden Traich'da kimseyi yatırmazdı, evi birdenbire doldu taştı, dedi otelci kadın. Otuz yıl boyunca Wertheimer dışında Traich'da kimse gece geçirmemişti, ölümünden önceki haftalarda düzinelerce kentli kaldı, dedi, Traich'da kaldı, Traich'da gece yattı, bütün evi altüst ettiler, böyle söyledi. Sanatçılar, dedi, tuhaf insanlar, tuhaf sözcüğü de ona ait değildi, Wertheimer'e aitti, onun tuhaf sözcüğüne düşkünlüğü vardı, diye düşü ndüm. Wertheimer gibi insanlar (benim gibiler de!) uzun süre kapanmaya dayanırlar, diye düşündüm, ama sonra insan isterler, Wertheimer yirmi yıl insansızlığa dayandı, sonra evini her türlü insanla doldurdu. Ve kendini öldürdü, diye düşündüm. Benim Desselbrunn'daki evim gibi Traich da yalnız kalınmaya uygun, diye düşündüm, benim ve Wertheimer gibi kafalar için, diye düşündüm, sanatçı kafası için, kültürel denen bir kafa için, ama biz böyle bir evi belli sınırlar ötesine zorlarsak, bizi öldürür, mutlaka öldürücüdür. Böyle bir evi önce sanatsal ve düşünsel amaçlarımız için kurarız ve bu amaç için kurduktan sonra o bizi öldürür, diye düşündüm, otelci kadın parmaklarıyla, hiç çekinmeden dolabın kapısının tozunu alırken utanmamış, tam tersine benim onu izlememden, hatta gözlerimi ondan ayırmamamdan zevk bile almıştı. Şimdi birdenbire Wertheimer'in onunla yatıp kalkması anlaşılmaz olmaktan

çıkmıştı. Ben, sanırım yalnızca bir gece kalacağım demiştim, birden bir kez daha Traich'a gelmek ve dolayısıyla onun otelinde kalmak gereksinimi duymuştum, Glenn Gould adını anımsıyor muydu, diye sordum ona, cevabı evet oldu, hani o dünya çapındaki. O da Wertheimer gibi elliyi geçti, dedim, dünyadaki en iyi piyano virtüözü, yirmi sekiz yıl önce bir kez Traich'a gelmişti, dedim, herhalde anımsamazdı bunu, o Amerikalı'yı iyi anımsadığını söyleyerek doğruladı hatırladığını. Ama bu Glenn Gould kendini öldürmedi, dedim, beyin kanaması geçirdi, piyanonun başında yığdıp öldü, dedim, bunu söylerkenki çaresizliğimin bilincindeydim, ama otelci kadına söylemem, kendime söylememden daha az acıklıydı, yığılıp öldü, dediğimi duydum, otelci kadın kapatmak için henüz açık pencerenin yanındayken, her lodosta olduğu gibi kâğıt fabrikasının kokusu havayı berbat etti, dediğinde. Wertheimer kendini öldürdü, dedim, o Glenn Gould ise öldürmedi, normal bir ölümle öldü; daha önce hiç böyle delicesine bir şey söylemedim, diye düşündüm. O Glenn Gould öldüğü için Wertheimer kendini öldürdü herhalde. Beyin kanaması güzel bir şeydir, dedi otelci kadın, herkes kendisi için böyle öldürücü bir kanama diler. Birdenbire gelen bir son. Ben hemen şimdi Traich'a gideceğim, dedim, otelci kadın Traich'da şimdilerde eve bakan biri olup olmadığını biliyor muydu? Bilmiyormuş, ama Traich'da kesinlikle uşaklar olurmuş. Ona göre Traich'da Wertheimer'in ölümünden bu yana hiçbir şey değişmemişmiş. Traich'ın mirasına kesinlikle konmuş olan Wertheimer'in kız kardeşi henüz buralara gelmemiş, dediğine göre başka bir mirasçı da görünmemiş. Lokantasında akşam yemeği yiyip yemeyeceğimi sordu, ben de akşam ne olur bilmem, dedim, doğal olarak orada ekşi sosis yiyecektim, bunu başka bir yerde yiyemezdim, diye düşündüm, ama bir şey söylemedim, yalnızca düşündüm. İşleri her zamanki gibi gidiyormuş, burayı kâğıt fabrikası işçileri ayakta tutuyormuş, hepsi akşamlan gelirmiş, öğleyin hemen hemen kimse gelmezmiş, hep böyle olmuş zaten. Gelirse de biracılar ve oduncular otururmuş lokantada, sosis yerler, dedi. Gene de işi çokmuş. Bir zamanlar onun bir kâğıt işçisiyle evli olduğunu düşündüm, onunla üç yıl, adam o ürkütücü kâğıt değirmenlerine düşüp bu kâğıt değirmenlerince ufalanana kadar beraber olmuştu, sonradan bir daha evlenmemişti. Kocam dokuz yıl önce öldü, dedi birden ve pencerenin kenarına ilişti. Evlenmek artık söz konusu olamaz, dedi, yalnız olmak daha iyi. Ama insan önceleri evlenmek, bir koca bulmak için her türlü çabayı gösteriyormuş, sonra onun yok olup gidişine memnun olduğunu söylemedi, ki mutlaka öyle düşünüyordu, kaza olmamalıydı, Bay

Wertheimer cenazeden sonraki ilk zamanlarda hana çok yardımcı oldu, dedi. Kocası ile olan yaşamına artık dayanamadığı bir sırada adam kâğıt değirmenine düştü ve yok oldu, diye düşündüm onu gözlemlerken ve ona yeterli olmasa da gene de muntazam bir maaş bıraktı. Kocam iyi bir insandı, dedi, siz tanıdınız onu, ben adamı hemen hemen hatırlamıyorsam da, onun üzerinde hep kâğıt fabrikasının aba tulumu ve kafasında aba beresiyle lokantada bir masada oturup, karısının önüne koyduğu büyük domuz eti parçalarını yuttuğunu anımsıyorum. Kocam iyi bir insandı, diye yineledi birkaç kez, pencereden dışarıya baktı ve saçını düzeltti. Yalnız olmanın da bir anlamı var, dedi. Ben mutlaka cenazeye gitmiş olmalıymışım, dedi, Wertheimer'in cenaze töreni hakkında her şeyi hemen öğrenmek istiyordu, Chur'da olduğunu zaten biliyordu, ama ayrıntıları bilmiyordu, ben de böylece yatağa oturup ona anlattım. Doğal olarak da ben bölük pörçük bir rapor verebildim, Viyana'da bulunuşumdan ve evimi bırakmaya uğraştığımdan başladım, büyük bir ev, dedim, bir kişi için fazla büyük, hele kentlerin en güzeli olan Madrid'e yerleşmiş biri için, dedim. Ama evi satmadım, dedim, onun da bildiği Desselbrunn'u da satmayı düşünmüyorum. Birçok yıl önce kocası ile çiftlik yandığında oraya gelmişti, bugünkü ekonomik kriz içinde bir taşınmazı satmanın budalalık olacağını söyledim, taşınmaz sözcüğünü birkaç kez kullandım, çünkü anlattıklarımda önemli bir yer tutuyordu. Devlet iflas etti, dedim, bunun üzerine kafasını salladı, hükümet rüşvetçi, dedim, on üç yıldır iktidarda olan sosyalistler, bu iktidarlarını sonuna kadar kullanıp devleti tamamen yıktılar, dedim. Ben konuşurken otelci kadın durmadan başını sallıyor ve bir bana bir de pencereden dışarıya bakıyordu. Herkes sosyalist bir hükümet istedi, dedim, ama şimdi bu sosyalist hükümetin her şeyi savurduğunu gördüler, savurmak sözcüğünü diğerlerine göre özellikle daha önemseyerek kullandım ve bu sözcüğü kullanmam beni utandırmadı da ve savurdular sözcüğünü bizim sosyalist hükümetin devleti iflas ettirmesiyle ilgili olarak birçok kez tekrarladım ve de başbakanın hain, hilekâr, güvenilir olmayan bir adam olduğunu, tıpkı tüm hükürr hn davrandığı gibi, sosyalizmi kendi sapık iktidar hevesleri için araç yaptığını, söyledim, bütün bu adamlar iktidar heveslisi, alçak ve insafsız, kendilerinden oluşan devlet, onlar için her şey, dedim, idare ettikleri halk onların gözünde neredeyse bir hiç. Ben halkım ve bu halkı seviyorum, ama bu devletle hiçbir ilişkim olsun istemem, dedim. Ülkemiz tarihinde hiç bu kadar alçalmamıştı, dedim, tarihinde hiç bu kadar alçak ve aynı zamanda karaktersiz ve budala insanlar tarafından

yönetilmemişti. Ama halk da aptal, dedim, böyle bir durumu değiştiremeyecek kadar zayıf, şimdiki hükümeti oluşturan kişiler gibi güvenilir olmayan iktidar hırslısı kişilerin kapanma düşüyor. Herhalde bir sonraki seçimlerde de bu acıklı durum değişmeyecek, dedim, çünkü AvusturyalIlar her duruma alışırlar ve şimdi on yıldan fazla bir zamandır içinde yüzdükleri bataklığa da alıştılar. Zavallı halk, dedim. Sosyalizm sözcüğüne de en çok AvusturyalIlar kanıyor, dedim, oysa sosyalizm sözcüğünün değerini artık yitirdiğini herkes biliyor. Sosyalistler artık sosyalist değiller, dedim, bugünkü sosyalistler yeni sömürücüler, her şey sahte! dedim otelci kadına, birden farkına vardım ki o bu saçmalıkları dinlemek istemiyor, çünkü benim cenaze töreni raporumu özlüyordu. İşte böylece, dedim, Viyana'da elime geçen Zizers'ten gelen telgraf benim için sürpriz oldu, Bayan Duttweiler'in gönderdiği telgraf, dedim, Wertheimer'in kız kardeşinin telgrafı, bana Viyana'da ulaştı, ben ünlü Palmiye Evi'ne gitmiştim, dedim, telgrafı kapıda buldum. Bayan Duttweiler'in nasıl olup da benim o sırada Viyana'da bulunduğumu bildiğini bugüne kadar çözebilmiş değilim, dedim. Eski Viyana ile artık hiçbir ilişkisi kalmamış, çirkinleşmiş bir kent. Yıllarca yurtdışmda yaşadıktan sonra bu kente geri dönmek korkunç bir deneyim, özellikle de bu mahvolmuş ülkeye, dedim. Wertheimer'in kız kardeşinin bana telgraf çekip erkek kardeşinin ölümünü haber vermesine de şaşırmıştım. Duttweiler, dedim, ne korkunç bir ad! Zengin bir İsviçre ailesi, dedim, Wertheimer'in kız kardeşi böyle bir aileye gelin gitti, bir kimya sanayisine. Ama onun da bildiği gibi, dedim otelci kadına, Wertheimer kız kardeşini hep ezdi, gelişmesini engelledi, en son, ama gerçekten de en son anda kız ondan koptu. Otelci kadın şimdi Viyana'ya gidecek olsa, dedim, şaşırıp kalırdı. Bu kent nasıl da kötüye doğru değişti, dedim. Hiçbir büyüklüğü kalmadı, her şey köpük! dedim. En iyisi her şeyin dışında kalmak, her şeyden uzak durmak, dedim. Bundan yıllar önce çıkıp Madrid'e yerleşmekten bir an bile pişmanlık duymadım. Ama çıkıp gitme olanağımız yoksa ve böylesine bir budala ülkede kalmak zorundaysak, Viyana gibi budala bir kentte yaşamak zorunda kalırsak, çöker gideriz, uzun süre yaşayamayız, dedim. Viyana'da iki gün Wertheimer'i düşünecek zamanım oldu, dedim, Chur'a giderken, cenazeden bir gece önce. Kaç kişinin Wertheimer'in cenazesine katıldığını öğrenmek istedi otelci kadın. Yalnızca Duttweiler, kocası ve ben, dedim. Ve doğal olarak cenaze işleri elemanları. Her şey yirmi dakika bile sürmedi. Otelci kadın Wertheimer'in hep ondan önce ölecek olursa ona bir gerdanlık

bırakacağından söz ettiğini söyledi, kıymetli bir gerdanlık, dedi, büyükannesinden kalma. Ama Wertheimer bunu mutlaka koymamıştır mirasına, dedi, bense Wertheimer'in asla vasiyet bırakmadığını düşündüm. Wertheimer otelci kadına bir gerdanlık sözü vermişse bu gerdanlığı mutlaka alacaktır, dedim ona. Wertheimer ara sıra onda kalırmış, böyle söyledi kızaran yüzüyle, Viyana'dan sıkça geldiği zamanlarda Traich'da korktuğu için önce ona gelirmiş geceyi geçirmek için, çünkü kışın sık sık Viyana'dan Traich'a gelirmiş ve Traich'da ısıtılmamış olurmuş. Son zamanlarda Traich'a getirdiği insanlar deli gibi giyiniyorlarmış, oyuncular; dedi, sirk insanları gibi. Onun lokantasında yemek yememişler, bakkaldan içecek almışlar. Onu sömürdüler, dedi otelci kadın, haftalarca onun sırtından geçindiler Traich'da, her şeyi altüst ettiler, bütün gece sabaha kadar gürültü yaptılar. Ne biçim bir güruh! dedi. Haftalarca Traich'da yalnız kalmışlar, Wertheimer olmadan, o, Chur'a gitmeden birkaç gün önce belirmiş. Wertheimer otelci kadına sık sık Zizers'e kız kardeşi ile eniştesinin yanına gideceğini söylemiş, ama bunu hep ertelemiş. Zizers'e kız kardeşine birçok mektup yazmış, onun Traich'a yanma gelmesini, kocasından boşanmasını istemiş, Wertheimer adamı hiç tutmamış, bu iğrenç inşam, dedi Wertheimer deyişiyle, ama kız kardeşi onun mektuplarına cevap vermemiş. Biz hiç kimseyi, o kişi istemezse kendimize bağlayamayız, dedim, onu rahat bırakmalıyız, dedim, Wertheimer kız kardeşini ilelebet kendisine bağlamak istedi, dedim, bu bir hataydı. Kız kardeşini delirtti ve bu arada kendi de delirdi, dedim, çünkü insanın kendini öldürmesi deliliktir. Şimdi onca para ne olacak? diye sordu otelci kadın, Wertheimer'in bıraktığı para. Bunu bilmiyorum, dedim, mutlaka kız kardeşine kalmıştır, dedim. Para parayı çeker, dedi otelci kadın, sonra gene cenaze töreni hakkında daha fazla şey duymak istedi, ama benim anlatacak daha fazla bir şeyim yoktu, çünkü Wertheimer'in cenazesi üzerine her şeyi söylemiştim, hemen hemen hepsini. Yahudi cenaze töreni miymiş, diye öğrenmek istedi otelci kadın. Ben, hayır, Yahudi cenaze töreni değildi, dedim, en hızlı biçimde gömüldü, dedim, her şey öyle hızlı oldu ki, nerdeyse bir şey göremedim. Duttweilerler cenazeden sonra beni yemeğe davet ettiler, dedim, ama ben reddettim, onlarla birlikte olmak istemedim. Ama bir hataydı bu, dedim, kabul etmeli ve onlara gitmeliydim, orada birden tek başıma kaldım ve ne yapmam gerektiğini bilemedim, dedim. Chur çirkin bir kent, dedim, başka hiçbir yere benzemeyen biçimde karanlık. Sonra birden Wertheimer'in Chur'a şimdilik gömüldüğünü, onu kesin olarak Viyana'ya, Döblinger Mezarlığındaki aile

kabristanına gömmek istediklerini söyledim. Otelci kadın ayağa kalktı ve dışardan gelen sıcak havanın akşama kadar odayı ısıtacağını, endişelenmememi söyledi. Kış soğuğu hâlâ içerde, dedi. Birçok uykusuz gece geçirdiğim bu odada, bir de soğuk algınlığı kapma düşüncesiyle ürktüm. Başka bir yere de gidemezdim ya çok uzak ya da çok daha ilkel yerler olurdu bunlar, diye düşündüm. Doğal olarak eskiden daha kalenderdim, diye düşündüm, bugünkü gibi hassas değildim, yatmadan önce otelci kadından iki yün battaniye daha istemeliyim mutlaka, dedim. Traich'a gitmeden önce bana sıcak bir çay hazırlar mıydı, diye sordum otelci kadına, bunun üzerine aşağıya mutfağa indi sıcak bir çay yapmak için. Bu arada ben çantamı açtım ve Chur'a cenazede giymek üzere götürdüğüm siyahgri giysiyi dolaba astım. Her yatak odasında solmuş bir Raffael meleği vardır, diye düşündüm duvardaki Raffael meleğine bakarken, buradaki tamamen küflenmiş ve bu yüzden de yeniden dayanılır olmuştu. Sabah beşe doğru yemliğe hücum eden domuzların beni burada uyandırdıklarını anımsadım ve otelci kadının dikkatsizce, budalaca kapıyı çalmasını. Başımıza neyin geleceğini önceden bilirsek ona daha kolay dayanırız, diye düşündüm. Kendimi görebilmek için önünde eğilmek zorunda kaldığım aynada, haftalarca Çin işi bir merhemle iyileştirdiğim ve artık geçmiş olan şakağımdaki yaranın gene çıkmış olduğunu gördüm, bu saptama beni ürküttü. Hemen kötü hastalık geldi aklıma, doktor saklamış olmalıydı benden, beni rahatlatmak için bu Çin işi merhemi vermişti, şimdi saptamış olduğum üzere, merhem bir işe yaramamıştı aslında. Böyle bir yara doğal olarak ağır, kötü bir hastalığın başlangıcı olabilir, diye düşündüm ve döndüm. Attnang Puchheim'da inip Wankham'a, oradan da Traich'a gelmiş olmam, bana birden tamamen anlamsız gözüktü. Bu iğrenç Wankham'a gelmesem olurdu, diye düşündüm, birdenbire bu soğuk, rutubetli odada durmam ve geceden ürkmem gerekiyormuş, diye düşündüm, tüm ürkünçlüğü ile geceyi düşlemek hiç de zor olmadı. Viyana'da kalıp Duttweiler'in telgrafına hiç tepki göstermeseydim ve Chur'a gitmeseydim, dedim kendi kendime, beni hiç ilgilendirmeyen Traich'ı bir kez daha görmek için Chur'a yaptığım yolculuktan, Attnang Puchheim'da inmemden ve Wankham'a gitmemden çok daha iyi olurdu. Duttweilerler'le hiç konuşmamış oluşum ve Wertheimer'in henüz açık olan mezarı başında bile bir şey hissetmemiş oluşum yüzünden, diye düşündüm, tüm bu işkenceden kendimi sıyırabilir, ona katlanmak zorunda kalmazdım. Davranışımdan iğrendim. Öte yandan da Wertheimer'in kız kardeşiyle ne

konuşabilirdim ki? diye sordum kendime. Hele beni hiç ilgilendirmeyen ve tanıştığımda Wertheimer'in anlattıklarından daha da itici bulduğum kocasıyla, bunlar onun için kötüden de öte bir ışık tutmuştu. Duttweiler gibi insanlarla konuşmam ki ben, diye düşünmüştüm Duttweiler'i görür görmez. Ama böylesi bir Duttvveiler bile kız kardeşinin Wertheimer'i terk etmesine ve İsviçre'ye gitmesine neden olmuştu, diye düşündüm, böylesi iğrenç bir Duttvveiler bile! Yeniden aynaya baktım ve yaranın artık yalnızca sağ şakağımda değil, başımın arkasında da çıktığını saptadım. Bayan Duttvveiler belki de gene Viyana'ya döner, diye düşündüm, erkek kardeşi öldü, Kohlmarkt'taki ev kendine kaldı, artık İsviçre'ye gereksinimi yok. Viyana'daki ev ona ait, Traich da. Hele Kohlmarkt'taki sevdiği eşyalar onunsa, diye düşündüm, erkek kardeşinin, her zaman söylediği gibi, nefret ettiği. Şimdi İsviçreli ile Zizers'te daha da iyi yaşayabilir, diye düşündüm, çünkü istediği anda Viyana'ya ya da Traich'a gidebilir. Virtüöz Chur Mezarlığı'nda, çöplüğün hiç de uzağında olmayan bir yerde yatıyor, diye düşündüm bir an. Wertheimer'in ana babası Yahudi töresine göre gömülmüştü, diye düşündüm, Wertheimer'in kendisi ise son yıllarda hep dinsiz olduğunu ileri sürmüştü. Döblinger Mezarlığındaki Wertheimerler kabristanını, ki Lieben-Gruft diye anılan yerin ve Theodor Herzl mezarının hemen yanı başındaydı, ben birçok kez Wertheimer'le birlikte ziyaret etmiştim, üzerinde Wertheimerler kabristanında yatanların adlarının yazılı olduğu devasa granit taşın, mezardan çıkan bir kayınağacı tarafından zamanla on ya da yirmi santim öteye itilmiş olması Wertheimer'in umrunda bile değildi, kız kardeşi granit taşın yeniden eski yerine konulması için kaymağacınm sökülmesine zorlayıp durmuştu onu, oysa onun kaymağacının kendiliğinden mezardan çıkmış olması gerçeği umrunda bile değildi, tam tersine, mezara gittiği her seferde, kaymağacına ve her seferde daha da ileriye itilen granit taşa hayranlıkla bakıyordu. Kız kardeşi şimdi mezarlıktaki kayın ağacını söktürecek ve granit taşı doğrultacak ve daha önce Wertheimer'i Chur'dan Viyana'ya naklettirecek ve mezarlığa gömdürecek, diye düşündüm. Wertheimer tanıdığım en tutkulu mezar ziyaretçisiydi, benden bile daha tutkuluydu, diye düşündüm. Sağ işaret parmağımla gardırobun kapısının üzerindeki toza büyük bir W harfi yazdım. Bu arada aklıma Desselbrunn geldi, bir an kendimi belki oraya da uğrama duygusal düşüncesi içinde yakaladım, ama bu düşünceyi hemen uzaklaştırdım. Tutarlı olmak istedim ve kendi kendime Desselbrunn'a gitmeyeceğim, dedim, beş ya da altı yıl daha Desselbrunn'a gitmeyeceğim.

Böyle bir Desselbrunn ziyareti beni mutlaka yıllarca zayıf düşürür, dedim kendi kendime, bir Desselbrunn ziyaretine kalkışamam. Pencerenin önünde uzanan doğa, çorak, hasta edici, çok iyi bildiğim Desselbrunn doğasıydı, onu daha yıllar öncesinden bir daha görmek istememiştim. Desselbrunn'dan çıkıp gitmemiş olsaydım, dedim kendi kendime, mahvolurdum, hayatta olmazdım, Glenn'den önce ve Wertheimer'den önce yok olurdum, ölürdüm açıkçası, çünkü Desselbrunn ve çevresindeki doğa öldürücü bir doğaydı, tıpkı Wankham'daki pencereden görülen doğa gibi, herkesi tehdit eden ve yavaşça ezen ve asla diriltmeyen ve asla korumayan bir doğa. Doğum yerimizi seçemeyiz, diye düşündüm. Ama doğduğumuz yerden uzaklaşabiliriz, bizi ezmeye kalkıyorsa, bizi öldüren şeyden uzaklaşabiliriz, uzaklaşma anını yakalayabilirsek. Benim şansım vardı ve doğru zamanda uzaklaştım, dedim kendi kendime. Ve sonuçta Viyana'dan da uzaklaştım, çünkü Viyana da beni ezmeye ve boğmaya başlamıştı. Hâlâ hayatta oluşumu babadan kalma bir banka hesabına borçluyum, dedim birden kendi kendime. Hiç de hayat veren bir çevre değil, dedim kendi kendime. Hiç de huzur verici bir çevre değil. Hoş insanlar yok. Beni gözleyenler, diye düşündüm. Beni ürkütenler. Beni karanlığa itenler. Kendimi bu çevrede asla güvende hissetmedim, diye düşündüm. Durmadan hastalıklara yakalandım, sonunda uykusuzluktan nerdeyse ölecektim. Altmünster'den adamlar gelip Steimvay'i götürdükleri anda nefes aldım, diye düşündüm, birden Desselbrunn'da özgürce gittim ordan oraya. Sanattan, ya da bu betimleme her ne iseyse, vazgeçmemeli, diye düşündüm, Steimvay'i Altmünsterli öğretmenin çocuğuna verdiğimde. Steimvay'i öğretmen hainliğine, öğretmen çocuğu budalalığına teslim ettim, diye düşündüm. Öğretmene Steimvay'imin gerçek değerini söylemiş olsaydım şok geçirirdi, diye düşündüm, oysa şimdi enstrümanın değerinden haberi yoktu. Steimvay'i Viyana'dan Desselbrunn'a taşıttığım zaman da onun Desselbrunn'da uzun süre kalmayacağının bilincindeydim, ama onu öğretmen çocuğuna armağan edeceğimi doğal olarak bilmiyordum, diye düşündüm. Steinvvay'e sahip olduğum sürece yazdıklarımda, Steinvvay evden temelli çıkıp gidince olduğum gibi, özgür değildim, diye düşündüm. Yazabilmek için Steinvvay'den ayrılmam gerekiyordu, ben açıkçası on dört yıl boyunca yazdım, ama Steinvvay'imden ayrılmadığım için, aşağı yukarı işe yaramaz şeyler yazdım. Steinvvay evden çıkar çıkmaz daha iyi yazdım, diye düşündüm. Calle del Prado'da bile hep Steinvvay'in Viyana'da (ya da Desselbrunn'da) durduğunu ve benim bu yüzden, ne de olsa her seferinde

başarısız kalan deneylerden daha iyi yazamadığımı düşündüm. Steinvvay'i uzaklaştırır uzaklaştırmaz, başka türlü yazmaya başladım, ilk andan itibaren, diye düşündüm. Ama Steinvvay ile birlikte müzikten vazgeçtiğim anlamı taşımaz bu, diye düşündüm. Tam tersine. Ama artık üzerimdeki baskısı kalkmıştı, artık bana acı vermiyordu, diye düşündüm. Biz bu doğaya baktığımızda ürkeriz. Artık hiçbir koşulda bu doğaya geri dönmek istemeyiz. Her şey, her zaman gridir ve insanlar bir bunalım etkisi yapar. Geri dönseydim gene yalnızca odama kapanır ve faydalı bir şey düşünemez olurdum, diye düşündüm. Ve burada yaşayanların tümü gibi olurdum, şu otelci kadına bakmam bile yeterli, burada her şeye egemen olan doğanın tamamen mahvettiği, hainliği ve alçaklığından artık kurtulamayan insanlara dönüşürdüm, diye düşündüm. Bu hain doğada mahvolurdum. Öte yandan Desselbrunn'a hiç gitmesem de olurdu, diye düşündüm, mirası reddedebilirdim, ondan vazgeçebilirdim, sonunda onu terk ettim, diye düşündüm. Aslında Desselbrunn, kâğıt fabrikasının müdürü olan benim büyük amcalarımdan biri tarafından, birçok çocuğu olduğu için çok odalı olarak inşa edilmiş büyük bir evdi. Onu öylece bırakmak, benim kurtuluşum olmuştu mutlaka. Önceleri annem ve babamla yalnızca yazları Desselbrunn'a gelmiş, sonra yıllarca Desselbrunn ve Wankham'da okula gitmiştim, diye düşündüm, sonra Salzburg'da liseye, sonra Mozarteum'a, sonra bir seferinde bir yıl Viyana Akademisi'ne, diye düşündüm, tekrar Mozarteum'a, sonra gene Viyana'ya ve sonunda kafamdaki eğilimlerle kendimi tamamen oraya geri çekmeye, Desselbrunn'a gitmiştim ki, kısa süre sonra bir çıkmaz sokağa saptığım duygusuyla başarısız olmuştum. Bir kaçış olarak piyano virtüözlüğü kariyerini, gene de en uç ustalığa ulaştırdım, diye düşündüm. Yapabilmenin doruk noktasında, diyebilirim ki, her şeyden vazgeçmek, fırlatıp itmek, demek zorundayım ki, kafamı uçurup Steinvvay'i hediye ettim. Burada altı ya da yedi hafta hiç durmadan yağmur yağıyorsa ve siz durmadan yağan bu yağmurda deliriyorsanız, diye düşündüm, kendinizi öldürmemek için en son gücünüzü kullanmak zorunda kalırsınız. Burada yaşayan insanların yarısı zaten öldürüyor kendini, er ya da geç, kendi kendine ölüp gitmiyorlar, dendiği üzere. Bunların Katoliklikleri ve sosyalist partileri dışında, ki her ikisi de zamanımızın en iğrenç kurumlan, bir şeyleri yok. Ben Madrid'de hiç değilse günde bir kez evden dışarıya çıkıyorum yemek yemek için, diye düşündüm, burada olsam gittikçe ilerleyen, kurtuluşu olmayan mahvolma sürecim içinde evden dışarıya hiç çıkamazdım. Ama satmayı da ciddi olarak hiç düşünmedim, son iki yılda

olduğu gibi kafamdan geçirdim, evet, ama doğal olarak sonuçsuz kaldı. Oysa orada hak sahibi olan hiçbir kişiye Desselbrunn'u satmama sözü vermiş değildim, diye düşündüm. Emlakçılar olmadan hiçbir şey satamayız ve ben de emlakçılardan nefret ederim, diye düşündüm. Desselbrunn gibi bir evi yıllarca terk edebiliriz, diye düşündüm, çökertebiliriz, diye düşündüm, neden olmasın. Asla Desselbrunn'a gitmeyeceğim, diye düşündüm. Otelci kadın benim için çay yapmıştı ve ben aşağıya lokantaya indim. Geçmiş yıllarda da hep oturduğum cam kenarındaki masaya oturdum, ama zamanın durduğu etkisine kapılmadım. Otelci kadının mutfakta çalıştığını duydum, herhalde bir ya da ikiye doğru okuldan eve gelen çocuğu için yemek pişiriyor, gulaş ısıtıyor ya da bir sebze çorbası yapıyordur, diye düşündüm. Kuramda anlıyoruz insanları, ama uygulamada onlara katlanamıyoruz, diye düşündüm, onlarla çoğunlukla isteksiz birlikte oluyor ve onlara kendi bakış açımızla davranıyoruz. Oysa insanlara kendi açımızdan değil her açıdan bakmalı ve ona göre davranmalıyız, diye düşündüm, onlara öyle davranmalıyız ki, onlara önyargılı davranmadığımızı söyleyebilelim, ama bunu beceremiyoruz, çünkü gerçekten de herkese karşı önyargılıyız. Otelci kadın da bir zamanlar benim gibi akciğer hastasıydı, diye düşündüm, bu ciğer hastalığını kendi yaşam gücüyle, tıpkı benim gibi, iyileştirmiş, yok edebilmişti. Denildiği üzere, zorla ilkokulu bitirebilin işti, diye düşündüm ve sonra bugüne kadar tamamen aydınlanmamış bir cinayete karışan ve yirmi yıl hapis cezasına çarptırılan amcasından bu oteli devralmıştı. Amcası, bir komşusu ile birlikte otelde kalan Viyanalı bir bakkaliyecilik denilen işin temsilcisini benim odamın yanındaki odada boğmuşmuş, güya Viyanalı tüccar temsilcinin yanında taşıdığı önemli miktarda paraya sahip olmak için. Dichtelmühle adını taşıyan bu otel, cinayet olayından bu yana dedikodulu bir biçimde ünlü. Önceleri, yani cinayetin ortaya çıkmasıyla Dichtelmühle tepetaklak gitmiş ve iki yıldan fazla bir süre kapalı kalmış. Mahkeme katilin yeğenine, yani kadına vermiş Dichtelmühle'yi, diye düşündüm, Dichtelmühle yeniden açılmış ve yeğen tarafından işletilmiş, ama yeniden açıldığında artık cinayetten önceki Dichtelmühle gibi olamamış doğal olarak. Otelci kadının amcasının ne olduğu bilinmiyor, diye düşündüm, ama herhalde her katil ve yirmi yıla mahkûm olanların tümü gibi, on iki ya da on üç yıl sonra salıverilmiştir, belki de artık hayatta değildir, diye düşündüm, otelci kadına amcasının ne olduğunu sormaya niyetim yoktu, çünkü benim istemem üzerine de olsa birçok kez anlattığı cinayet öyküsünü bir kez daha dinlemek istemiyordum.

Viyanalı tüccarın cinayete kurban gitmesi o zamanlar büyük olay olmuş, dava süresince gazeteler her gün bu olayla dolmuş ve çoktan kapatılmış olan Dichtelmühle haftalarca meraklılar tarafından işgale uğramıştı, oysa Dichtelmühle'de görülmeye değer bir şey yoktu. Dichtelmühle cinayet olayından bu yana artık cinayet evi diye anılıyor, insanlar Dichtelmühle'ye gideceklerini söylemek istedikleri zaman, cinayet evine gidiyoruz, diyorlar, yerleşip kaldı bu. Bir kanıtlama davasıydı söz konusu olan, diye düşündüm, ama ne otelci kadının amcasının ne de yardımcısının cinayeti işlediği kanıtlanabildi, yardımcının ailesinin de bütün bu cinayet olayı yüzünden felakete sürüklendiği anlatılır. Bu amaca ulaşan kişinin otelci kadının amcasıyla birlikte böylesi bir cinayeti işleyebileceğine mahkeme bile inanmamış, o her yerde ve her zaman insanları seven ve akıllı ve son derece iyi karakterli biri olarak tanınırmış, bugün de onu tanıyanlar tarafından hâlâ insansever ve akıllı ve iyi karakterli olarak biliniyor, ama mahkeme heyeti yalnızca otelci kadının amcası için değil, ona da en yüksek cezayı vermişti, bildiğim üzere bu arada öldü, karısı onun hep insan düşmanı mahkeme heyetinin kurbanı oluşu yüzünden içine düştüğü dehşet durumdan ölüp gittiğini söyledi. Mahkemeler suçsuz insanları ve ailelerini ömür boyu mahvettikten sonra rutin işlerine dönerler, diye düşündüm, verdikleri kararlarda bir anlık duygularına yenik düşmüş olan mahkeme heyetleri her zaman kendileri gibi insan olanlara karşı utanmaz bir nefretle dolu olduklarından, suçsuz kişilere karşı bir daha asla düzeltilemeyecek bir suç işlediklerinin farkına varsalar da, bu yanlış kararın ve kendilerinin üstesinden çok kısa zamanda gelirler. Mahkeme heyeti kararlarının yarısının, gerçekten de yanlış kararlar olduğunu duydum, diye düşündüm ve Dichtelmühle davası diye anılan davanın da, bu çeşit bir dava olduğuna yüzde yüz eminim, o da mahkeme heyetinin yanlış bir kararıyla son bulmuştu. Avusturya bölge mahkemeleri diye anılan mahkemeler her yıl mahkeme heyetlerinin verdiği düzinelerce yanlış kararlarla ünlüdür, yani mahkeme heyeti üyeleri bizim cezaevlerinde ömür boyu yatan ve cezalarının düzeltilmesi olanaksız olan yığınla suçsuzu taşıyorlar vicdanlarında. Genel olarak, diye düşündüm, bizim cezaevlerinde suçlulardan çok suçsuzlar yatıyor, çünkü yığınla vicdansız yargıç ve heyetten oluşan, yani kendi cinslerinden nefret eden mahkeme heyetleri var, bunlar kendi felaketleri ve kendi iğrençliklerinin intikamını alıyorlar, mahkemede öne sürdükleri o korkunç durumların intikamını alıyorlar. Avusturya yargı sistemi şeytansıdır, diye düşündüm, gazeteleri dikkatle

okursak, mutlaka çok daha şeytansı olduğunu belirtmek zorunda kalırız, hele işledikleri haksızlıkların yalnızca ufak bir bölümünün su üstüne çıktığını ve yazıldığını bilirsek. Otelci kadının amcasının o katil ya da daha doğrusu cinayete azmettirici olarak on üç ya da on dört yıl önce damgalanan kişi olduğunu sanmıyorum, diye düşündüm. Yardımcısının da aslında suçsuz olduğuna inanıyordum, davayla ilgili haberleri çok iyi anımsıyorum, aslında her ikisi de, otelci kadının amcası, Dichtel otelcisi diye anılan kişi ve komşusu yardımcı kişi de mutlaka salıverilmeliydi, beraati savcı da talep etmişti, mahkeme heyeti ise kamusal ve canice bir cinayet işlendiği konusunda ısrar etmiş ve Dichtel otelcisi ile yardımcısını Garsten Tutukevine yollatmışlardı, diye düşündüm. Eğer kişinin cesareti ve gücü ve de parası yoksa, böylesine korkunç bir davayı temyiz edemez ve Dichtel otelcisi ve yardımcısı olayında olduğu gibi, bir yanlış karar, yanlış olarak kalır, gerçekten suçsuz olan ve toplumun artık ilgilenmek istemediği, suçlu ya da suçsuz olmalarının bir rol oynamadığı kişilere yönelik korkunç haksızlık sürer gider. Dichtelmiihle davası diye anılan dava aklıma gelmişti ve pencere kenarında oturduğum sürece kafamı meşgul etmişti, çünkü karşı duvarda asılı duran ve Dichtel otelcisini otelci giysisi içinde pipo içerken gösteren fotoğrafı keşfetmiştim, otelci kadın fotoğrafı herhalde Dichtelmühle'yi ona bıraktığı ve ona yaşamını borçlu olduğu için şükran duygularıyla asmamıştı duvara yalnızca, aynı zamanda Dichtelmühle'nin ya da daha doğrusu Dichtel otelcisinin tamamen unutulmasını istemiyordu. Dichtelmühle davası ile gerçekten ve iyice ilgilenenlerin çoğu çoktan ölmüştü, diye düşündüm, bugünkülere bu fotoğraf bir şey ifade etmez. Kuşkusuz Dichtelmühle'de para için işlenen cinayetin belli bir kokusu kalmış olmalı, diye düşündüm, bu da doğal olarak insanları oraya çekiyor. İnsanlardan kuşkulanılmasmdan, haklarında dava açılmasından ve hapse atılmalarından zevk alırız, diye düşündüm, gerçek bu. Cinayetlerin ortaya çıkarılmasından, diye düşündüm karşımdaki fotoğrafa bakarken. Mutfaktan çıkıp geldiğinde amcasının ne olduğunu soracağım otelci kadına, diye düşündüm ve kendi kendime, bir ona soracağım, bir ona sormayacağım, bir ona soracağım, bir sormayacağım, dedim ve böylece Dichtel otelcisinin fotoğrafına baktım durdum ve otelci kadına onu soracağım, ona bunu sormayacağım vesaire. Yalın olarak anılan bir insan, ki hiçbir zaman yalın bir insan değildir, çevresinden koparılıyor, gerçekten birdenbire tutukevine tıkılıyor, diye düşündüm, eğer oradan çıkabilirse, artık tamamen mahvolmuş bir insan olarak çıkıyor, bir adalet çöküntüsü olarak, demek

zorunda kaldım kendi kendime, sonuç olarak tüm toplum suçlu bunda. Gazetelerde dava biter bitmez Dichtel otelcisi ve yardımcısının gerçekten suçlu olup olmadıkları soruldu ve bu konudaki yorumlar yayımlandı, ama Dichtelmühle davasından iki üç gün sonra artık hiçbir şey söylenmez oldu. Yorumlardan çıkan şuydu ki, katil damgası yiyen ve mahkûm olan bu iki kişi, aslında cinayeti işlemiş olamazlardı, bir üçüncü kişi, ya da birçok üçüncü kişiler cinayeti işlemişti, ama mahkeme heyeti hükmünü çoktan vermiş ve dava artık temyiz edilemez duruma gelmişti, diye düşündüm, gerçekten de yaşamımda çok az şey beni dünyamızın ceza hukuksal yanının ilgilendirdiği gibi büyük bir ilgiyle ilgilendirmiştir. Dünyamızın ya da daha doğrusu toplumumuzun bu ceza hukuksal yanını izlersek, her gün akıl almaz şeylerle karşılaşırız. Otelci kadın hemen hemen bitap düşmüş olarak mutfaktan çıkıp masama oturduğunda, ki çamaşır yıkamış ve bir süre mutfak buharının içinde saçı başı dağılmıştı, ona amcasının, Dichtel otelcisinin ne olduğunu sordum, doğal olarak pat diye değil, son derece dikkatlice. Amcası Hirschbach'a kardeşinin yanma gitmiş, böyle söyledi, Hirschbach Çek sınırında küçük bir yermiş, kendisi yalnızca bir kez orada bulunmuş, ama bu yıllarca önceymiş, o zaman oğlu henüz üç yaşındaymış. Amcasına oğlunu göstermeyi düşünmüş ve içinde bulunduğu yoksulluğu dikkate alarak kendisinde bolca bulunduğunu sandığı paradan ona vereceğini ummuş, sırf bu amaçla oğluyla birlikte Çek sınırındaki Hirschbach'a yolculuk yapmanın güçlüklerine katlanmış, kocasının, oğlunun babasının ölümünden yarım yıl sonra, oğlu bütün bu olumsuz koşullara rağmen iyi gelişmiş. Ama amcası onunla görüşmemiş bile, kardeşine orada olmadığını söyletmiş ve hiç ortaya çıkmamış, kadın oğluyla birlikte onu beklemekten vazgeçip Wankham'a dönmüş, hiçbir sonuç alamadan. Bir insan nasıl böyle katı kalpli olabilir, dedi, öte yandan amcasını anlıyormuş. Dichtelmühle ve Wankham hakkında hiçbir şey duymak istemiyordu, dedi. Cezaevine girenler orada ne kadar yatarlarsa yatsınlar, geldikleri yere geri dönmezler artık, dedim. Otelci kadın, amcasının ya da hiç değilse Hirschbachlı öteki amcasının kendisine yardım edeceğini ummuş, ama o zamanlar bu yardımı alamamış ve şimdi de hayattaki son akrabaları olan bu iki insanın, Hirschbach'da yoksul koşullarda yaşamalarına karşın gene de büyük bir servet sahibi olduklarını bildiğini anlattı, otelci kadın bu servetin miktarı hakkında bir şeyler söyledi, tam bir rakam vermediyse de, dokunaklı derecede küçük bir paraydı andığı, diye düşündüm, ama ona, otelci kadına büyük bir rakam gibi gelmiş olmalı

ki, kendisine oldukça iyi bir yardım yapabileceği umudunu taşımıştı, diye düşündüm. Yaşlılar artık bir şeye gereksinimleri kalmadığı halde hasistirler, yaşlandıkça daha da hasisleşirler, hiçbir şey vermezler ve akrabaları gözlerinin önünde açlıktan ölse bile en ufak bir utanç duymazlar. Otelci kadın daha sonra Hirschbach yolculuğunu anlattı, Wankham'dan Hirschbach'a gitmenin ne kadar eziyetli olduğunu, hasta çocuğu ile birlikte üç kez aktarma yapmak zorunda kaldığını, Hirschbach'a gitmenin ona para getirmeyip buna karşılık boğaz iltihabı getirdiğini, aylar süren bir boğaz iltihabı çektiğini anlattı. Hirschbach ziyaretinden sonra amcasının fotoğrafını duvardan indirmeyi düşündüğünü, ama müşteriler niye indirdiğini sorarlar diye gene de indirmediğini, tüm bu olanları yeniden herkese anlatmak istemediğini söyledi. O zaman birden duruşma hakkında da her şeyi bilmek isterlerdi, dedi, bu yüzden vazgeçmişti. Ama gerçek şuydu ki, Hirschbach yolculuğundan önce amcasını seviyordu, Hirschbach yolculuğundan sonra artık ondan yalnızca nefret edebilirdi. Amcasına karşı en büyük hoşgörüyü gösterdiğini söyledi, o ise ona karşı en ufak bir hoşgörü bile göstermemişti. Sonunda Dichtelmühle'yi kendisinin otel olarak işlettiğini söyledi, en zor koşullar altında ve binanın mahvolmasını önlemişti, satmamıştı da, oysa birçok olanak çıkmıştı. Kocasının otelcilik işiyle hiç ilişkisi olmadığını söyledi, onunla Regau'daki bir faşing partisinde tanışmıştı, oraya, Regau'daki bir lokantanın elden çıkarttığı eski birkaç koltuğu almaya gitmişti. Orada iyi niyetli bir adamın tek başına, kimsesi olmadan oturduğunu görmüştü. Onun masasına oturmuş ve onu Wankham'a getirmişti, o da böylece buraya yerleşmişti. Ama asla bir otelci olmadı, dedi. Burada evli kadınların hepsi, gerçekten de evli kadın sözünü kullandı, gerçekten de evli kadınların hepsi kocalarının kâğıt değirmenine düşeceğini hesaba katarlar ya da kâğıt değirmeninin hiç değilse onların bir elini ya da birçok parmağını koparacağını, dedi, aslında kâğıt değirmeninde yaralanmalar olağandır, çevrede kâğıt değirmeninde sakatlanmış birçok erkek dolaşır. Buradaki erkeklerin yüzde doksanı kâğıt fabrikasında çalışırlar, dedi. Çocukları da gene kâğıt fabrikasına yollamaktan başka bir şey düşünmezler, dedi, kuşaklar boyu eski hamam eski tas, diye düşündüm. Kâğıt fabrikası iflas ederse, dedi, hepsi ortada kalacak. Çok yakında kapanabilir kâğıt fabrikası, dedi, tüm belirtileri başladı, kâğıt fabrikası kamu kuruluşu olduğu için tüm diğer kamu kuruluşları gibi milyarlarca borç içinde, yakında kapanmak zorunda kalacak. Burada her şey kâğıt fabrikasına göre düzenlenmiştir, kapanırsa her şey biter. Ben de biterim,

çünkü müşterilerin yüzde doksanı kâğıt fabrikası işçileri, dedi, kâğıt fabrikası işçileri hiç değilse para harcıyor, dedi, oduncular hiç harcamaz ve o birkaç köylünün yüzünü ise yılda bir ya da iki kere görüyormuş, onlar Dichtelmühle'den dava günlerinden beri uzak duruyor, artık tatsız sorular sormadan girmiyorlarmış içeriye. Uzun zamandır bu belirsiz geleceği artık düşünmez olmuş, ne olursa olsunmuş, nihayet oğlu on iki yaşma gelmiş ve bu çevrede çocuklar on dört yaşındayken kendi ayakları üzerinde dururlarmış. Bay Wertheimer, dedi, onun her zaman değerli bir müşterisi olmuş. Ama böylesine kibar beyler onun gibi yaşamanın, Dichtelmühle gibi bir oteli işletmenin ne demek olduğunu asla bilemezlermiş. Onlar (kibar beyler!) hep o anlaşılmaz ilişkileri anlatırlar, hiç dertleri olmaz, tüm zamanlarını, paraları ve zamanlarıyla ne yapacaklarını düşünmekle geçirirler. Kendisinin ise asla ne yeterince parası ne de yeterince zamanı olmuş ve mutsuz bile olamamış, oysa onun deyişiyle kibar beyler diye anılanların her zaman yeterince paraları olmuş, yeterince zamanları da, ama hep mutsuzluklarından söz ederlermiş. Wertheimer'in ona durmadan ne kadar mutsuz bir insan olduğunu söylemesini anlaması olanaksızmış. Çoğu kez sabahın birine kadar lokantada otururmuş ve o ona acırmış, dediğine göre ve artık Traich'a gitmek istemediğinden onunla birlikte yukarıya odasına çıkarmış. Bay Wertheimer gibi insanlar mutlu olmak için her türlü olanağa sahip olmalarına karşın tüm bu olanakları hiç ve hiçbir zaman kullanamazlar, dedi. Böylesine muhteşem bir ev ve bir insanda bu kadar mutsuzluk, dedi. Aslında Wertheimer'in intiharı onun için sürpriz olmamış, ama özellikle Zizers'te kız kardeşinin evinin önünde kendini bir ağaca asarak yapmamalıymış bunu, bu yüzden onu bağışlamıyormuş. Bay Wertheimer deyişi hem dokunaklı, aynı zamanda da iğrençti. Bir kez ondan para istedim, ama vermedi, dedi, yeni bir buzdolabı için krediye gereksinimim vardı. Para söz konusu oldu mu zenginler donar kalır, dedi. Oysa Wertheimer milyonları savurur dururmuş. Beni de Wertheimer gibi değerlendirirmiş, zengin, evet zengin ve insafsız, çünkü bir ayrım yapmadan bütün iyi durumda ve zengin olanların insafsız olduklarını söyledi. Ya kendisi insaflı mıydı? diye sordum, cevap vermedi. Kalktı ve lokantanın önünde büyük kamyonlarıyla duran biracılara doğru gitti. Otelci kadının söyledikleri kafamı meşgul ediyordu, bu yüzden Traich'a gitmek için hemen kalkmadım, biracıları, en çok da biracılara lokantasına gelip gidenlerden mutlaka daha içten davranan otelci kadını gözlemlemek için oturdum. Biracılara çocukluğumdan beri hayranlık duymuşumdur, o gün de

öyle oldu. Bira fıçılarını indirmeleri, önlerine katarak binanın önüne doğru yuvarlamaları, sonra otelci kadınla ilk birayı tokuşturmaları ve yandaki masaya oturmalarına hayranlık duydum. Çocukken biracı olmak istemiştim, biracılara hayrandım, diye düşündüm, biracılara bakmaya doyamıyordum. Yandaki masada otururken ve biracılara bakarken bu çocukluk duygularına kendimi hemen kaptırmıştım, ama uzun sürmedi bu durum, kalktım ve Dichtelmühle'den Traich'a gitmek için çıktım, otelci kadına akşama doğru, belki de duruma göre daha erken döneceğimi, akşam yemeğine önem verdiğimi söylemeyi ihmal etmedim. Dışarı çıkarken biracıların otelci kadına kim olduğumu sorduklarını duydum, herkesten daha iyi bir kulağa sahip olduğum için, onun adımı fısıldadığını ve benim İsviçre'de kendini asan delinin arkadaşı olduğumu söylediğini duydum. Aslında şimdi Traich'a gitmektense lokantada oturup biracıları ve otelci kadını dinlemeyi yeğlerdim, diye düşündüm giderken, biracıların masasında oturup onlarla bir bardak bira içmeyi çok isterdim. Ömür boyu bizi kendilerine çeken, yani o basit insanlar denilen kişilerle yan yana oturduğumuz duygusunu taşırız, doğal olarak onları gerçekte olduklarından bambaşka düşleriz, ama yanlarına oturduğumuzda bizim düşündüğümüz gibi olmadıklarını ve bizim kendimizi inandırdığımız gibi asla onlara ait olmadığımızı görürüz ve onların masasında ve onların ortasında hep o korktuğumuz, masalarında oturduğumuzda başımıza gelen düş kırıklığı ile karşılaşırız, oysa masalarına otururken onlara ait olduğumuzu ve kısa bir süre için de olsa cezalandırılmadan yanlarına oturabileceğimizi düşünmüşüzdür, oysa bu en büyük yanılgıdır, diye düşündüm. Ömür boyu bu insanlara özlem duyar ve yanlarına gitmek isteriz ve onlara karşı hissettiklerimizi söylediğimizde onlar tarafından geri tepiliriz, hem de en patavatsız biçimde. Wertheimer sık sık, o basit insanlar, yani halk dediğimiz kişilerle birlikte olma gereksinimini duyarak onlarla birlikte olmak istediğini, ama başarısız olduğunu anlatırdı, çok sıklıkla Dichtelmühle'ye halkın masasına oturmak için gittiğinden, ama bu amaçla yaptığı daha ilk girişimde, Wertheimer ya da benim gibi insanlar için halkın masasına öylece oturabilmenin bir yanılgı olduğunu kabul etmek zorunda kaldığından söz ederdi. Bizim gibi insanlar halkın masasından çok erken ayrıldılar, dedi, anımsadığıma göre, çok daha başka bir masaya doğdular, dedi, halkın masasına değil. Ama halkın masasında bizim işimiz olamaz, dedi anımsadığım üzere. Biracı yaşamı sürdürmek, diye düşündüm, her gün bira fıçılarını indirmek, bindirmek ve Yukarı Avusturya'nın lokantalarının önünde yuvarlamak ve tüm o

mahvolmuş otelci kadınlarla hep masaya oturmak, her gün ölesiye yorgun yatağa düşmek, otuz yıl, kırk yıl boyunca. Derin bir nefes alıp olabildiğince hızlı Traich'a gittim. Kırsalda, her zaman var olan ve tüm gelecekte de var olacak olan dünyanın çözümsüz sorunlarıyla kentte olduğundan daha acımasızca karşılaştığımızı düşündüm, kentte istersek kendimizi tamamen anonimleştirebiliriz, diye düşündüm, kırsalda tüm iğrençlikler ve korkunçluklar doğrudan doğruya yüzümüze çarpar ve biz onlardan kaçamayız ve bu iğrençliklerin ve korkunçlukların, kırsalda yaşarsak bizi en kısa sürede mahvedeceği gerçeği, ben oradan ayrıldığımdan beri değişmemişti, diye düşündüm. Desselbrunn'a gidersem mahvolurum, Desselbrunn'a dönüş söz konusu olamaz, beş altı yıl sonra da, dedim kendime ve ben ne kadar uzun süre oradan uzaklaşırsam, Desselbrunn'a dönmek o kadar gereksiz olur, Madrid'de ya da başka bir büyük kentte kalmalı, dedim kendi kendime, kırsalda değil, hele Yukarı Avusturya'da asla, diye düşündüm. Hava soğuk ve rüzgârlıydı. Traich'a gitmenin kesin olan deliliği, Attnang Puchheim'da inmiş olmak ve Wankham'a gitmiş olmak yüzünden kan beynime çıkmıştı. Bu yörede Wertheimer delirmiş, evet sonunda da çıldırmak zorunda kalmıştı, diye düşündüm ve kendi kendime onun her zaman, Glenn Gould'un hep söylediği gibi, tam bir bitik adam, Wertheimer'in tipik bir çıkmazlar insanı olduğunu söyledim kendi kendime, bir çıkmazdan mutlaka başka bir çıkmaza sapmıştır, çünkü Traich onun için zaten bir çıkmazdı, daha sonra da tıpkı Viyana'nın da bir çıkmaz olduğu gibi, tabii Salzburg da, çünkü Salzburg onun için tek bir çıkmazdan başka bir şey olmamıştı, Mozarteum çıkmazdan başka bir şey değildi, Viyana Akademisi de, tıpkı tüm piyano eğitiminin bir çıkmaz olduğu gibi, bu tip insanların zaten bir çıkmazdan diğerine sapmak dışında bir seçimleri olmaz, dedim kendi kendime, bu çıkmazlar mekanizmasından da asla kurtulamazlar. Bitik adam, bitik adam olarak doğmuştur zaten, diye düşündüm, o hep bitik adamdı ve çevremizi doğru gözlemlersek, bu çevrenin böylesi bitik adamlardan oluştuğunu saptarız, dedim kendi kendime, Wertheimer gibi çıkmazlar içindeki insanlardan, ki Glenn Gould tarafından daha ilk bakışta böylesine çıkmazlar içinde ve bitik adam olarak nitelendirildi ve ilk kez Glenn Gould tarafından ona bitik adam dendi, şu acımasız ama tamamen açık sözlü Kanadalı-Amerikalı tarzıyla, Glenn Gould başkalarının da düşündüğü, ama bu acımasız ve açık, ama sağlıklı Amerikan-Kanada tarzını benimsemeyecekleri için asla dile getiremedikleri şeyleri hiç utanmadan söylerdi, dedim kendime, herkes Wertheimer'de bitik

adamı hep görmüş, ama onu bitik adam olarak tanımlamaya cesaret edememişti; ama belki de fantezi yoksunu oldukları için böylesine isabetli bir adı bulamamışlardı, diye düşündüm, bu sözü Glenn Gould Wertheimer'i görür görmez üretmişti, keskin görüşüyle demeliyim, aslında onu uzun bir süre gözlemlemeden hemen bitik adam sözünü bulmuştu, benim gibi önce uzun gözlemler yaptıktan ve onunla yıllarca birlikte olduktan sonra çıkmaz sokak insanı terimini bulmamıştı. Biz hep böyle bitik adamlar ve çıkmaz sokak insanlarıyla ilişkideyizdir, dedim kendi kendime ve hızla rüzgâra karşı yürüdüm. Bu bitik adamlar ve çıkmaz sokak insanlarından kendimizi kurtarmamız zordur, çünkü bu bitik adamlar ve çıkmaz sokak insanları çevrelerine baskı yapmak, yakınlarını öldürmek için her şeyi yaparlar, dedim kendime. Zayıf oldukları için ve özellikle de zayıf yapılı oldukları ve öyle yaratıldıkları için çevrelerine yıkıcı bir etki yapma gücüne sahiptirler, diye düşündüm. Çevrelerine ve birlikte yaşadıkları insanlara bizim önceden tahmin edemeyeceğimiz kadar acımasız davranırlar, dedim kendi kendime ve biz onlara has bu bitik adamlık ve çıkmaz sokak insanı olma mekanizması güdülerini anladığımızda çoğunlukla onlardan uzaklaşmak için artık geç kalınmıştır, insanı yapabildikleri her yerde tüm güçleriyle aşağıya doğru çekerler, dedim kendime, her türlü kurbana razıdırlar, kendi öz kız kardeşleri de olsa, diye düşündüm. Mutsuzluklarından, bitiklik mekanizmalarından en büyük sermayelerini oluştururlar, dedim kendi kendime Traich'a doğru giderken, bu sermaye doğal olarak sonuçta onlara hemen hemen hiçbir fayda sağlamasa da. Wertheimer kendi yaşamına hep yanlış koşullarla yaklaştı, dedim kendi kendime, varoluşuna hep doğru koşullar altında yaklaşan Glenn'in tersine. Wertheimer Glenn'in ölümünü bile kıskandı, dedim kendi kendime, Glenn Gould'un ölümünü bile taşıyamadı ve bundan kısa süre sonra kendini öldürdü ve aslında intiharını yaratan an kız kardeşinin İsviçre'ye gidişi değil, Glenn Gould'un, açıkçası sanatının doruk noktasına ulaştığında, belirtmek zorundayım ki, beyin kanamasından ölmesini taşıyamamasıydı. Wertheimer önce Glenn Gould'un kendisinden daha iyi piyano çalmasını çekemedi, onun dâhi Glenn Gould olmasını çekemedi, diye düşündüm, üstelik de dünyaca ünlü olmasını ve bir de üstüne üstlük dehasının ve dünya çapındaki ününün doruk noktasındayken beyin kanamasından ölmesini çekemedi, diye düşündüm. Buna karşılık Wertheimer'e yalnızca kendi ölümü, kendi eliyle ölümü kalmıştı, diye düşündüm, bir büyüklük çılgınlığı krizi içinde Chur'a giden trene bindi, dedim şimdi kendi kendime, Zizers'e gitti ve kendini

Duttweilerler'in evinin önünde utanmadan astı. Duttweilerler'le ne konuşabilirdim ki ben? diye sordum kendi kendime ve gerçekten yüksek sesle söylediğim hiçbir şey ile cevapladım sorumu. Kız kardeşine, erkek kardeşi hakkındaki gerçekte düşündüklerimi ve düşünmekte olduklarımı mı söyleseydim, diye düşündüm. Bu en büyük saçmalık olurdu, dedim kendi kendime. Konuşkanlığımla Bayan Duttweiler'i sıkardım yalnızca, bana da bir faydası olmazdı. Ama her iki Duttvveiler'in yemek davetini daha kibarca bir ses tonuyla reddetmeliydim, diye düşündüm şimdi, davetlerini gerçekten de yalnızca kabaca değil, aynı zamanda da yakışık almaz bir tarzda reddetmiştim, tersleyerek, inciterek, oysa şimdi bundan üzüntü duyuyordum. Haksız davranıyoruz, insanları incitiyoruz, sırf o anda daha büyük bir zahmete katlanmamak, tatsız bir karşılaşmadan kaçınmak için, diye düşündüm, Wertheimer'in cenazesinden sonra Duttvveilerler'le karşılaşma hoş bir şey olma dışında her şey olabilirdi, artık su yüzüne çıkmaması gereken her şeyi, Wertheimer'le ilgili her şeyi ve artık beni sıkan haksızlığı ve yanlışlıkları, yani tek kelimeyle öznelliği, ki her zaman nefret etmişimdir, ama karşısında kendimi hep tedirgin hissetmişimdir, su yüzüne çıkarabilirdim. Duttvveilerler de bu yolla Wertheimer'le ilgili bağlantıları kurarlardı, ki bu da Wertheimer için yanlış ve haksız bir portre çizmek olurdu, dedim kendi kendime. Biz insanları hep yanlış anlatır ve yanlış yargılarız, onları haksız yargılar ve onları küçümseyerek anlatırız, dedim kendi kendime, nasıl anlatırsak anlatalım, nasıl yargılarsak yargılayalım. Chur'da Duttvveilerler'le yenecek böyle bir öğle yemeği yalnızca yanlış anlamalar ve her iki taraf için de sonuçta düş kırıklığı getirirdi, diye düşündüm. Bu yüzden davetlerini kabul etmemem ve hemen Avusturya'ya dönmem çok iyi oldu, diye düşündüm, gene de Attnang Puchheim'da inmemeliydim trenden, hemen Viyana'ya geri dönmeliydim, evime gitmeli, yalnızca bir gece geçirip Madrid'e geçmeliydim, diye düşündüm. Wertheimer'den kalan Traich'ı ziyaret etmek için Wankham'da mecburen iğrenç bir gece geçirmek üzere Attnang Puchheim'da bu yolculuğu kesmenin getirdiği duygusal ağırlık yüzünden kendimi affetmiyordum. Hiç değilse Bayan Duttweiler'e Traich'da şimdi kimin kaldığını sorabilirdim, Traich yolunda ilerlerken, Traich'da şimdi kimin kalabileceği hakkında en ufak bir bilgim yoktu, otelci kadının verdiği bilgilere güvenemezdim, o hep çok konuşur, diye düşündüm, tüm otelci kadınlar gibi, saçma sapan, doğru olmayan şeyler söyler. Bayan Duttweiler'in kendisi bile şimdi Traich'da olabilir, diye düşündüm, bu da işin en doğal yanıdır, yani benim gibi akşam

değil de öğleden sonra ya da öğleyin Chur'dan Traich'a gelmiş olabilir. Kız kardeşin dışında kim Traich'ı ele alabilir ki? diye düşündüm, hele Wertheimer ölüp Chur'a gömüldükten sonra artık ondan korkması için bir neden kalmayınca. Baskıcı ruh öldü, diye düşündüm, onun yıkıcısı yok oldu, artık yok, bir daha asla onunla ilgili olarak konuşamayacak. Her zaman olduğu gibi şimdi de abarttım ve bu durumumdan utandım, Wertheimer'i birden kız kardeşinin baskıcı ruhu ve yıkıcısı olarak tanımladığım için, işte böyle davranırım hep başkalarına karşı, diye düşündüm, haksızca, hatta suç işleyerek. Bu haksızlık etme huyumdan hep çektim, diye düşündüm. Daha ilk karşılaşmamızda iğrenç bulduğum, şimdi aklıma geldiği üzere, belki de aslında hiç de öyle olmayan Bay Duttweiler'in Traich ile ilgileneceğini kesinlikle sanmam, Wertheimer mülklerine de ilgi duyacağını sanmam, dedim kendi kendime, öyle görünüyor ki Wertheimer'in Traich ve Viyana'da bıraktıkları onu ilgilendirmiyor, hiç ilgilendirmiyor hem de, diye düşündüm, ilgilendiği bir şey varsa, o da Wertheimer'in bıraktığı paradır, bunun dışındaki Wertheimer mirası ile ilgilenmez, ama kız kardeşinin büyük ilgi duyacağını sanıyorum, diye düşündüm, erkek kardeşinden DuttweilerTe evlenerek o kadar radikal ve sonsuza kadar ayrılmıştı ki, erkek kardeşinden kalanlara karşı ilgisiz olamaz, tam tersine ben şimdi onun, hem de erkek kardeşinden yani onun gösterişli intiharından sonra, özgürlüğüne kavuştuğu için Wertheimer'den kalan her şeyle, şimdiye kadar ilgilenmediği her şeyle ve hatta şimdi erkek kardeşinin düşüncebilimsel mirası ile bile ilgileneceğini sanıyorum. Düşüncemde onu, dendiği üzere, Traich'da kardeşinin yüzbinlerce değilse de binlerce notunun arasında oturup çalışırken görüyorum. Sonra Wertheimer tek bir not bile bırakmadı, diye düşündüm yeniden, bu ona edebi miras bırakmaktan daha çok yakışırdı aslında, çünkü kendisi önemsiyordu böyle bir şeyi, bu konuda gerçekten ciddi olup olmadığını bilmediğim halde, hep böyle söylediğini duymuşumdur ondan, diye düşündüm. Düşünsel üretim yapan insanlar sık sık bunu önemsemediklerini söylerler, oysa çok önemserler, yalnızca açıklamazlar, çünkü kendi deyimleriyle, böylesine bir varsayımdan utanıyorlar, yaptıkları işten, hiç değilse herkesin önünde utanmamak için işi daha önemsizleştiriyorlar, Wertheimer böyle bir aldatmaca manevrasıyla düşünce bilimiyle ilgili olarak çalışmış olabilir, diye düşündüm, bu ona tamamen yaraşırdı. O zaman benim de onun düşünsel işine bakma olanağım doğardı, diye düşündüm. Hava birden öyle soğudu ki, paltomun yakasını kaldırmak

zorunda kaldım. Durmadan nedenini soruyoruz ve yavaş yavaş bir olanaktan ötekine kayıyoruz, diye düşündüm, Wertheimer'in ölümünün gerçek nedeni Glenn'in ölümü, diye düşündüm durmadan, Wertheimer'in kız kardeşinin Zizerse Duttweiler'e gitmesi değil. Neden, hep daha derinde yatmakla kalmaz, Glenn'in Salzburg'da Horowitz kursunda Goldberg Varyasyonlarını çalmasında yatar, iyi ayarlı piyano bunun nedeni, diye düşündüm, Wertheimer'in kız kardeşinin kırk altı yaşındayken erkek kardeşinden ayrılması değil. Wertheimer'in kız kardeşi gerçekten de Wertheimer'in ölümünün suçlusu değil, diye düşündüm, Wertheimer ölümünün suçunu kız kardeşinin üzerine yüklemeye çalıştı, gerçeği ört bas etmek için, aslında Glenn'in yorumladığı Goldberg Varyasyonları ve de iyi ayarlanmış piyano idi intiharının suçluları, tıpkı onun tüm yaşam felaketinin suçlusu oldukları gibi. Ama Wertheimer'in felaketi, Glenn Gould'un ona bitik adam olduğunu söylediği anda başlamıştı, Wertheimer'in çoktan bildiği bu gerçek Glenn tarafından birdenbire ve hiç çekinmeden, demeliyim ki onun o Kanada- Amerikan tarzıyla söylenivermişti, Glenn Wertheimer'i bu bitik adam sözcükleriyle ölümcül bir isabetle vurmuştu, diye düşündüm, Wertheimer bu kavramı ilk kez duyduğundan değil, Wertheimer bu bitik adam sözcüklerini bilmeden önce de bitik adam kavramıyla çoktan içli dışlı olduğundan ve Glenn Gould'un çok önemli bir anda bitik adam sözcüklerini kullanmış olması yüzünden, diye düşündüm. Bir sözcük kullanıyor ve bir insanı mahvediyoruz, bizim tarafımızdan mahvedilen bu insan o anda, yani onu mahveden sözcüğü kullandığımız anda, bu ölümcül gerçekten habersiz oluyor, diye düşündüm. Böyle öldürücü bir sözcükle öldürücü bir kavram olarak karşılaşan kişi, sözün öldürücü etkisinin henüz farkında değildir, diye düşündüm. Glenn Horowitz kursu başlamadan önce Wertheimer'e bitik adam demişti, diye düşündüm, hatta Glenn'in Wertheimer'e bitik adam diye hitap ettiği kesin saati bile bulabilirim. Bir insana öldürücü bir söz ediyoruz ve doğal olarak o anda ona öldürücü bir söz ettiğimizin farkına varmıyoruz, diye düşündüm. Glenn'in Wertheimer'e Mozarteum'da bitik adam demesinden yirmi sekiz yıl, Amerika'da söylemesinden on iki yıl sonra öldürdü kendini Wertheimer. İntiharcılar gülünçtür, derdi Wertheimer hep, kendini asanlar iğrençtir, böyle de derdi, diye düşündüm, doğal olarak şimdi bana onun çok sık olarak intihardan söz etmesi dikkat çekici geliyor, intihar edenlerle bu arada her zaman az çok alay ederdi, demek zorundayım ki, eğlenirdi, intihar ve intihar edenlerden öyle bir söz ederdi ki, sanki ne o, ne de bu kavram onu

ilgilendiriyordu, sanki bu kavramlar kendisi için söz konusu değildi. Hep benim intiharcı bir tip olduğumu söylerdi, diye anımsadım Traich'a giderken, tehlikede olan benmişim, kendisi değilmiş. Kız kardeşine de intiharı yakıştırırdı, belki de onun gerçek durumunu en iyi bilen kişi, onun içinde bulunduğu kesin çıkmazı herkesten iyi tanıyan kişi olduğu için, sık sık söylediği gibi, kendi yarattığı varlığın iç yüzünü görebilirdi. Oysa kız kardeşi kendini öldürmek yerine İsviçre'ye Duttweiler'e kaçıp Bay Duttweiler'le evlendi, diye düşündüm. Wertheimer kendisini şu hep sözünü ettiği iğrenç ve itici biçimde öldürdü, hem de İsviçre'de, kız kardeşi de kendini öldürmek yerine İsviçre'ye kimya sanayicisi ile evlenmeye gitmişti, o ise Zizers'e kendini bir ağaca asmaya, diye düşündüm. Horowitz'ten eğitim almak istemişti, diye düşündüm ve Glenn Gould tarafından mahvedildi. Glenn kendisi için uygun bir zamanda öldü, ama Wertheimer kendisi için uygun olan bir zamanda öldürmedi kendini, diye düşündüm. Eğer Glenn Gould betimlememi gerçekten bir kez daha ele almayı denersem, diye düşündüm, o zaman onun Wertheimer'i betimleyişini de buna katmam gerekecek ve bu betimlemenin baş kişisinin kim olacağı kuşkulu, Glenn Gould mu, yoksa Wertheimer mi, diye düşündüm. Glenn Gould'dan yola çıkacağım, Goldberg Varyasyonları'ndan ve iyi uyumlu piyanodan, ama bu yazıda Wertheimer önemli bir yer tutacak, bana gelince, benim için Glenn Gould hep Wertheimer ile bağlantılıydı, hangi ilişkide olursa olsun ve tersine de Wertheimer hep Glenn Gould ile ve belki de Wertheimer söz konusu olduğunda gerçekten de en büyük rolü Glenn Gould oynamıştır bunun tersi yerine. Gerçek çıkış noktası Horowitz kursu olmalı, diye düşündüm, Leopoldskron'daki heykeltıraş evi, birbirimizden tamamen bağımsız olarak yirmi sekiz yıl önce birbirimizle buluşmamız gerçeği yaşamsal önem taşıdı, diye düşündüm. Wertheimer'in Bösendorfer'i Glenn Gould'un Steinway'ine karşı, diye düşündüm, Glenn Gould'un Goldberg Varyasyonları Wertheimer'in Fiig Sanatına karşı, diye düşündüm. Glenn Gould dâhiliğini Horovvitz'e borçlu değildir mutlaka, diye düşündüm, ama Wertheimer'in mahvedilişinin ve yok edilişinin nedeni Horowitz'te görülebilir, diye düşündüm, çünkü Wertheimer'i Salzburg'a Horowitz adı çekmişti, Horowitz adı olmasa Salzburg'a asla, hiç değilse onun için uğursuz olan o yılda gitmezdi. Goldberg Varyasyonları yaşam boyu uykusuzluk çeken birini sırf buna dayanılır kılmak amacıyla bestelendiyseler de, diye düşündüm, Wertheimer'i öldürdüler. Aslında ruhu neşelendirmek için bestelenmişler, ama nerdeyse iki yüz elli yıl sonra

umutsuz bir insanı, Wertheimer'i öldürdüler, diye düşündüm Traich yolu üzerinde. Yirmi sekiz yıl önce Wertheimer Mozarteum'un birinci katındaki otuz üç numaralı odanın önünden geçmeseydi, anımsadığım üzere saat öğleden sonra tam dörtte, yirmi sekiz yıl sonra Chur yakınındaki Zizers'te kendini aşmazdı, diye düşündüm. Wertheimer'in şanssızlığı tam da o sırada Mozarteum'daki otuz üç numaralı odanın önünden geçmek oldu, orada Glenn Gould Aria'yı çalıyordu. Wertheimer bana bu olayı anlattı, Glenn'i dinleyerek otuz üç numaralı odanın kapısı önünde Aria bitinceye kadar dikildiğini söyledi. O zaman şok denen şeyin ne olduğunu kavradığımı düşündüm şimdi. Harika çocuk denilen Glenn Gould'u o zaman ne Wertheimer ne de ben biliyorduk, duymuş olsaydık da ciddiye almazdık, diye düşündüm. Glenn Gould harika çocuk değildi, başlangıçtan beri piyano dâhisiydi, diye düşündüm, daha çocukken ustalık onun için yeterli olmamıştı. Bizim, Wertheimer ve benim, kırsalda kendimizi geriye çektiğimiz evlerimiz vardı ve oraya kaçıyorduk. Glenn Gould kendisi için Amerika'da, New York yakınında stüdyo adını verdiği tek başına kapanma kafesini yaptırdı. O Wertheimer'e bitik adam dediğine göre, ben de onu, Glenn'i kabul etmeyen diye niteleyebilirim, diye düşündüm. 1953 yılını Wertheimer için en uğursuz yıl olarak anmalıyım, çünkü 1953'te Glenn Gould Leopold skron'd a ki heykeltıraş evimizde Goldberg Varyasyonlarını yalnız Wertheimer ve benim için çaldı, Goldberg Varyasyonlarımla hani dendiği üzere, bir anda dünya çapında ünlü olmasından yıllar önce. 1953'te Glenn Gould Wertheimer'i mahvetti, diye düşündüm. 1954'te ondan haber alamadık, 1955'te Goldberg Varyasyonlardın Festival Salonu'nda çaldı, Wertheimer ve ben onu sahne arkasından, daha önce hiçbir zaman piyano konseri dinlememiş olan, ama Glenn'in çalışından büyülenen bir yığın sahne işçisiyle birlikte dinledik. Ter içinde kalma dışına çıkamayan Glenn, Kanadalı-Amerikalı Glenn, Wertheimer'e hiç çekinmeden bitik adam diyen, Ganslıof'ta, yaşamımda ne daha önce ne de daha sonra kimseden duymadığım biçimde kahkaha patlatan Glenn, diye düşündüm ve Glenn Gould'un tam tersi bir kişiliğe sahip olan, benimse bu tam tersi olma durumunu betimleyemediğim, ama Glenn Üzerine Deneme'yi bir kez daha yazarsam deneyeceğim Wertheimer. Kendimi Calle del Prado'ya hapsedeceğim ve Glenn üzerine yazacağım ve Wertheimer kendiliğinden daha fazla açıklık kazanacak benim için, diye düşündüm. Glenn Gould üzerine yazarken Wertheimer'e açıklık getireceğim, diye düşündüm Traich yolunda. Fazla hızlı yürümüştüm ve yürürken nefes alamamıştım, eski

hastalığım, yirmi yıldır çekiyorum. Biri (Glenn Gould) üzerine yazarken öteki (Wertheimer) üzerine açıklık getireceğim, diye düşündüm, birinin (Glenn) Goldberg Varyasyonları'm (ve Füg Sanatı'm) yazabilmek için durmadan dinlerken, ötekinin (Wertheimer) sanatı (ya da sanatsızlığı!) üzerine gittikçe daha çok bilgi sahibi olacağım ve yazabileceğim, diye düşündüm ve birden Madrid'i ve Calle del Prado'mu, İspanya evimi, şimdiye kadar hiçbir yeri özlemediğim gibi özledim. Aslında Traich'a giden bu yol bunaltıcıydı ve durmadan düşündüğüm üzere bir amaca da götürmeyecekti. Ya da belki de o kadar amaçsız da olmayacak şu anda düşündüğüm üzere, diye düşündüm ve Traich'a doğru daha hızlı gitmeye başladım. Av evini biliyordum, hiçbir şey değişmemişti, ilk izlenimim buydu, ikinci izlenimim ise, buranın Wertheimer gibi bir insan için ideal bir bina olduğu idi ve buna rağmen ideal bir bina olamayıp, tam tersi olduğuydu. Tıpkı Desselbrunn'un benim için asla ideal olamayıp tam tersi olduğu gibi, diye düşündüm, oysa tüm görünüm Desselbrunn'un benim (ve benim gibiler için) en ideal yer olduğuydu. Bir bina görürüz ve onun bizim (ve bizim gibiier) için ideal olduğuna inanırız ve o bizim ve bizim gibilerin amaçlarına hiç de uygun değildir, diye düşündüm. Tıpkı bizim için en ideal olduğunu sandığımız bir insanı görmemiz gibi, oysa o bizim için ideal olma dışında her şeydir, diye düşündüm. Traich'ın kapalı olacağı varsayımım doğru çıkmadı, bahçe kapısı açıktı, evin kapısı da, uzaktan görmüştüm ve hemen bahçeden ve evin kapısından girdim. Uşak Franz (Kohlroser), ki onu tanıyordum, beni selamladı. O ancak bu sabah Wertheimer'in intihar ettiğini duymuş, herkes dehşete kapıldı, dedi. Wertheimer'in kız kardeşi bir gün sonra geleceğini bildirmiş, Bayan Duttweiler, dedi. İyice içeriye girmeliymişim, bu arada tüm pencereleri açmış içeriye temiz hava girsin diye, dedi, üstelik öteki yardımcı da üç günlüğüne Linz'e gitmişmiş, kendisi Traich'da yalnızmış, sizin gelmeniz iyi oldu, dedi. Su içmek ister miymişim, diye sordu, benim su içicisi olduğumu hemen anımsamıştı. Hayır, dedim, şimdi değil, Wankham'da geceyi geçirmeyi düşündüğüm otelde çay içtiğimi söyledim. Wertheimer her zamanki gibi iki üç günlüğüne gitmişti, ama Chur'a kız kardeşinin yanına gideceğini de söylemişti, dedi Franz. Traich'dan ayrıldığı zaman Wertheimer'de herhangi bir olağanüstülük ya da gariplik belirtisi görmemişti, otomobille, dedi Franz, otomobille Attnang Puchheim'a gitmişti, araba mutlaka hâlâ istasyon alanında duruyordun Franz efendisinin İsviçre'ye gidişinden bu yana tam on iki gün geçtiğini ve onun, şimdi benden öğrendiği üzere, on bir gündür ölü olduğunu hesapladı.

Astı, demiştim Franz'a. O, Franz, Wertheimer'in, yani ekmek kapısının ölümünden sonra, şimdi Traich'da belki de her şeyin değişeceğinden korkuyordu, üstelik de Duttweiler garip bir kişiydi, şimdi Bayan Duttweiler'in gelişinden korktuğunu söylememişti, gene de ürktüğünü belli etmiş ve onun, kocası olan İsviçreli'nin etkisiyle Traich'ı tamamen değiştireceğini, hatta Traich'ı satabileceğini bile söylemişti Franz, kendisi İsviçre'ye gelin gittiğine göre, hem de İsviçre'nin bu kadar zenginiyle evlendiğine göre, Traich'ı ne yapsındı. Zaten Traich tamamen erkek kardeşinin eviydi, orayı kendi amacına göre değiştirmiş, döşemiş ve düzenlemişti, burası artık başkasına iğrenç gelebilirdi, Wertheimer stiliyle sırf Wertheimer için yapılmış bir yerdi, diye düşündüm. Wertheimer'in kız kardeşi kendisini Traich'da hiçbir zaman iyi hissetmemiş, erkek kardeşi de, Franz'm dediğine göre, onun Traich'a karışmasını hep engellemiş, onun Traich'la ilgili isteklerini asla yerine getirmemiş, onun düşünceleri, Traich'ı kendi zevkine göre değiştirme isteği Wertheimer tarafından daha filizlenirken öldürülmüş, o zavallıya hep acı çektirmiş Traich'da, Franz'ın dediğine göre. Bayan Duttweiler Traich'dan nefret ediyor olmalı, dedi, çünkü Traich'da bir tek mutlu gün bile geçirmedi, dedi Franz. Bir kezinde erkek kardeşine sormadan onun odasındaki perdeleri açmış ve o, öfkeyle kadını kovmuştu odasından, diye anımsadı, konuk çağırmak istediğinde yasakladı, dedi Franz, istediği gibi giyinemezdi de, hep onun giymesini istediği giysileri giymek zorundaydı, en soğuk havada bile Tirol şapkasını takmasına izin yoktu, çünkü erkek kardeşi Tirol şapkalarından nefret ederdi, ki bunu ben de biliyorum, tüm geleneksel giysilerden, ki kendisi de asla giymezdi, geleneksel giysiyi uzaktan anımsatan giysileri bile giymezdi, bu yüzen de doğal olarak yörede hemen dikkati çekerdi, çünkü burada herkes her zaman geleneksel giysi giyer, en çok da Tirol lodeninden dikilmiş olanları, iklim açısından berbat olan bu dağlık yörede gerçekten de en uygun olan giysi bunlardır, diye düşündüm, bu geleneksel giysiden ve geleneksel giysiyi anımsatan her şeyden fena halde nefret ederdi. Kız kardeşi bir keresinde komşu kadınla birlikte Bir Mayıs eğlenceleriyle ilgili olarak Bâckerberg'de yapılan danslı gösteriye gitmek için izin istediğinde, bunu yasak etmişti, dedi Franz. Papazın cemaatine katılmaktan da vazgeçmek zorunda kalmıştı, çünkü Wertheimer Katoliklikten nefret ediyordu, benim de bildiğim üzere, kız kardeşi son yıllarda kendini tamamen dine vermişti. Alışkanlıklarından biri de, kız kardeşini gece yarısı odasına çağırıp oraya yerleştirdiği armonyumda Hândel'den birşeyler

çalmasını istemek olmuş, Franz gerçekten de Handel diyordu. Kız kardeşi saat bir ya da ikide kalkar, sabahlığını giyer, onun odasına gider, armonyumun başına oturmak zorunda kalır ve soğuk odada Handel çalardı, dedi Franz, bunun sonucunda da doğal olarak üşüttü ve Traich'da hep soğuk algınlığı çekti. O, Wertheimer, kız kardeşine iyi davranmadı, dedi Franz. Ona bir saat Handel çaldırırdı eski armonyumla, dedi Franz, sonra da ona mutfakta birlikte yaptıkları kahvaltıda armonyum çalışının berbat olduğunu söylerdi. Ona kendisi yeniden uykuya dalabilsin diye çaldırırdı, dedi Franz, çünkü Bay Wertheimer hep uykusuzluk çekerdi, sonra da sabahleyin ona domuz gibi çaldığını söylerdi. Wertheimer kız kardeşini Traich'a gelmeye hep zorlamak zorunda kaldı, o, Franz, Wertheimer'in kız kardeşinden nefret ettiğini bile sanıyormuş, ama Traich'da onsuz olamıyordu ve ben Wertheimer'in hep yalnızlıktan söz ettiğini, oysa aslında yalnız olmadığım düşündüm, o yalnız insan değildi, diye düşündüm ve böylece kız kardeşim, dünyada kimseden nefret etmediği gibi ondan nefret ediyorsa da, sevdiğini, onu kendince hırpalamak için hep Traich'a götürdüğünü düşündüm. Hava soğuyunca, dedi Franz, odasını kardeşine ısıttırırdı, oysa kızın odası asla ısıtılmazdı. Gezintilerini ağabeyinin emrettiği yönde yapmak zorundaydı, üstelik de ağabeyinin emrettiği süre içinde, onun bu gezintiler için saptadığı zamana kesinlikle uymak zorundaydı, dedi Franz. Çoğu zaman, dedi Franz, odasında otururdu, müzik dinlemesine izin yoktu, ağabeyi, o kadar sevdiği halde, plak dinlemesine bile dayanamazdı onun, oysa ne çok isterdi plak dinlemeyi. O, Franz, her iki Wertheimer'in de çocukluklarını iyi anımsıyordu, her ikisinin de henüz neşe içinde Traich'a geldikleri zamanları, neşeli çocuklardı, her şeye açıktılar, dedi Franz. Av evi iki Wertheimer çocuğunun en sevdikleri oyun alanıydı. Wertheimerler İngiltere'deyken, Naziler zamanında, dedi Franz, bir Nazi yöneticinin Traich'da kaldığı zamanlar, Traich ürkütücü bir sessizliğe bürünmüştü, o zamanlar her şey çökmüş, hiçbir tamir yapılmamış, her şey kendi haline bırakılmıştı, çünkü o yönetici hiçbir şeyle ilgilenmemişti, düşmüş bir Nazi kont da Traich'da oturmuştu, ama hiçbir şeyden haberi yoktu, dedi Franz, Nazi kontu Traich'ı az daha çökertecekti. Wertheimerler İngiltere'den döndükten sonra, önce Viyana'ya, çok sonra da yeniden Traich'a geldiler, tamamen kendi içlerine kapandılar, çevreyle ilişkileri kalmadı. O, Franz, gene hizmetlerine girmişti, her zaman iyi para verirlerdi, onun Nazi egemenliği ve tüm İngiltere süresi içinde sadık kalışını hep takdir ettiler, dedi. Nazi egemenliği denilen zamanda Naziler'in beğenmeyecekleri

biçimde iyi bakmış Traich'a, bu yüzden Nazi makamlarınca uyarılmakla kalmamış, üstelik iki ay da Wels'te hapis cezası yemiş, o zamandan beri Wels'ten nefret eder, oraya asla gitmezmiş, halk festivali zamanında bile. Bay Wertheimer kız kardeşinin kiliseye gitmesine izin vermek istemedi, dedi Franz, ama o gizlice akşam duasına giderdi. Genç Wertheimerler'in ana babası Traich'dan bundan sonra pek faydalanamadılar, dedi Franz, onunla birlikte mutfakta ayaktaydım, çok erkenden bir kazaya kurban gittiler. Meran'a gideceklerdi, dedi Franz. Yaşlı Wertheimer gitmek istememiş, ama karısı istemişti, dedi. Kaza yapan araba uçuruma Brixen yakınında uçtuktan ancak iki hafta sonra bulundu, dedi. Wertheimerler'in Meran'da akrabaları var, diye düşündüm. Wertheimer'in büyük büyük babası onu, Franz'ı, işe almışmış Traich'da, dedi. Babası da Wertheimerler'in yanında ömür boyu çalışmış. Efendileri hepsine iyi davranmışlar, onlar da hiçbir işin altında kalmamışlar, böylece doğal olarak tersine bir şikayet de söz konusu olmamış, dedi Franz. Traich'ın şimdi ne olacağını tahmin edemiyormuş. Bay Duttweiler hakkında benim ne düşündüğümü bilmek istedi Franz, ben yalnızca başımı salladım. Wertheimer'in kız kardeşi Traich'ı satmak için Traich'a geliyor herhalde, dedi Franz. Sanmam, dedim, Duttweiler'in Traich'ı satacağını asla düşünemem, oysa bunun mümkün olduğunu düşünüyordum, yani Traich'ı satmayı düşündüğünü, ama ne düşündüğümü Franz'a söylemedim, açıkça hayır, dedim, Bayan Duttweiler'in Traich'ı satacağını sanmam, gerçekten sanmam. Doğal olarak yaşamı değişecek diye kaygılanan Franz'ı yatıştırmak istemiştim. Bayan Duttweiler'in, Wertheimer'in kız kardeşinin Traich'a gelip Traich'ı satması son derece olanaklıydı, hem de en kısa yoldan, diye düşündüm, ama Franz'a Wertheimer'in kız kardeşinin, benim arkadaşımın kız kardeşinin diye bastırarak, Traich'ı satmayacağını söyledim, onların, Duttweilerler'in o kadar çok paraları var ki, dedim Franz'a, Traich'ı satma gereksinimleri yok, o anda ise, Duttweilerler'in özellikle bu kadar paraları olduğu için belki de Traich'ı en kestirme yoldan elden çıkaracaklarını düşündüm. Traich'ı mutlaka satmazlar, dedim ve Traich'ı belki de hemen satarlar, diye düşündüm ve Franz'a Traich'da bir şeyin değişmeyeceğinden emin olabileceğini söyledim, oysa o anda Traich'da herhalde her şey değişecek, diye düşündüm. Bayan Duttweiler buraya gelecek ve düzene sokulması gereken şeyleri düzene sokacak, dedim Franz'a, mirası ele alacak, dedim ve Franz'a Bayan Duttweiler'in Traich'a yalnız mı, yoksa kocasıyla mı geleceğini sordum. Bilmiyormuş, kendisi bunu belirtmemiş. Bir bardak su

içtim ve içerken Traich'da her zaman yaşamımda içtiğim en iyi suyu içtiğimi düşündüm. Wertheimer İsviçre'ye gitmeden once, iki hafta boyunca Traich'a bir yığın insan davet etmiş, Franz ve arkadaşının ortalığı toplamaları günlerce sürmüş, Viyanalılar, dedi Franz, daha önce Traich'a hiç gelmemiş kişiler, herhalde beyefendinin çok iyi arkadaşları olmalıydılar. Bu kişileri otelci kadından da duydum, dedim, çevrede dolaşmış bunlar, sanatçılar, dedim, herhalde müzisyenler, bu sanatçı ve müzisyenlerin bir zamanlar Wertheimer'in birlikte okula gittiği kişiler olup olmadıklarını düşündüm, yani Viyana ve Salzburg Akademileri zamanından yüksekokul arkadaşları. Sonunda bizimle birlikte yüksekokula gitmiş olanların hepsini anımsar ve onları davet ederiz, sırf artık onlarla hiçbir birlikteliğimizin kalmadığını göstermek için, diye düşündüm. Wertheimer beni de davet etti, diye düşündüm bir an, hem de nasıl ısrarla, bana Madrid'e yazdığı mektupları, özellikle de son kartı düşündüm, doğal olarak şimdi vicdan azabı çekiyordum, o zaman yapılan bu sanatçı davetlerini de kendimle ilişkilendirdim, ama o bu insanlardan hiç söz etmemişti, diye düşündüm, zaten ben de bütün bu insanların yanma Traich'a asla gelmezdim, dedim kendi kendime. Wertheimer'e ne olmuştu da, Traich'a kimseyi davet etmeyi sevmeyen bu adam, birdenbire Traich'a düzinelerle kişi getirtmişti, bunlar eski okul arkadaşları da olsa, oysa onlardan hep nefret ederdi, hiç değilse eski okul arkadaşlarından söz ederken küçümsemesini dile getirirdi, diye düşündüm. Otelci kadının değindiği şeyi, zaten daha fazlasını da bilemezdi, onların frapan sanatçı kostümleriyle frapan sanatçı alayı içinde çevrede dolaşmalarını, gülmelerini ve sonunda sayıp sövmelerini seyretmesini birden açıklayabildim. Wertheimer eski okul arkadaşlarını Traich'a çağırmış ve hemen gene kovalamamıştı, onların Traich'da günlerce, hatta haftalarca kendine karşı bağırıp çağırarak boşalmalarına göz yummuştu. Bu gerçek benim için tamamen anlaşılmazdı, çünkü Wertheimer yıllarca bu okul arkadaşları hakkında hiçbir şey bilmek ve duymak istememişti, uykusunda bile bir gün onları Traich'a davet etmek aklından geçmezdi, şimdi yaptığı şeyi yapmazdı, bu saçma davet ile intiharı arasında doğal bir bağlantı vardı, diye düşündüm. Bu insanlar Traich'da birçok şeyi yıktılar, dedi Franz. Wertheimer onlarla rahatlamış gözüküyormuş, Franz'ın da dikkatini çekmiş bu, o günler ve haftalar içinde topluma kendisini tamamen değişmiş birisi olarak göstermiş. Franz da bu insanların iki haftadan fazla Traich'da kaldıklarını ve Wertheimer'e kendilerini baktırdıklarını söyledi, gerçekten de baktırmak sözcüğünü kullandı, tıpkı otelci kadının Viyana'dan gelen

insanlar için aynı sözcüğü kullanmış olması gibi. Hiçbir gece huzur bulmayan, her gün içen tüm bu topluluk gittikten sonra, Wertheimer yatağa yatmış ve iki gün iki gece kalkmamış, dedi Franz, kendisi ise bu kentlilerin yaptığı pisliği toplamış, bütün evi yeniden insani duruma getirmek için uğraşmış, Bay Wertheimer'in Traich'ın ne berbat duruma girdiğini görmesini istememiş yataktan kalktığında, böyle dedi Franz. Onun, yani Franz'ın en çok dikkatini çeken ise, Wertheimer'in Salzburg'dan piyano getirtmesi olmuş, çalmak için, bu konunun benim için önemli olduğunu düşünmekteymiş. Viyana'dan gelen insanların gelmelerinden bir gün önce bir piyano ısmarlamış ve onu Traich'a getirtmiş ve bu piyanoda çalmış, önce tek başına, sonra tüm o topluluk buraya geldiğinde o topluluğa, Bach, dedi Franz, Wertheimer onlara Bach çalmış, Handel ve Bach, oysa on yıldan fazla bir süredir çalmaz olmuşmuş. Wertheimer, dedi Franz, piyanoda hiç ara vermeden Bach çaldı, topluluk buna dayanamayıp evden çıkıp gitti. Topluluk eve gelir gelmez o gene Bach çalmaya başlıyordu, onlar gene dışarıya çıkıncaya kadar. Belki de piyano çalarak onları delirtmek istiyordu, dedi Franz, çünkü onlar gelir gelmez onlara Bach ve Handel çalıyordu, onlar kaçıncaya kadar ve onlar geri geldiklerinde onun bu piyano çalışını gene hesaba katmak zorundaydılar. Bu durum böylece iki haftadan fazla sürdü, dedi Franz, efendisinin delirdiğine inanmıştı kendisi kısa süre sonra. Konukların, Wertheimer'in onlara durmadan piyano çalmasına uzun sum dayanamayacaklarım sanmıştı, ama onlar gene de iki hafta, iki haftadan da uzun kalmışlardı, hem de hepsi, o, Franz, Wertheimer'in konuklarını piyano çalışıyla gerçekten delirttiğini gördüğü için, Wertheimer'in konuklara rüşvet verdiğini, Traich'da kalmaları için onlara para verdiği kuşkusunu taşıyormuş, çünkü böyle bir rüşvet almadan, yani para ıtesteğt olmadan, dedi Franz, asla iki haftadan fazla kalmazlarmış, Wertheimer'in piyano çalışıyla kendilerini delirtmezlermiş ve ben, Franz'ın belki de haklı olduğunu düşündüm bu savında, yani Wertheimer'in insanlara para verdiği, onlara gerçekten rüşvet verdiği savında, belki de parayla değilse de başka bir şeyle, iki hafta, hatta iki haftadan da fazla kalmaları için. Çünkü mutlaka iki haftadan fazla kalmalarını istemiştir, diye düşündüm, yoksa onlar iki haftadan fazla kalmazlardı, ben Wertheimer'i ona böyle bir baskı yapmayı yakıştıramayacak kadar iyi tanırım, diye düşündüm. Hep Bach ve Handel, dedi Franz, durmadan, bayılıncaya kadar. Sonunda Wertheimer bütün bu insanlar için aşağıdaki büyük yemek salonunda, Franz'ın dediğine göre, müthiş bir akşam yemeği hazırlatmış ve onlara ertesi gün gitmek zorunda

olduklarını söylemiş, Franz kendi kulaklarıyla Wertheimer'in onların hepsini ertesi sabah görmek istemediğini söylediğini duymuş. Gerçekten de ayrım yapmadan ertesi sabah, hatta sabahın dördü için Attnang Puchheim'dan taksiler getirtmiş, onların hepsi de bu taksilere binip gitmişler, evi berbat bir durumda bırakarak. O, Franz, hemen, hiç beklemeden evi düzenleme işine girişmiş, böyle dedi, efendisinin daha iki gün ve iki gece yatakta kalacağını bilememiş, ama bu iyi de olmuş, çünkü Wertheimer'in buna gereksinimi varmış, bu insanların evi ne durumda bıraktıklarını görseymiş kriz geçirirmiş, böyle dedi Franz, gerçekten de onlar küstahça bir yığın eşyayı kırmışlar, dedi Franz, koltuk hatta masaları devirmişler Traich'ı terk etmeden önce ve birkaç ayna ve birkaç cam kapı kırmışlar, herhalde Wertheimer'in onları kullanmış olmasına kızarak, dedi Franz, küstahça, diye düşündüm. Gerçekten de orada, on yıldır durmadığı yerde şimdi bir piyano duruyordu, gördüm, Franz'la birinci kata çıktığımda. Ben Wertheimer'in notlarıyla ilgiliydim, bunu daha aşağıda, mutfaktayken Franz'a söylemiştim, bunun üzerine o beni hiç çekinmeden birinci kata çıkarmıştı. Piyano bir Ehrbar'dı ve hiçbir değeri yoktu. Ve hemen saptadığım üzere tamamen akortsuzdu, yalnızca acemilerin kullandığı bir enstrümandı, diye düşündüm. Arkamda duran Franz'a dönerek, tamamen acemi enstrümanı, dedim. Kendimi tutamamış ve piyanonun başına oturmuştum, sonra kapağı hemen kapatmıştım. Wertheimer'in yazdığı notlarla ilgilendiğimi söyledim Franz'a, bana bu notların nerede olduğunu söyleyebilir mi, diye sordum Franz'a. Benim hangi notları kastettiğimi bilmediğini söyledi Franz, sonra da Wertheimer'in Salzburg'daki Mozarteum'dan piyano sipariş ettiği gün, yani Traich'ı nerdeyse batıran o insanların gelmelerinden bir gün önce bir yığın kâğıdı aşağıdaki sobada, yani yemek odasındaki sobada yaktığı gerçeğini anlattı. O, Franz, efendisine bu işte yardım etmiş, çünkü kâğıt blokları o kadar büyük ve o kadar ağırmış ki, Wertheimer bunları tek başına aşağıya taşıyamazmış. Bütün çekmecelerden ve sandıklardan yüzlerce ve binlerce not çıkarmış onunla birlikte, Franz onları yakmak için aşağıya yemek odasına taşımış, sırf bu amaçla, notları yakmak için o gün sabah beşte Franz'a yemek odasının sobasını yaktırmış, böyle dedi Franz. Notların hepsi yandıktan sonra, yazılı kâğıtların tümü Franz'm deyişiyle, o, Wertheimer Salzburg'a telefon edip piyanoyu sipariş etmiş ve Franz'ın çok iyi anımsadığı üzere, efendisi bu telefon konuşması sırasında hep, tamamen değersiz, korkunç biçimde akortsuz bir kuyruklu piyanoyu Traich'a yollamalarını ısrarla

belirtmiş. Tamamen değersiz bir enstrüman, korkunç biçimde akortsuz bir enstrüman, demiş Wertheimer hep telefonda, dedi Franz. Saatlerce sonra dört kişi piyanoyu Traich'a getirmişler ve eski müzik odasına yerleştirmişler, dedi Franz, ve Wertheimer piyanoyu müzik odasına koyanlara müthiş bir bahşiş vermiş, eğer yanılmıyorsa, ki yanılmıyormuş, ikibin şilin, dedi. Piyano taşıyıcıları henüz gitmeden, dedi Franz, Wertheimer piyanonun başına oturup çalmaya başlamış. Korkunçtu, dedi Franz. Franz o anda efendisinin çıldırdığını sanmış. Ama o, yani Franz, Wertheimer'in çıldıracağına inanmak istememiş, efendisinin yadsınamaz gariplikteki davranışını ciddiye almamış. Eğer ilgimi çekerse, böyle dedi Franz bana, Traich'da geçen günlerde ve haftalarda olup biteni anlatabilirmiş. Franz'tan beni bir süre Wertheimer'in odasında yalnız bırakmasını istedim, Wertheimer'in henüz açık olan pikabında durduğunu gördüğüm Glenn'in Goldberg Varyasyonlardın çalmaya başladım.

Notlar
[←1]

(Güneşe, çev. n.)